OKUL DEFTERİ

Eylül 1979 Fiyatı: 30 LİRA SAYI: 4

İLKÖĞRETİMDE ÇAĞDAŞ EĞİLİMLER

İKİ AYLIK EĞİTİM DERGİSİ

OKUL DEFTERİ

EYLÜL • Yıl- 1 Sayı:4 • 1979

BU SAYIDA

Okul Defteri * İki aylık eğitim dergisi
Sahibi ve sorumlu müdürü: Abdullah KAYA
Adres: Necatibey Caddesi 22/22
Yenişehir – ANKARA
Yazışma adresi: Pk. 861.
Kızılay – ANKARA
Fiyatı: 30 TL. * Yıllık Abone: 150 TL.
İlan: Tam sayfa arka kapak 10.000 TL,
İç Sayfalar 6.000 TL. * Yayın İlanları
% 50 indirimlidir * Dizgi: Çığ Matbaası
17 97 04 * Baskı: Daily News Web Ofset
Baskı Tarihi: 13. 9. 1979

EĞİTİM

Yeni ders yılına başlıyoruz. Uzun tüketici, ezici geçen ders yılının yorgunluğunu atmadan başladık yenisine.

Cumhuriyetimiz 60 yılına yaklaşıyor. Emperyalizme karşı yürütülen ulusal kurtuluş savaşının başarısı 60 yıl gerilerde kaldı. Çağdaş ulusların aynı sürede aldığı mesafeyi unutmadan şu anda yaşadığımız gerçeği saptayalım;

* * *

Ekonomisi, politikası, eğitimi ve her türlü kurumuyla bir toplumsal sistem gözlerimizin önünde çürüyüp dağılıyor. Kapitalizm, yerli yabancı işbirlikçileri, uluslararası tekelleri ile varoluşunun ağır bedelini geniş emekçi yığınlara ödeterek sürüklemeye çalışıyor illetli yapısını.

Sırtımızda günlük yaşamın kahredici yükü. Bir türlü yetişemediğimiz fiyatlar. Çocuklarımızın, dünya çocuk yılında gitgide incelen boyunları. Küçülen ekmek, büyüyen dert. Elimizde IMF'nin dondurduğu maaşlarımız. Gözlerimizde görmenin, duymanın, anlamanın bilinci, ama bir türlü yaratamamanın, değiştirememenin sıkıntısı. Yeni ders yılına başlıyoruz.

* * *

İşimiz eğitim. Eğitimin ortasında, okulun içindeyiz. İlk-orta ve yüksek öğretimdeyiz. Sorunlarımız birbirine bağlı ve birbirinden farklı Hepsi yaşadığımız toplumsal sistemden kaynaklanıyor. Dışa bağımlı geri çarpık kapitalist sistemden. Çözüm - sistem içinde kalarak - imkansız. O yüzden her alanda önlem diye sunulanlar sorunu daha da büyütüyor. İşsizlik artıyor. Borçlarımız artıyor. Fiyatlar yükseliyor. Lise mezunları üniversite kapılarında, hastalar hastane kapılarında yığılıyor. Can güvenliği giderek daha geniş yığınların sorunu haline geliyor.

Ve masallarda avını gafil avlamak için kuzu postuna giren kurt, 2000 yıllık efsanenin içinden geçerek 20. yüzyıl Türkiye'sinde faşizme post oluyor.

* * *

Yeni ders yılına başlıyoruz.

Bizler eğitimin her alanındayız... İlkokuldayız; 13 milyon ilk okuma-yazmadan yoksun insan. Binlerce okulsuz köy. İlkokul çağında bir milyon okulsuz çocuk. Olmayan ana okulları... Hiç duyulmayan okul öncesi eğitimi. Ve sayabileceğimiz niceleri.. Hepsi bizim sorunumuz.

Orta öğretimdeyiz... İlkokula kaydolan 100 çocuktan, ortaöğretime geçebilenler yarıdan az. 52'si daha birinci basamakta eleniyor. 60 kişilik sınıflar. İkili-üçlü öğretimle, - kimi yerlerde öğretmensiz - sürdürülen, ezberci, elemeci, yoz, üretimle bağları kopuk bir eğitim. Üniversite kapılarında yığılan yüzbinler. Ve ilkokula giden 100 kişiden ancak beşinin girebildiği yüksek öğretim. Sonra

ENSTİTÜLERİ KAPATILAMAZ

gitgide büyüyen yüksek öğrenim görmüş işsizler ordusu...

* * *

Şimdi... Şu soruyu birlikte araştıralım.
Yurdumuzun öğretmene ihtiyacı var mı?

Cevap iki türlü olabilir. Eğer, ana okullarının, okul öncesi eğitimin gereğini, 30 kişi olması gereken sınıfları, tekli eğitimi düşünürseniz, ilkokuldan yoksun köylerimizi, bir milyon okulsuz çocuğumuzu düşünürseniz, eğer *13 Milyon*a yakın okuma yazması olmayan insanımızın varlığını bir sorun olarak kabul ederseniz, vereceğiniz cevap bellidir. Yurdumuzun her alanda öğretmene ihtiyacı vardır. Bu kaynağın yaratılmasını örgütlemek gerekir.

Ama sorunlar sizin için daha değişik olabilir.

Önce "herkesin okuması şart mı? Okuyup da ne olacak. Herkes okursa anarşi artar" diye düşünebilirsiniz. Okur-yazarı susturmak zor, cahili susturmak kolay olur diye düşünebilirsiniz.

Sizin için en büyük dert üniversite sınavında elenen, 400 bin öğrencinin yaratacağı sorunlar olabilir. İş isteyen lise mezunları, iş isteyen yüksek okul mezunları olabilir.

Öğretmen yetiştiren kurumlarda yürütülen tutarsız politika artık bu kurumları sizin gözünüzde en büyük çıban başı haline getirmiş olabilir.

Haşim Paşa gibi "okullar olmasa Milli Eğitimi yönetmek ne kolay olurdu" diye düşünebilirsiniz.

Hatta savunduğunuz düzenin artık eğitilmiş insana olan gereksinmesi doyma noktasında olabilir. Sınırlı üretim kapasitesi yüzünden bu alanda daha yıllarca yetecek yetişmiş eleman mevcut olabilir. Sistemin asıl gereksinmesi yarı cahil bırakılmış geniş bir işsiz yığını içinden kendisi için gerekli ucuz iş gücünü sağlamak olabilir.

O zaman ilköğretim seferberliği yararsızdır. Çünkü böyle bir atılım, düzenin önünde büyük sorunlar yaratacaktır. Milyonların el yordamından kurtulup, görerek yürümesine yol açacaktır. Bu ise düzen için tehlikelidir... Sorunlara böyle bakıyorsanız, yurdumuzun öğretmene ihtiyacı yoktur.

Bu iki bakış açısıbirbirine zıt iki sınıfın bakış açısıdır. Vardıkları sonuç da farklı olmaktadır. Birincisi işçi sınıfının, ikincisi burjuvazinin bakış açısıdır.

* * *

Bu soru soruldu, ve cevabı Milli Eğitim Bakanı tarafından verildi. "Yurdumuzda öğretmen açığı kalmamıştır".

Her okula öğretmen verilmesi - öyle olduğu da kuşkuludur - öğretmen ihtiyacını saptamada gerekçe olamaz. Hastahane binası yok diye doktora ihtiyaç olmadığı yargısına varmak ne kadar doğru ise, bu da öyle. Eğitimle ilgili istatistik bilgiler bu konuda yol göstericidir. Ama burjuvazi hesabına düşünmemek koşuluyla.

Eğitim Enstitüleri kapatılıyor...

* * *

Öğretmenleri tehdit edildi, saldırıya uğradı, öldürüldü. Öğrencileri vuruldu öldürüldü. Binaları bombalandı, yakılmak istendi, yakıldı... Gerici karanlık güçler açılmamaları kapatılmaları için her türlü saldırı ve provokasyonu denedi.

Yönetici - öğretmen - öğrenci ve tüm çalışanlarının birlikte davranabildiği yerlerde gericilik odağı, faşist saldırı üssü olmaktan kurtarıldılar. Kadroları iyiye güzele yeniye çağdaş düşünceye açık geleceğin yaratıcı insanını yetiştirme umudu ile her türlü güçlüğe göğüs gerdi, direndi.

Ne var ki iki yıldan beri hızlandırılıp yoğunlaştırılarak sürdürülen, zaman zaman takside bağlanan ve nihayet tamamı paketlenip postalandıktan sonra salt sınava indirgenen "öğretmen yetiştirme" politikasını yürütenler nihayet noktayı koydu.

Şimdi kapatılıyorlar.

Binaları yakılmıyor. Devrediliyor... Kadroları kıyılmıyor. "Kamu yararı" gerekçesiyle dağıtılıyor. İlköğretim sorunlarının büyük boyutları ortada iken, alınan karar inatla uygulanıyor.

Ve en büyük sorun, MC'nin elikanlı zorbalarına büyük bir yiğitlikle direnen, yıllardır ezilen, kıyılan, sürülen, uzun süredir kurşunlanan Eğitim Enstitülerinin kadrolarını dağıtabilmek. Bu büyük operasyonu olabildiğince sessiz yürütebilmek. Öğretmeni, eşya gibi kullanılıp tüketilen bir araç olarak görmek.

Bu tutucu düşünce, artık ipliği pazara çıkmış bir "ilericilik" kılıfı ile gizlenemeyecek kadar açığa çıkmıştır.

Köy enstitülerini kapatanlar unutulmadı.. Onlarla aynı yerde aynı duygularla anılmak istemeyenler bu uygulamayı değiştirmelidir.

* * *

Yaşadığmız sorunları biz yaratmadık.

Çözüm, sihirli değneğin ucunda değil. Ama bizden geçiyor, işi eğitim olanlardan, hergün sorunu yaşayanlardan.

Öğretmene danışmadan öğretmen yetiştirme politikasına son verilmelidir. Ustaca yürütülen öğretmen kıyımı durdurulmalıdır. İlköğretim sorunlarının çözümünde uluslararası deneylerden yararlanılmalı, sorunu kökünden çözmüş ülkelerle bilgi-deney iletişimi başlatılmalı ve hızlandırılmalıdır. Bu birikimden yararlanmadan, bu konudaki kaynakları geniş öğretmen tabanına sunmadan, yeni tutarlı örgütlenmelere gitmek zor, hatta imkansızdır.

Eğitim bir zabıta olayı değil. Eğitim Enstitüleri de öyle.

Yeni ders yılı hepinize kutlu olsun...

Okul Defteri

Demokratikleşme ve Sosyalizm mücadelesi bütünlüğü

İLKÖĞRETİMDE ÇAĞDAŞ EĞİLİMLER ve UYGULAMALAR

Dr. Ercan EYÜBOĞLU

Günümüzde emperyalist sistemin bunalım içinde olduğu hep söylenir. Doğrudur. Bunalım, toplum yaşamını tümüyle etkiliyor.

BUNALIM, eğitimi de etkiliyor. Bunalıma karşı çeşitli çevreler değişik yaklaşımlar benimsiyor. Bunalım, temelde kapitalizmin bunalımı, kapitalist toplumun bir kurumu olan okul da bu bunalımı yaşıyor. Her ülkede iktidarlar eğitime ilişkin çözüm önerileri geliştiriyor. Emperyalist ülkelerin çıkarları doğrultusunda etkinlik gösteren OECD de bu tür çözüm geliştiren çevrelerden biri. Bu kuruluşa göre eğitim dar bir lojistik sorunudur. Eğitime olan talep, eldeki ayrılabilir kaynaklar, eğitim sisteminin sağladığı ürünler ve son olarak da iş piyasasının beklentileri gibi dört etken eğitime yaklaşımı belirlemektedir. OECD, bugünkü niteliği ile okulun ayakta kalamayacağını, yeni bir pedagoji gerekliliğini vurguluyor. Bu yeni pedagoji, ayrıca, salt okula değil, işyerine de sokulmalıdır.

Değişik etkenlerin etkisindeki UNESCO da eğitimin bunalımından hareket ediyor. Bu kuruluşun 1971 tarihli raporuna göre, toplumsal bir kurum olarak eğitim başarısızlığa uğramış, iflas etmiştir. Okuma-yazma bilmeyen çocukların sayısı mutlak rakam olarak artmaktadır. Hiçbir ülke, eğitimin gerektirdiği kaynakları karşılayamamaktadır. Ahlaksal açıdan da okul, ayrıcalıklıların ayrıcalıklarını sürdürme aracı olmuş, toplumsal eşitsizlikleri giderememiş, bir yığın da diplomalı işsiz yaratmıştır.

Görülüyor ki, UNESCO'nun gözlemi ile "OKULSUZ TOPLUM" özlemi çakışıyor: Çanlar okul için çalıyor.

Buna karşılık, UNESCO, yeni pedagojik çözümler aranmasını, denenmesini, uygulanmasını öneriyor. Amaç, kökleri sınıflı toplumda olan bir eğitim bunalımını aşmak. Bunun için:

— Çeşitlendirilmiş, değişik gereksinmeleri karşılayacak nitelikte okullar geliştirilmelidir,

— Eğitim programları herşeyi en ince ayrıntısına dek düzenlememeli, öğretmene deneme, yaratma girişimi tanımalıdır.

— Okul yaşı konusunda, sınavlar konusunda geleneksel yaklaşım terkedilmelidir (1)

— Eğitimin sürekliliği, çok yönlülüğü sağlanmalıdır.

Bunalım OECD, UNESCO gibi kuruluşları "alarm zilleri" çalmaya zorlamakla kalmadı. Pek çok aydın, hem de sol adına, bilimsel sosyalizm, marksizm-leninizm adına yeni eğitim kuramları, yeni pedagojiler geliştirdiler. Bu girişimleri değerlendiren başka çevreler kendilerince doğru, bilimsel olan karşı-çözümler ileri sürdüler. Öyle ki son yılların en önemli tartışma konularından biri eğitim oldu. Açıktır ki tüm bu tartışmalardan herkes kendine göre yararlandı.

Türkiye bu tartışmalara önemli ölçüde yabancı kaldı. Kendi dar olanaklarıyla eğitimdeki bu çağdaş tartışmaları kaç kişi izleyebildi? Daha da ve asıl önemlisi eğitim dünyamız bu gelişmelerden ne ölçüde haberdar edildi? Değişik ülkelerde bu tartışmaların kazandığı özgün boyutları kaçımız izliyebildik, kendi somut koşullarımızda değerlendirip çevremize yayabildik? Milli Eğitim Bakanlığı, TÖB—DER bu konularda neler yaptılar, neler geliştirdiler?

Bu yazının amacı genel olarak eğitim, özel olarak da ilköğretim konusunda ileri sürülen tüm görüşleri derlemek değil. Bu nedenle sosyalist ülkeler uygulamasına geçmeden önce, bir kapitalist ülkede, Fransa'da, ileri sürülen "değişik görünümlü özdeş görüşler" ve bunların eleştirisi ile yetineceğiz.

Fransa'da, Bourdieu-Passeron ikilisi ile Baudelot-Establet ikilisi birbiriyle çelişen görüşler ileri sürdüler. Fakat asıl fırtınayı İvan İliç adlı eski bir papazın görüşleri kopardı.

Bourdieu-Passeron ikilisi çeşitli yapıtlarında sınıf mücadelesinin, okulda demokratikleşmenin olanaksızlığı görüşünü işlediler. Baudelot-Establet ikilisi ise "Fransa' da kapitalist okul" adlı incelemelerinde, sınıf mücadelelerinin yararsızlığı, Parti'nin gereksizliği görüşlerini işledi.

Fırtınalar koparan "OKULSUZ BİR TOPLUM" kitabının yazarı müthiş İvan İLİÇ üzerinde ise biraz daha ayrıntılı biçimde durmak gerekiyor. (İliç, 1926'da Viyana'da doğdu. Babası Dalmaçyalı katolik bir toprak sahibi. Yahudi kökenli bir anneden doğma. Savaşla ailesini toplama kamplarında yitiriyor. Felsefe, dil, din, sanat, tarih, psikoloji okuyor. Papayı temsilen gittiği Güney Amerika'dan Meksika'ya geçip yerleşiyor, dinsel sıfatlarını bırakıp eğitim konusuna eğiliyor)

İliç'e göre eğitimin iki temel işlevi var. Gerekli bilgi bilim, beceri vb.'yi bireye vermek, ve böylece toplumsal kökenli eşitsizlikleri, herkese öğrenme ve yükselme şan-

sı tanıyarak ortadan kaldırmak, dolayısıyle demokratikleşmeyi sağlamak.

Oysa şimdiye kadarki uygulama göstermiştir ki, okul bu bilgiyi vermek şöyle dursun okumaktan kaçışı getirmiştir. Aktardığı bilgi, yaşamda edinilen yanında sıfır kalır. İkinci noktada ise okul, eşitlik sağlamak şöyle dursun, yeni eşitsizlikler yaratmış, "bilginin kapitalistleri"ni üretmiştir. Bu küçük azınlık siyasal, toplumsal, ekonomikiktidara giden yollar üzerinde tekelini kurmuştur.

Okul, okuldan geçmeyen herkesi toplumdışı sayan tekelci bir işlev görmektedir. Öğretmenler, bilginin herkese ulaşmasını değil, kendileri eliyle iletilmesini bir hak olarak görüyor.

Özgür bir kurum yerine toplumun her alanı eğitim versin, özetle, bu. Toplumdaki bilim ve teknik birikimi okuldan geçmeksizin de bireye kazandırılabilir. Her birey, istediği anda ve ölçüde istediği eğitimi alabilir. Böylece okulun, öğretmenlerin bilgi tekeli kırılmış, birey de özgürleşmiş olacaktır.

İliç, Fransa'da ve tüm Batı'da kapışıldı. Büyük gürültü kopardı. Sol adına göklere çıkarıldı. "Okulsuz bir toplum" vadettiği için de, büyük tekellerin devletini onca mali yükten kurtaracaktı.

Kuramsal düzeyde İliç'e Batı'nın belli aydın çevreleri sahip çıktı. Özellikle Fransa'da "sol"cu aydınlar İliç'e bir cankurtaran simidi gibi sarıldılar. Çünkü İliç de onların "marksist-leninist" çözümlemelerini paylaşıyordu. Onlar da okulu burjuvazinin tek başına, tek yönlü kullanabildiği bir egemenlik, bir elemecilik ve bir dışlama aracı olarak görüyordu. İliç, okulu kaldırmayı, eğitimi doğrudan üretim süreci içine aktarmayı öngörüyordu. Çin'de de ilkokullar bir yıllığına, yüksek okullar en az üç yıllığına kapatılıyor, böylece iki yaklaşım bir noktada çakışıyordu. Batı'nın "sol"culan, marksist-leninistleri de böylece yerlerini alıyorlardı. Eğitim de bir meta, bir mal; mal kullanmak, tüketmek ise neüzübillah kapitalistliktir. Öyleyse tüketim toplumuna olduğu gibi okula da karşı çıkmaz farzdır.

İliç, okula kurum olarak karşı çıkıyor. Değişik, yeni pedagojiler önermiyor, bu tür arayışları daha da tehlikeli buluyor. Ona göre Brezilya'nın faşist eğitimi ile Küba'nın komünist eğitimi arasında temelde bir fark yoktur.

İliç'e yalnızca "marksist-leninist" aydınlar ve hristiyan sol çevreler sahip çıkmadı. Teknokrat kesim ve moderncı pedagoji de onun görüşlerini benimsedi. Kısaca, İliç yayınlanan bir iki kitabı ve birkaç makalesi ile eğitim dünyasını kasıp kavurdu. Kimileri amansız saldırdı, kimileri baştacı edip savunuculuğunu üstlendi. Yalnızca eğitim dünyası değil, hiç kimse kayıtsız kalmadı, kalamadı.

Fransız ilerici öğretmen hareketi de olayı yakından izledi. Öğretmen örgütü FEN "gericilikten esinlenen" İliç'i, "bilime ve laikliğe karşı" olmakla suçladı, okula, okulun demokratikleşmesi mücadelesinde yer alan öğretmene sahip çıktı.

"Parasız zorunlu öğretim halkların afyonudur" diyen İLİÇ'in ve okulda sınıf mücadelelerini yararsız yada olanaksız gören, gösteren çevrelerin görüşleri kuramsal düzeyde Georges Synders tarafından yanıtlandı. *(2)*

Ünlü eğitbilimciye göre, farklı noktalardan kalkışlarda her üç görüşün ortaközelliği, eğitim kurumunu, okulu sınıf mücadelelerinin içine yerleştirememeleri, okulun sınıf mücadelelerine katılışını görememeleridir. Okul, demokratikleşme için, sosyalist demokrasi için mücadele verilmesi gerekli bir alandır. Okul öğrenciye salt olumsuz şeylerin, değerlerin aşılandığı bir yer değildir.

YADSIMAK DEĞİL AŞMAK

Eğitimin bir bunalım içinde olduğunu aslında hiç kimse yadsımıyor. Fransa'da ilerici, demokrat öğretmen hareketi bu yüzden çeşitli sorunları tartışmaya açıyor, gündeme getiriyor. Belli başlı uğraş alanları şunlar:

Yeni eğitim tekniklerinin benimsenmesi; Aktif yönteme geçiş; kurumsal pedagoji; freinet pedagojisinden yararlanma; dil-edebiyat öğretiminde yenilik gereği; modern matematik; eğitimin demokratikleştirilmesi; sürekli eğitim; eğitim-ötesi etkinlikler. vb.

Bu çalışmalar, çağdaş pedagojinin isterleri doğrultusunda somut hedefler ortaya koymaya yol açtı.

Bu çağdaş, bu yenileştirilmiş pedagoji başlıca üç alanda gerçekleşecektir: a) Okul programlarının yeni amaçlara göre yeniden düzenlenmesi gerekir, b) Tebeşir-tahta-silgi üçlüsü yerine daha bol, daha modern eğitim araç-gereçleri kullanılmalıdır; c) ilköğretim başta olmak üzere her kademede iyi yetiştirilmiş bir öğretim kadrosu bulunmalıdır.

Çağdaş pedagoji, bir sınıfta bulunabilecek öğrenci sayısının üst sınırını da saplamaktadır. Ana okulu için bu sayı 20; ilköğretimde 25, ortaöğretimde 30 olarak belirlenmelidir.

Tüm bu noktaların saptanmasında, öngörülen yeni düzenlemelerin yaşama geçirilmesinde, çok yönlü bir işbirliği gerekli: Öğrenciler, veliler, sendikalar ve dernekler bu işbirliği içinde yer alacaklardır. Ne var ki bu, öyle kendiliğinden gerçekleşebilecek bir gelişme değildir.

Okul öncesi eğitimin önemi biliniyor. Pedagojik açıdan neler yapılmalı, bunlar da ana çizgileriyle belli. Ne var ki bilinenler, olumlu çözümler her zaman, her yerde uygulanamıyor. Yoksul, geri kalmış ülkelerde çeşitli engeller var. Kaynakların sınırlılığı, yeterli nicelikte ve nitelikte kadro bulunmayışı, bu engellerin başında yer alıyor. Oysa gelişmiş kapitalist ülkeler var, oralarda bu engellerin olmaması gerek. Evet, mantıklı olan bu soruya mantıklı bir yanıt verilebilir, o da politik bir yanıt olabilir ancak: Bu yenileştirme adımları, siyasal nitelikli kararları gerektirmektedir. Oralardaki iktidarların sınıf yapısı ise bu kararların alınmasına başlıca engeldir.

Bu yüzden de sosyalist ülkelerin birçoğunda yürürlüğe konan bilimsel pedagojileri, bu ülkelerde işçi sınıfı hareketi savunmakta, ilerici, demokrat öğretmen hareketi yürütmektedir. Fransa'da FKP adım adım gerçekleştirilecek olsa da hedef olarak 2 - 6 yaş arası tüm çocukların ana okullarında bakım ve eğitim görmesini, kişiliğin oluşması ve daha ilerki okul yıllarının başarısı için zorunlu görmektedir. FKP için, ilköğretimi yeniden, biçimi ve içeriği ile düzenlemeden herhangi bir eğitim atılımı düşünülemez. İlkokul, ilk aşamada 16, daha sonra 18 yaşına kadar sürecek bir zorunlu eğitimin ilk ve belki belirleyici halkası olarak ele alınmaktadır. Böylesine önemli bir halkanın öğretmenleri de, doğal olarak, ancak üniver-

sitede yetiştirilebilir. FKP'nin eğitime yaklaşımında bakış açısı bu.

Bu bakış açısı, Fransız Komünist Partisi'nin "Demokratik ve modern Temel Okul" tasarısına yön vermiştir (3).

Gelişmiş, ileri derecede sanayileşmiş bir ülke olan Fransa'da, işçi sınıfı hareketi, çok yönlü olanakları değerlendirerek gerçekten yeni bir pedagoji geliştirmektedir. Fransa'nın yetişkin insan potansiyeli, öteki kapitalist ülkelerde, özellikle de sosyalist ülkelerde gerçekleştirilen deneyimler, sağlanan pedagojik birikim ışığında ilkin, eğitime saptanan hedefler değişiyor.

Amaç, bireyi insan, yurttaş ve emekçi olarak yetiştirmektir. Eğitim, eşitliği sağlama, elemeciliği, seçkinciliği giderme, önleme işlevi görecektir. Ekonomik demokrasinin gerektirdiği çok yönlü ileri genel kültürü vermek de eğitimin görevidir. En yeni pedagojik kazanımların uygulanacağı bu eğitim sisteminin temelinde, ilk yılı hazırlık sınıfı olarak okunacak olan 9 yıllık TEMEL OKUL yer almaktadır. Geniş bir kreşler ağı ile bağlantılanmış bu BİRLEŞİK TEMEL OKUL, 6 yaştan itibaren zorunlu olacak, mesleki ve genel olmak üzere iki gelişmeye açık bulunacaktır. İçerik, herkes için aynıdır: Dil-matematik-Doğal bilimler-İnsan Bilimleri-Kuram ve Uygulamasıyla Teknoloji-Sanat-Beden Eğitimi ve Spor-Yurttaşlık ve Ahlak (Taslak md. 15).

Görülüyor ki bu, politeknik bir eğitimdir. Doğaldır ki, ilk yıl olan Hazırlık Sınıfının özel bir işlevi var (Md. 16) Okuma - yazma - matematik öğretimi. Ana okulu ile yöntemsel bağlantı içinde olan bu sınıfa 25 öğrenciden fazlası alınamaz. Bu hazırlık sınıfının öğretmenleri özel bir eğitimden geçirilecektir.

Birey olarak öğrenci açısından amaç, kendi kendine düşünebilecek, yargılayıp değerlendirebilecek ve buna göre davranabilecek bir kişilik oluşturabilmektir. Bunun için her öğrenciye belli bir bilgi, düşünme ve çalışma, dolayısıyla kendi kendine öğrenme yöntemleri ve eleştiri ruhu aşılamak amaçtır. Temel eğitim, salt üretim için gerekli olacak bilgi ve becerileri kazandırmak yanında iyi bir yurttaş da yetiştirmelidir. Bunun için de trafik ve ahlaktan cinsel eğitime her konu pedagojik bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Sınav bir ayıklama ve eleme aracı değil, bilgiyi ölçme, bilinci tartma yolu olacak, teftiş ve değerlendirmede gene çağdaş pedagoji ilkeleri benimsenecektir. Açık kitap, kapalı kitap ya da uygulamalı çalışma biçiminde yapılabilecek olan sınavlarda sorular belleğin hammallığını değil, araştırma, inceleme, tartışma, düşünme yeteneklerini geliştirmeyi hedef almalıdır.

Özetlemek gerekirse FKP okulsal yaşamla üretim yaşamı arasında, öğretmenin yol göstericiliği ile öğrencinin girişimciliği arasında tümuygun (optimum) bir ilişki oluşturmayı amaçlıyor. Bu, Fransız eğitiminin bugünkü somut gerçeğine dayanarak onu değiştirme girişimidir. Çünkü aslolan, verili olanı reddetmek değil, dönüştürmektir. Bu dönüştürme eylemi, devrimci bir biçimde politeknik eğitime yolaçabilir. Zira, "politeknik eğitim burjuva eğitimin tam tersi değil, onun diyalektik ve devrimci uzantısıdır." (4)

SSCB: BİLİM – EĞİTİM BÜTÜNLEŞMESİ (5)

Zorunlu eğitimin 11 yıla çıkarıldığı SSCB'de Pedagoji Bilimleri Akademisi'ne bağlı 12 Enstitü, pedagoji ile ilgili konularda her türlü inceleme ve araştırmayı yapmaktadır:

– Genel Pedagoji
– Genel ve pedagojik psikoloji
– Çocukların ve gençlerin fizyolojisi
– Eğitimin genel sorunları
– Öğretimin içeriği ve yöntemleri
– İş yoluyla eğitim ve mesleksel yönlendirme
– Sanat eğitimi
– Okul donanımı ve öğretimin teknik araçları
– Rus olmayan okullarda Rusca öğretimi
– Okul öncesi eğitim
– Eksikli çocuklar sorunu
– Genel Yetişkinler Eğitimi

Bu sonuncu Enstitü Leningrad'da, ötekiler Moskova'da çalışır. Ayrıca Akademiye bağlı çok geniş bir pilot okullar ağı vardır. Bilimsel ve teknik devrimin isterleri doğrultusunda Akademi 1964'te özel bir çalışmaya girişti, ilköğretimi yeni baştan ele aldı. Yapılanlarda temel amaç, toplumsal yaşamda karşılaşılanlar ile okulda öğrenilenler arasında daha üst düzeyde yeni bir uyum sağlamak olarak özetlenebilir. Kısaca, karmaşık öğretme sorunlarını çözmek gerekiyordu. Bu sorunlar nelerdir? Mesleğin erbabı bilir, buraya özet olarak aktarmak yeterli:

Okulda okunacak derslerin seçimi için tümuygun (optimum) ilkelerin geliştirilmesi; bilimle okul disiplini arasındaki karşılıklı ilişkileri belirlemek; klasik bilim konusu ile en son bilimsel yaratımlar arasındaki doğru ilişkiyi tanımlamak; pratiğin verileriyle kuramın sentezlerini uyumlandırmak; çok dallı programların yapılarını yetkinleştirmek dersin sunumundaki mantığı, sistemi yetkinleştirmek, temel kavramların sunumunda ardardalığı sağlamak; bilimlerin ögelerinin (elementlerinin)sunumunda devamlılığı, sürekliliği sağlayacak tümuygun koşulları oluşturmak; derslerin ders yıllarına en uygun, en akılcı dağılımını gerçekleştirmek... v.b.

Tüm bunlar ayrıntı gibi gelebilir. Oysa eğitim bu ayrıntılara dayanıyor. Bu oyrıntılar tüm bir sistemi belirliyor. Örneğin bu ayrıntılara göre yeniden oluşturulacak Programlar, tüm ders kitaplarının da yenilenmesini gerektiriyor. Bu, eğitimde yeni yöntemlerin denenmesi, uygulanması demek. Eğitim yöntemlerinin etkinliğinin artması demek.

SSCB'de bu öğretici araştırmalar ışığında yeni eğilimler benimsendi. Eskiye göre dersler daha da zorlaşıyor, çünkü her düzeyde maddi üretim ve toplumsal yaşam daha ileri bilimsel bilgiler gerektiriyor. Kuramsal bilgilenmenin önemi artıyor, çünkü çok yönlü süreçleri bütünlükiçindekavramak gerekiyor. Öğrencinin bireysel öğrenmeye yönelik etkinliklerinin yoğunlaştırılması güncellik kazanıyor.

Öğretici araştırmaları iki yönde gelişiyor. Geleneksel biçimleri ve yöntemleri geliştirmek bu yönlerden biri.

İkincisi de yeni, denenmemiş yöntem ve biçimler geliştirmek, uygulamak. Okul sinema, radyo ve TV'lerin son yıllarda geniş bir uygulama alanı bulması bunu

gerektiriyor. Okul öncesi eğitim gören ya da görmeyen öğrenciler için neler yapılması gerektiği konusunda, elinde her türlü araştırma ve deneme olanakları bulunan bir Enstitü yoğun biçimde çalışıyor, ayrıca okul öncesi eğitimde 600.000'e yakın eğitici görev yapıyor.

ADC:
İLKÖĞRETMEN YETİŞTİRME

1965'te 6,5-16,5 yaşlar arası 10 yıllık politeknik birleşik eğitim yürürlüğe girdi. Bu, bir yasa ile oldu, "sosyalist eğitim yasası". Ama yasa ile iş bitmiyordu. Uygulamayı görmek gerekti. Uygulama şöyle: Kız-erkek herkes için zorunlu olan bu eğitimden önce, 3-6 yaş arası çocukların % 90'ı anaokullarında bakım ve eğitim görüyor. Öğrencilerin gene % 90 kadarı bu 10 yıllık temel okulun sonuna varıyor, yıl yitirenlerin oranı ise % 1 civarında.

Politeknik eğitime geçiş, ilk adımda 1000 yeni okul binası yapımını gerektirdi. Bu eğitimi yürütecek öğretmenler için iki önemli girişim gerçekleştirildi. 55.000 yeni öğretmen yetiştirildi, görev başındaki öğretmenler meslek içi eğitim yolu ile politeknik eğitimin gereklerini karşılayacak duruma getirildi.

Politeknik eğitim, öğretmeni yeni yüklerin altına sokmuyor, tersine yeni olanaklarla donatıyor:

— Çalışma süresi iki saat kısaltıldı,
— Ücretler % 25 kadar arttırıldı.
— İlköğretmen yetiştiren okullar 4 yıla çıkarıldı.
— Verecekleri zorunlu ders sayısı 3'e indirildi...
(Almanca, Matematik, + seçmeli bir ders)

Ayrıca tüm öğretmenler her 4 yılda bir 4 ila 6 hafta süren meslek içi yetiştirme stajlarına katılırlar. Her öğretmen, her okul kendi alanında belli sınırlar içinde yenilikler deneyebilir ve bunların geçerliği, ülke çapında uygulanabilirliği yakından izlenir.

İlköğretmen, bu 10 yıllık zorunlu eğitimin ilk üç yılında çocuğu yetiştiren kişi olarak önem taşıyor. Bugün için tüm öğretmenler üniversite eğitiminden geçirilemiyor. Ama, hedef, bu. Anaokullarından üniversiteye, tüm öğretmenlerin yüksek öğrenim görmesi amaçlanıyor. Bu 4 yıllık yüksek öğrenim, sanılabileceği gibi ilgili dalın eğitimine ayrılmıyor. İlk iki yıl, çok genel bir kuramsal bilgi kazanıyor öğretmen adayı. Son iki yılda ise vereceği dersler üzerinde uzmanlaşmaya yöneliyor. Asıl önemli olan, ilk iki yılki temel kuramsal yetişmedir. Bu nedenle de zorunlu okulun ilk 3 yılında öğretmenlerin zorunlu uzmanlık derslerinin sayısı, Almanca, matematik ve seçmeli olmak üzere 3'e indirilmiştir.

"Amaç, bilgi karşısında bir tür özerkliği olan, değişen ve gelişen durumlara uyum sağlayabilen, kendini yetiştirebilecek öğretmenler yetiştirmektir. Bu yüzden onlara hazır reçeteler, çok erken bir mesleksel yetişme vermekle yetinemeyiz." (6) Çünkü, erken ve çok sayıda alanda uzmanlaşma öğretmenin temel yetişmesini, yaratıcılığını engeller. Geçerken belirtmekte yarar var: ADC'nde her sınıfın bir başöğretmeni var, o sınıftan sorumlu.

KÜBA—20 YILDA GÖZ KAMAŞTIRICI ZAFER

1959 Devrimini gerçekleştirenler, öteki önemli, can alıcı sorunlar yanında bir de eğitim sorununu devralmışlardı. Bu çok yönlü devrimci mücadelenin eğitim alanındaki ilk hedefi ise her yurttaşı okur-yazar kılmaktı: "Bilmeyen öğrensin, bilen öğretsin" devrimci ilkesi bir yıl içinde başarıya ulaştı. Okuma-yazma sorun olmaktan çıktı. Ancak, eğitimin kurumlaşması, hem maddi düzeyde hem pedagojik açıdan büyük atılımları gerektiriyordu. 6-12 yaş arası 6 yıllık bir zorunlu ilköğretime dayalı yeni Küba eğitimi, Marks ve Marti'den kaynaklanan politeknik bir doğrultuda yola çıktı: "Okulda öğrencinin eli öğleden sonra kalem tutacaksa, sabahleyin de kazma-kürek tutmalıdır." (7)

"Eğitim yılı" olarak tarihe geçen 1961'den günümüze Küba önemli adımlar attı. Okuma yazma sorunu çözülmüştü ama sosyalizmin kuruluşu eğitim alanında köklü dönüşümlerin yapılmasını gerektiriyordu. Okul öncesi eğitimden üniversite sonrası bilimsel araştırmaya her türlü okul içi ve okul dışı eğitim yeniden düzenlenecekti. Bu yeniden düzenleme sosyalizm koşullarında, eğitime saptanan hedefler ve öğretme-öğrenme yöntemleri açısından gerekliydi. Kısaca siyasal iktidar üretim ilişkilerini değiştirdikten sonra eğitim kurumunu da devrimci bir yaklaşımla dönüştürmek zorundaydı. Küba'nın yeni ilköğrenimini işte bu bütünlük içinde görmek gerekir.

Eğitimin, okul-öncesinden başlıyarak ilköğretimin amacı başlıca üç doğrultu içeriyor. Eğitim karşısında toplumsal eşitliği sağlamak, halkın genel eğitim-öğretim düzeyini yükseltmek, sosyalist toplumun aynı zamanda yaratıcısı ve ürünü olan yeni insanın yaratılmasına katkıda bulunmak. Bu üçlü amaca varmada ilk ve temel adım, ilköğretim aşamasında ortaya çıkıyor.

Yaygın biçimde tartışılan ve denenen bu yeni düzenleme, zorunlu eğitimi 13 yıla çıkarıyor (18 yaş) İlk 6 yıllık kademede öğrenci zamanının % 50'sini derse, % 30'unu üretici çalışmaya, % 20'sini de dinlenme etkinliklerine ayırmaktadır. Geniş topraklar üzerinde tarımsal çalışmaya ağırlık veren bu okullarda yaklaşık her 10 öğrenciye bir öğretmen düşüyor. "Gençliğin en büyük pedagogu" olarak bilinen Guevara "İnsanı insan yapanın emek, çalışma olduğunu" söylemişti (Castro). İşte Küba'nın eğitim sistemi şimdi bu devrimci ilkeyi yaşama geçiriyor.

Çocuk, sabah 8'de okula gelir, akşam 7'de ayrılır. Beslenebilmek için bir çaba gösterilmesi gerektiğini öğrenen çocuk böylece üretici köylünün yaratıcı çalışmasının bilincine varır.

Bu yarı yatılılıkta çocuk ortak çalışmanın, ortak yemenin, ortak eğlenmenin erdemlerini kavramaktadır.

7 yıldan 10 yıla öğrenciler yatılı okullardadır ve bu aşamanın okulları büyük çoğunluğu ile kırsal kesimdedir. Dolayısıyla, her öğrenci en az 4 yılını kırsal kesimde geçirmektedir. Karma olan bu okullarda belli etkinlikleri için kızlar ve erkekler ayrı ayrı eğitim görmektedir. Öğrenciler iki grup halindedir: sabah ve öğleden sonra ders ve üretici çalışma sırayla gerçekleştirilir. Çarşamba, cumartesi ve pazar günleri herkes dinlenme etkinliklerine katılmakla yükümlüdür. Bu eğitimin temel özelliği, kafa emeği ile kol emeği arasındaki çatışmayı, çelişkiyi ortadan kaldırmaktır. Ayrıca kız-erkek tüm öğrenciler yarı askeri sayılabilecek bir eğitimden de geçerler. Bu konuda Sosyalist Küba'ya yöneltilen suçlamalar, küçücük çocukların beyinlerinin yıkandığı, ekonomiyi, kültürü, güzel sanatları değil, askerliği bilen bir kuşağın yetiştirildiği yö-

nündedir. Son Bağlantısızlar Doruğunda Kastro'nun da belirttiği gibi sosyalist Küba, devrimin kazanımlarını ve ulusal bağımsızlığını dünyanın engüçlü emperyalist devleti ABD'nin gizli açık her türlü saldırı ve tertipheri karşısında korumasını bilmişse, bunda SSCB'nin enternasyonalist dayanışması yanında bu bilinçli eğitimin büyük payı vardır.

11. yılda öğrenci önünde değişik tipte enstitüler vardır. Sanayi, Tarım, Yönetim, Bilimler, Yaşayan Diller ve İnsan Bilimleri Enstitülerinde temel teknik bilgiler yanında öğrenci bir yarıyıl üretim birimlerinde, bir yarı yıl okulda, olmak üzere son üç yılı tamamlar. Bu, kuramla uygulamayı bağdaştıran, kaynaştıran politeknik eğitimdir, politeknik eğitimin Küba somutunda uygulanışıdır(8)

ÇİN: KARATAHTADAN, YAZ – BOZ TAHTASINA

İlköğretimde çağdaş eğilimlere değinirken, pek de çağdaş olmayan, hattâ birçok yönleri ile çağdışı bir gelişme gösteren Maocu eğitime de kısaca yer vermek gerekli: Devrimcilik adına bilimsel pedagojiye sırt çevirmenin çarpıcı bir örneğini, böylece, görmek olanaklı.

Devrimden 30, Büyük Atılım'dan 20, Kültür Devriminin sona ermesinden 10 yıl sonra Çin eğitimi iki yönü ile beliriyor: Çarpıcı yönü ve çarpıtıcı yönü.

Çarpıcılık somut verilerden geliyor. 1949 öncesi Çin'in okur-yazarlık % 20'nin bile altındaydı. Bugün okul çağı nüfusun % 90'ı okullaştırılabilmiştir. Öteki kazanımlar yanında bu nokta Sosyalist Çin'in çarpıcı bir başarısını, eğitim alanındaki bir zaferini oluşturuyor.

Çarpıtıcı (ve çarpık) yönü ile ise Çin eğitimi üzerinde biraz daha fazla durmakta yarar var. Gerçekten, Çin' de uygulanan "Kültür Devrimi" Pedagojisi, Batı'nın "sol" "devrimci" çevrelerinde ve Türkiye'de gerici, çağdışı, yanlış eğitim yaklaşımlarının ortalığı kaplamasına yol açmıştır. Hemen belirtmeli ki bu yaklaşımların temeli, Mao'nun bilim-dışı volontarizmine dayanıyor.

Mao'nun benzetmesi ünlüdür: "Çin, üzerinde en güzel mısraların yazılacağı beyaz sayfalar gibi önümüzde duruyor. Bu iradeye sahib olmak yeter" Ve çarpıtma buradan başlıyor ilkin. İnsan istedikçe neler yapmaz ki. Bu yaklaşım, Volontarizm olarak bilinir. 1958'in "Büyük Atılım"ı, eğitim alanında da volontarizmin bir göstergesi oldu. Fakat eğitimde en "devrimci" pedagojilerin uygulanması, ünlü Kültür Devrimi ile gerçekleşti. Yalnızca yük sek ve ortaöğretimde değil, ilköğretimde de tüm sınıflara kilit vuruldu. Amaç, elbette bebeleri belli bir siyasal çizginin ÇKP Yönetimine getirilmesinde kullanılması olamazdı; amaç, devrimle üretimi; işle eğitimi, kafa emeği ile kol emeğini kaynaştırmak, bağdaştırmak, bir başka deyişle sözümona "politeknik eğitim"i gerçekleştirmekti! Sınıflarından alınıp sokağa salınan bu çocukları daha sonra yeniden okula yöneltebilmek için yıllar gerekecektir.

"Kültür Devrimi'nin devrimci pedagojisi" kuramsal çalışmayı aşağılayan yaklaşımı ile okullara işçi ve köylüleri yerleştirmiş, kol emeği harcamanın, bedensel çalışmanın erdemleri bilimsel bilginin yerini almıştır. Aslında, bu Markstan çok Dewey'e yakın bir pedagojidir. Bunun bir pedagoji olup olmadığı bile tartışılabilir.

En geri, en çağdışı pedagojide bile vazgeçilmez öge, öğretilenin, öğrenilenin denetlenmesi olayıdır. Bu notlama ve sınav sürecidir. Biçimi ne olursa olsun bu süreç hiçbir devrimci kılıfla yok sayılamaz. Oysa Kültür Devrimi pedagojisi akıl almaz bir "katkı" getirmektedir. Öğretmen kimya dersinde öğrenciye bakırın mı, alüminyumun mu daha ağır olduğunu sorsa ve öğrenci yanıt olarak "Yurdumuzun bakıra gereksinmesi vardır, olası bir saldırı karşısında bakır çok işe yarar" dese, geçer not alacaktır. Bu örnek uydurma değildir, bu örnek tek de değildir ve bunlar inanılır gibi de değildir. Ama gerçektir. Bilimin, bilimsel bilginin kapı dışarı edildiği okula politika, maozedung düşüncesi, böylesine zorlama, yapay basit ve kaba bir biçimde girmektedir. Politeknik eğitimin özünde kuramla uygulamanın bilinçli, geliştirilmiş birliği yattığına göre kuramsal bilgiyi böylesine dışlayan bir eğitim politeknik bir eğitim olamaz.

İlköğretim Kültür Devrimi öncesi 6 yıldı, bugün 5 yıl, önceleri 6 yıl olan ortaöğretim, 2 + 2 biçiminde dört yıla indirildi. Eğilim, ilköğretimin önce yedi, sonra dokuz yıla çıkarılması yönünde. Doğaldır ki, çetelerden biri, ya da birkaçı sabote etmezse.

Bu biçimsel düzenlemeler hiç kuşkusuz önemli. Ve her ülke kendi somut koşullarında özgün denemelere girişebilir. Türkiye gibi bir ülke kendi somut koşullarında bir köy enstitüleri denemesini göze alabilmiş ve bir yere kadar da başarabilmişse, bir sosyalist ülkenin çok daha gözüpek, çok daha yürekli atılımlara girişebilmesini, pedagojide cesur adımlar atabilmesini olağan karşılamak, hattâ beklemek gerekir. Ne var ki, eğitimin amaçları, hedefleri ile pedagojinin kendisini karıştırmak, işçi sınıfı iktidarı için kullanma adına pedagojiyi tümüyle ortadan kaldırmak, en azından büyük bir çarpıtmadır, bilimdışı bir yaklaşımdır.

TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİM BUNALIM İÇİNDEDİR

İlköğretimin yaygınlaşmasının sanayileşme ile koşut bir gelişme gösterdiğini, demokratik eğitimde ilk köklü adımın ilköğretimin bir hak olarak ortaya çıkması olduğunu biliyoruz. Bu gelişme, gene biliyoruz ki, batı toplumlarının yaşadığı özgün bir süreçti. Türkiye'de bu süreç batıdaki gibi yaşanmadı, Türkiye'nin sanayileşmesi batı'nın kapitalizmin bilinen egemenlik koşulları altında gerçekleşti, gerçekleşiyor. Oysa Türkiye, biliniyor, batının çok değişik üst yapı kurumlarını, bu arada eğitim sistemini olduğu gibi aldı, almayı denedi, deniyor. Bu yüzden de toplumsal yapıdan kaynaklananlar yanında bu aktarmadan doğan bunalımlar da eğitim sistemimizi, bu arada ilköğretimimizi sürekli etkisi altında tuttu. Denebilir ki ilköğretim için bunalımdan çıkış umudu ilk kez Köy Enstitüleri deneyi ile doğdu.Kısmi de olsa somutlaşma yoluna giren bu umut, bilinen nedenlerle söndü.

Sultan II. Mahmud'un ilköğretim yükümlülüğünü getiren 1825 tarihli fermanından sonra ilköğretim alanında atılan en köklü adım Eğitimin Birleştirilmesi yasası ve bundan da önemlisi, 1928'de yeni alfabenin kabul edilmesidir. Yeni alfabenin hiç kuşkusuz Türkçe'ye uymayan, öğrenmeyi güçleştiren yanları var ve bunlar mutlaka gündeme getirilecektir. Ama ilköğretimin yaygınlaştırılması, gerçek anlamda genelleştirilmesi için yeni harflerin kabulü çok elverişli bir araç sağlamıştı. Nitekim 1928'de

Mustafa Kemal, bu coşku ile % 80'i okuma-yazma bilmeyen bir ulusun bu durumdan utanması gerektiğini belirtmette, hemen arkasından da ilköğretim seferberliğini başlatmaktadır. 1960 sonrası çıkarılan 222 sayılı İlköğretim Temel Yasası aynı utancı gidermeyi amaçlıyordu. Utanç sürüyor: 10 yıl içinde gerçekleşeceği ileri sürülen çok yönlü hedeflerin hiçbiri gerçekleşmedi. İkili üçlü öğretim kalkacaktı, kalkmadı. Okullaşma % 100 gerçekleşecekti, gerçekleşmedi. Sınıf mevcudu 40 öğrenciyi aşmayacaktı aşıyor. Devlet gelirlerinin % 3'ü her yıl ilköğretime ayrılacaktı, ayrılmadı. 1973'te çıkarılan Milli Eğitim Temel Yasası da utancı ortadan kaldırmadı. Utanç sürüyor. Utanç büyüyerek sürüyor: İlköğretimden geçenlerin bildiklerini unutması, yaşanan gerçeğimiz 6 yaşın üzerindeki 13 milyon insanımızın okul yüzü görmemesi de yaşanan gerçeğimiz. Bir başka deyişle, okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı oran olarak azalmakta, mutlak rakam olarak ise artmaktadır. Kız-erkek eşitsizliği, bölgesel dengesizlikler eğitimin , daha alfabeyi öğretme aşamasında elemeci niteliğini ortaya koymaktadır. Şu ya da bu yolla ilkokulu bitiren öğrencilerden bir üst kademede eğitimlerini sürdürebilenlerin oranı da utancı haklı çıkaran bir bunalım göstergesidir.

"Eğitimin birleştirilmesi"nden bu yana ilköğretim çeşitli sarsıntılar geçirdi. Bu sarsıntılar bazan biçimde, bazan içerikte gerçekleşti. 1928'de yeni alfabenin kabülünü, 16 yaşın üstündeki nüfusa okuma yazma öğretmeyi amaçlayan "Millet Mektepleri" seferberliği izledi.

Köy Enstitüleri, pedagojik açıdan da değişik, yeni, üzerinde durulmaya değer, ilginç bir deneyimdi. Ne var ki tüm ülkeye değil yalnızca köye yönelikti. Kalıcı etkileri olumlu yönleri oldu, ama geçicilikten kurtulamadı.

Genel ilköğretimse sürüyor. Yasalar değişti, programlar değişti, verilerin çoğu değişti, ama öz değişmedi. Toplumsal yönden elemeci, eşitsiz; pedagojik yönden geri, çağdışı; ideolojik yönden gerici, tutucu, ırkçı, şoven bir ilköğretim...

Son 30 yılda ilköğretim programları 4 kez değişti. 1973'te ortaya konan başlıca yenilik "küme yöntemi" ve okuma-yazma öğretiminde benimsenen "tümden gelim" yöntemi oldu.

"Küme yöntemi" modern pedagojilerin benimsediği aktif bir eğitim yöntemi. Çocuk tek başına değil bir "küme"nin bireyi olarak ele alınıyor. Karatahta önünde konuşan asık suratlı baş öğretmeni dinleyerek değil, çok yönlü iletişimler kurarak öğreniyor çocuk. Konu kümedeki öğrencilerce hazırlanıyor, sunuluyor, tartışılıyor, özetleniyor, değerlendiriliyor... Ama bu yöntem daha başka şeyleri, örneğin mutlaka bir kaynak kitaplığı gerektiriyor. İleri ülkeler bunu sağlıyor, bizim uygulama ise "cümlenin mâlumu"

İlköğretimdeki en önemli değişikliklerden biri okuma-yazma öğretiminde "tümevarım" yerine "tümdengelim" yönteminin benimsenmesi. Her iki yöntemin üstün yanları var. Bu yanları biraraya getirerek bir "karma yöntem" deneyenler, uygulayan ülkeler, okullar, öğretmenler var. Türkiye'de hem öğretmen, hem veli, hem de uygulamayı denetlemek ve değerlendirmekle görevli olan Bakanlık müfettişleri bu geçişin sıkıntılarını çekmekte, sarsıntılarını yaşamaktadır. (9). Ve asıl faturayı da, emperyalizmin ve işbirlikçisi sınıfların egemenliği altındaki bir ülkede doğmuş olmaktan başka "günah"ları olmayan kuşaklar ödemektedir.

İDEOLOJİ, PEDAGOJİ, BİLİM

Pedagoji eğitimle öylesine kaynaşmış durumda ki çoğu kez özdeşleştirildikleri oluyor. Öte yandan, eğitimi de ideolojiye indirgeyen, onunla özdeşleştiren yaklaşımlar var. Bir de pedagoji/ideoloji ilişkisinin bilimsel olarak algılanması gereği söz konusu. Bu noktayı özetle de olsa vurgulamak, ideoloji ile pedagojinin birbirine karıştırılmasını önlemek gerekiyor.

İdeoloji, eğitimin amaçlarını, hedeflerini belirliyor. Sosyalist bir eğitimin amacı, herşeyden önce, bilimsel bir dünya görüşü oluşturmak ve bağlı değerleri aşılamaktır. Kapitalist toplumda eğitime yüklenen görev, açık ya da kapalı biçimde, gene belli değerlerin, belli bir dünya görüşünün yerleştirilmesi, yaygınlaştırılmasıdır. "Ne var ki, eğitsel çalışmanın hedefleri dünya görüşünün temel ilkelerinden kaynaklanıyorsa, eğitsel çalışmanın sistemini, örgütlenme biçim ve yöntemlerini geliştirip uygulayan pedagojidir." (10)

Şu ya da bu büyüklükte bir sınıfa doldurulmuş belli sayıda çocuk ve onlara iyi, güzel, doğru, makbul, onaylanmış bilgi ve değerleri aktaran öğretmen. "Kağıt kalem kitap defter bizi bunlar adam eder." Bunlara hiç kuşkusuz karatahta-tebeşir-silgi üçlüsünü de eklemek gerek. Bu eğitim yaklaşımının aşılması gerektiğini, eğitimin sınıftan ibaret olmadığını, üretimle, yaşamla, işle bir bağlantı gerektiğini günümüzde artık herkes kabul ediyor. Napolyon dönemi Fransa'sından tüm Avrupa'ya ve bu arada bize de gelen kurumlaşma, biçim ve içerik yönünden çok sarsıntılar geçirdi. Yeni gereksinimler yeni yaklaşımları, yeni pedagojileri getirdi. Bilimsel ve teknik devrim üretim sürecine girdi. Bilim, bilgi, toplumsal yaşamın her yanını etkiliyor. Aynı toprağın modern teknoloji girmesiyle verimi nasıl artıyorsa insan emeğinin üretkenliği de öyle artıyor. Bilimsel çalışma, bilim ışığında beslenme insanın fiziksel, bedensel yeteneklerini, alışılmadık, şaşırtıcı ölçülere ulaştırıyor. Bilimin işlevi kuşkusuz bu maddi yönle sınırlı değil. Manevi, ruhsal, zihinsel gelişmeler de bilimin etkisine açık. Daha geç de olsa, başlayan bu bilimsel müdahele, insan zihninin gelişimini, böylece de kişiliğin oluşumunu etkileyebiliyor.

Sorun, pedagojide bilimsel yaklaşımın benimsenmesi. Öğretme, yetiştirme, yetişme sürecinde bilimin çeşitli dallarından yararlanma. Hiç kuşkusuz ilkokul birinci sınıftaki diyelim 30 çocuktan hiçbiri diğerinin tıpatıp aynı değil. Hiç kuşkusuz doğuştan, kalıtsal bir takım farklılıklar söz konusu. Ne yapılırsa yapılsın her çocuk bir Beethoven, bir Marx, bir Einstein olamaz. Ne kadar bilimsel yöntemlerle ve aynı koşullarda çalıştırılırsa çalıştırılsınlar, her çocuk 100 metreyi aynı zaman biriminde koşamaz. Bilimsel yaklaşımda amaç da zaten ilkokullardan ele alınan çocukları bir tornadan çıkmışçasına aynı yetiştirmek değildir. Hele robot yetiştirmek hiç değildir. Günümüzde sosyalist ülkeler, eğitimi yeni bir tanım içinde ele alıyor. Bilimsel sosyalist dünya görüşü veren politeknik bir eğitimdir bu. Ve daha doğuştan başlıyor eğitim süreci. Kuramsal incelemeler, araştırmalar, kapitalist ülkelerde yaşanmış, yaşanmakta olan nice ba-

şanlı ve başarısız deneyim ve girişimler, 60 yılı aşkın bir sosyalist toplum kuruluş süreci... tüm bunların değerlendirilişi ve pedagojide bilimin rolü, işlevi. İşte çağımızda eğitim/bilim ilişkisi bu somut çerçevede ele alınıyor.

Bilimsel ve pedagojik gelişmeler giderek daha çok bütünleşiyor eğitimle. Pedagojik sosyoloji eğitimin pek çok yanına eğiliyor. Eğitimi, kişiliğin gelişimini etkileyen toplumsal etkenler, eğitimin gelecekte alacağı nitelik ve biçimler böylece daha yakından izlenebiliyor.

Bir disiplin olarak planlama da eğitime önemli katkılarda bulunuyor. Harcanan emek, ayrılan kaynak için ne tür ölçütler saptanacak? Ulusal ekonominin bir girdisi olarak eğitim nasıl ele alınacak?

Her düzeydeki eğitici kadroların yetişmesi, sürekli eğitimi, alan değiştirmede uyumlarının sağlanması, vb. hep yeni araştırmaların konusu.

Çocuğun bilişsel (cognitive) etkinliği ve kişiliğinin oluşumu, özellikle genel psikolojinin, pedagojik psikolojinin uğraş alanını oluşturuyor. Bellek üzerinde, zihnin çeşitli yönleri üzerinde derinlemesine duruluyor, zihinsel yetilerin ortaya çıkarılmasına, geliştirilmesine yardımcı olunuyor. Bilimsel araştırmalar, çocuğun bilgi edinme arzusunun uyarılabileceğini, çocuğun öğrenme gereksiniminin kamçılanabileceğini ortaya koyuyor. Böylece, örneğin çocuğun öğrenme yaşı konusundaki yerleşik yargılar yeniden gözden geçiriliyor.

Okul öncesi ve okulsal eğitimin programlarının belirlenmesinde, çocuğa kaldırabileceğinin üstünde yük yüklenmesinde fiziksel, fizyolojik bünyenin gelişiminin incelenmesi de pedagojik bir önem taşıyor. Çünkü izlenecek programlar içerik ve hacim olarak çocuğun bünyesi ile çok yakından ilgili Çocuğun sinir sisteminin gelişimi ile günlük ders dağılımı arasında sıkı bağ var, örneğin: Çalışmaya yatkınlık da öğretmenin gözönüne alması gereken bir konu. Okuldaki beden eğitimi ve spor dersleri ise doğrudan anotomi ile fizyoloji bilim dallarının yol göstericiliğinde yapılıyor.

Bilim ve araştırmanın eğitimle içiçeliği kuşkusuz burada bitmiyor. Bedensel ya da zihinsel engelleri, eksikleri olan çocukların eğitimi de aynı yaklaşım içinde ele alınıyor. Mesleksel ve teknik eğitim, güzel sanatlar eğitimi, öğretmenlerin eğitimi, örgün eğitimin herkademesine özgü sorunlar, kırsal okulda eğitim, beslenme ve eğitim, velilerin eğitimi ...vb. konular, belli bir bütünlük içinde ele alınıyor.

İLKÖĞRETMEN VE YETİŞTİRİLMESİ

"Ve gereksinmeler önce ilkokul öğretmenini yarattı." Eğitimin kurumlaşması, okulun ortaya çıkması belli bir uzmanlaşmayı da birlikte getirdi. Okuma-yazma-sayma toplumda giderek yaygınlaşan bir gereksinim olarak belirince bunların öğretilmesi de bir meslek olarak ortaya çıktı.

Batıda ilkokul öğretmeni herhangi bir öğretmenden öte birşeydir. Öğretmen, adı üstünde, öğretir. Aktarır, iletir. Ama ilköğretmen (instituteur) öğretmez, yaratır, yeniden kurar (instituer), oluşturur, yeniyi yapar. Daha yüz yıl kadar öncesinin ilköğretmeni böyle doğuyordu. Bilginin, eğitimin iyi-güzel-doğru olanın temsilcisi, saygın, örnek insan. Dinsel bağnazlığa karşı laikliği, krallığa karşı Cumhuriyeti savunan, sendikal haklar mücadesinde yerini alan öncü insan: Yakın yıllara değin Türkiye'de de öğretmen, ilköğretmen bu biçimde algılandı hep.

Gelişme aynı yönde olmadı, kuşkusuz. Kapitalist toplumlarda, Türkiye'de ilköğretmenlik sürekli bir değer yitimine uğradı. Maddi değer; toplumsal değer; pedagojik değer: İlköğretmen hergeçen güçün daha güç görevler karşısında daha az önem verilen bir kişidir.

İlköğretmenin gördüğü eğitim belli. Son birkaç yılın hızlandırılmış eğitimi değil bu niteliksizliğin nedeni. Çağdaş dünya ilköğretmenin yüksek öğretim görmesini zorunlu sayıyor. Ayrıca meslek için eğitim yolu ile bu geriliğin giderilmesi gerekiyor.

İlköğretmen radyonun, sinemanın, televizyonun, her öğrencisinin evine giren basının gerisinde kalmamalı. Onların eğitsel yöndeki 'rekabeti' ile başa çıkabilmeli. İlköğretmen aldığı aylıkla geçinemez. Elverişsiz yerlerde oturmak zorundadır. Kendi ailesiyle, kendi çocuğunun okutulması sorunu ile boğuşmak zorundadır.

İlköğretmen, 30 yerine 50 kişilik, hatta daha fazla sınıflarda ders yapar, sınıfsa bazan bir amerikan barakası, bazan terkedilmiş bir vazgon, bazan da köy odasıdır. İlköğretmen dilini bilmediği öğrencilere Türkçe okuma-yazmayı, saymayı, hesabı-kitabı öğretecektir. İlköğretmen, karşılaştığı pedagojik güçlükleri çizmede tek başınadır. Ya okulda tek öğretmendir. Ya da bu tür pedagojik bir işbirliği-iş bölümü kurumlaşmamıştır. Daha bir dizi etkenin bileşkesinde ilköğretmen artık başlangıçtaki işlevini yitirmiştir. O artık yalnızca öğretmektedir: eğitmemekte, yetiştirmemektedir.

Çünkü, çağdaş pedagojinin isterleri doğrultusunda yetiştirilmemektedir. Çağdaş pedagoji, ilköğretmenin, belli uzmanlık bilgileri yanında sağlam bir kuramsal eğitim görmesini, çeşitli insan bilimlerini, bu arada psikolojiyi yakından tanımasını gerektirmektedir. Öteki bilim dalları bir yana, burada psikoloji ile pedagoji arasındaki ilişkiye kısaca değinmek, sorunun önemini vurgulamak gerekiyor.

PSİKOLOJİ kuşkusuz Pedagojinin yardımcısıdır, ama çocuğu duygularıyla ele almak, ona salt sevgi özendiricisiyle yaklaşmak, bu anlamda, çocuğun sevgiye olan doğal gereksinimi deyim yerindeyse kötüye kullanmak olur. Öğreticinin görevi, çocuğun isteğine yanıt vermek, henüz ortaya atmadığı istekleri ileri sürmesine yardımcı olmaktır. Çocuk çevresine, çevresindeki insanlara ve maddi dünyaya merak ve ilgi ile bakar. Bu canlı ya da cansız çevreyi kendisi tanıyacaktır, öğretmen bu tanıma, öğrenme sürecinde bir aracı olduğunu bir an olsun unutmamalıdır. Çocuğun okul-dışı kazanımlarını, deneyimlerini, birikimlerini değerlendirmeli, gözönünde bulundurmalıdır. Bu, bir başka deyişle, aktif pedagojinin be-

nimsenmesi demektir, aktif pedagoji ise yönetsel bir kararı gerektirse de asıl yeni bir eğitim politikasını zorunlu kılar.

Geleneksel pedagoji öğretmenin yaratıcılığına, bilgisine, becerisine dayanır. Oysa aktif pedagoji daha çok çocuğun girişimini odak olarak alır. Ne var ki öğretmenin işi bu yöntemde kolaylaşmamış, tersine bir bakıma daha da zorlaşmıştır. Aktif pedagojide öğretmen daha üst düzeyde biryetişmeyi ve çocuk psikolojisi hakkında yeterli bir bilgiyi kişiliğinde birleştirmeli, kaynaştırmalıdır. Çocuğun ilk bakışta anlamsız gelebilecek girişimlerini, "saçma" sorularını ancak ileri düzeylerde bilgilenmiş öğretmenler gereğince değerlendirebilir" En iyi yöntemler en zor yöntemlerdir" (11) sözü aktif pedagojinin dramını yansıtmaktadır.

Buraya kadar söylenenlerden, çağdaş eğitimde ilköğretmenin mutlaka bir psikolog olması gerektiği anlaşılmamalı. Sorun, çocuğun bedensel olduğu kadar ruhsal açıdan da geçirdiği aşamaların değerlendirilmesi, bilimsel bulguların çocuğun hizmetine sunulmasıdır. Psikoloji kişiliğin kavranmasını, her çocuğun özgün bir birim olarak ele alınmasını sağlar.

Görülüyor ki herşey gelip ilköğretmene dayanıyor. Eğitimde girişilecek her türlü pedagojik yenilik ve yenileştirme hareketinin ilk, zorunlu koşulu uygulamanın dayandığı öğeyi, öğretmeni yetiştirmektir. Batının eğitim kuramcıları, araştırmacıları uygarlıklarının geleceğini öğretmenlik mesleğine gereken önemi vererek güvence altına alabileceklerini ileri sürüyor. Bu değerlendirme onların kendi sorunu, ama bizim için iki nokta üzerinde durmak gerekli. Belli soruları aşmış olan Batı için gerekli olan, Türkiye için öncelikle gerekli. Türkiye, ilköğretmen yetiştirme politikasına çağdaş, bilimsel bir yaklaşımla eğilmelidir. Oysabugüne kadar ki uygulama, mesleğin sürekli değer yitirmesi, önemsizleşmesi biçiminde olmuştur. Öğretmen yetiştiren kurumların öğrencileri, "başka bir yere gitme olanağı bulamadıkları için" öğretmen olmak istediklerini söyleyeceklerdir.

ALFABE BİTMEDİ

Kapitalizmden sosyalizme geçiş. Büyük söz. Çağımızın somut gerçeği bu, ama. Geçişin iki yanı var. Bunalım, tüm emperyalist ülkelerin, kapitalist ülkeler eğitiminin, ilköğretiminin tanımlayıcısı. Sancıların, sarsıntıların pedagojisi, aşılan, geri kalan, tutucu pedagoji. Bunun karşısındaki öbür yan, umudu, güzeli taşıyor içinde. Demokratikleşmenin, sosyalizm mücadelesinin pedagojisi: Sosyalist ülkeler gerçeğinin kanıtladığı bilimsellik, çağdaşlık.

Bunalımı yadsımak, okulu bir kalemde silip atmak, ya da kurtuluş için, eğitimin devrimci kurtuluşu için o Büyük Günü beklemek: ileriye doğru da olsa kaçmak kurtuluş getirmiyor ('kaçan kurtuluyor" der oysa bir atasözü, kulakasma)

Getirmediğini gördük. Kuramsal düzeyde ve somut uygulamada, iktidarda ya da muhalefette, örgütlü işçi sınıfı hareketi, somut durumu ele alıyor, somut çözümlemesini yapıyor, yeni hedefleri saptıyor, bu doğrultuda somut önerilerini getiriyor ve o an nereden başlamak, neyle başlamak mümkünse oradan, onu yaparak başlıyor. Sosyalist ülkeler pratiği bunu gösteriyor.

Alfabe bitmedi. Sosyalist ülkelerde de bitmedi. SSCB ve ADC'yle bir Polonya ve Çekoslovakya bir değil. Kaldı ki SSCB'de, ADC'nde eğitim sürekli gündemde. Pedagoji kurulmuş bir saat gibi kendi kendine işlemiyor. Yeni deneyimler, yeni katkılar gerekiyor. Ama bir nokta kesin: Bunalım yok. Bir koşulla bunalım yok. Bilimin çizgisinden volontarizme sapmamak, eğitim hedefleri ile pedagojiyi birbirine karıştırmamak.

Alfabe bitmedi gündemde Türkiye var. Türkiye'de ilköğretimi de sarsan derin bir bunalım var. Öğretmeniyle, öğrencisiyle, velisiyle yaşadığımız bir pedagoji bunalımı bu. Aynı zamanda. Bunca öğretmen yetiştirildi, yetiştiriliyor. Ne için? Çocuğumuzu eğitmesi için. Peki çocuk ne için eğitiliyor? İşte bu soruya verilecek yanıttan kaynaklanacak yeni pedagoji.

Alfabe bitmedi, çünkü yeni bir pedagoji için yeni maddi koşullar, yeni ilişkiler gerek. Bu yeni koşullar, bu yeni ilişkiler okulun dışındaki dünyanın koşulları, ilişkileri. Duvarlarla çevrili olsa da okul bu dış dünyanın bir parçası. Dış dünya sınıflı bir toplumsa okul da sınıflı bir okul olacak. Sınıflı bir okulsa sınıfların ilişkilerini, çelişkilerini, bunalımlarını, umutlarını taşıyacak, yaşıyacak (Krupskaya)

Alfabe toplumun toplumla birlikte eğitimin demokratikleşmesi süreci sona ermeden bitmeyecek. Alfabe sosyalizmle bitecek. O zaman yeni alfabe başlayacak.

---

(1) *Sosyalist ülkelerin gerçekten zengin deneyimleri bir yana, çocuğun fizyolojik gelişmesinden hareket eden birçok Batılı çevre 5 yaşında bir çocuğa okuma yazma öğretilebileceğini ileri sürmektedir. Bu alanda Belçika, uygulamaya da yönelen bir ülke olarak karşımıza çıkıyor. Bk. Le Monde de l'Education, No: 1, 1974, s. 21.*
(2) *Georges Synders, "Ecole, Classes et lutte de Classes" PUF, Paris, 1976.*
(3) *Reconstruire l'ecole (Okulu yeniden kurmak), FKP' nin Meclise sunduğu yasa önerisi, Pierre Jaquin'in sunuş yazısı ile 49 maddeden oluşmaktadır. Editions Sociales, Paris, 1973.*
(4) *Synders, yage, s. 139.*
(5) *Bilgiler, Sciences Sociales, No: 1/1972'den derlenmiştir. Ayrıca, L'ecole et la Nation dergisinin çeşitli sayılarından yararlanılmıştır.*
(6) *Bk. En, 216/1972, s. 42.*
(7) *Bk. Kuba'da Eğitim, Gözlem Y. İst. 1979, s. 118.*
(8) *Ayrıntılı bilgi için Bk. J.J. Alphandery, CUBA L' AUTRE REVOLUTION, Editious Sociales, Paris, 1972.*
(9) *Bk. Gülten Dayıoğlu, Milliyet, 4.7.1978, ve "Le Monde de L'Education" No: 46, Janvier 1979, s. 8-9.*
(10) *V. Kovostov, in Sciences Sociales, No: 1/1972, s. 230.*
(11) *Piaget, "Psychologie et Pedagogie", aktaru l'Ecole et la Nation, No: 216, 1972. s. 35.*

SAYILARLA İLKÖĞRETİM

Mehmet KOÇ

Eğitimde demokratikleşme deyince öncelikle toplumdaki tüm sınıf ve tabakaların bu hizmetten yararlanabilmeleri akla gelir. Programların içeriği, çağdaş toplumun gereksinmeleri yönünde değiştirilmiş olsa bile eğitimin hakkının yaygınlığı ve bu hakkın tüm yurttaşlara götürülmesi söz konusu değilse, demokratikleşme sağlanamamış demektir.

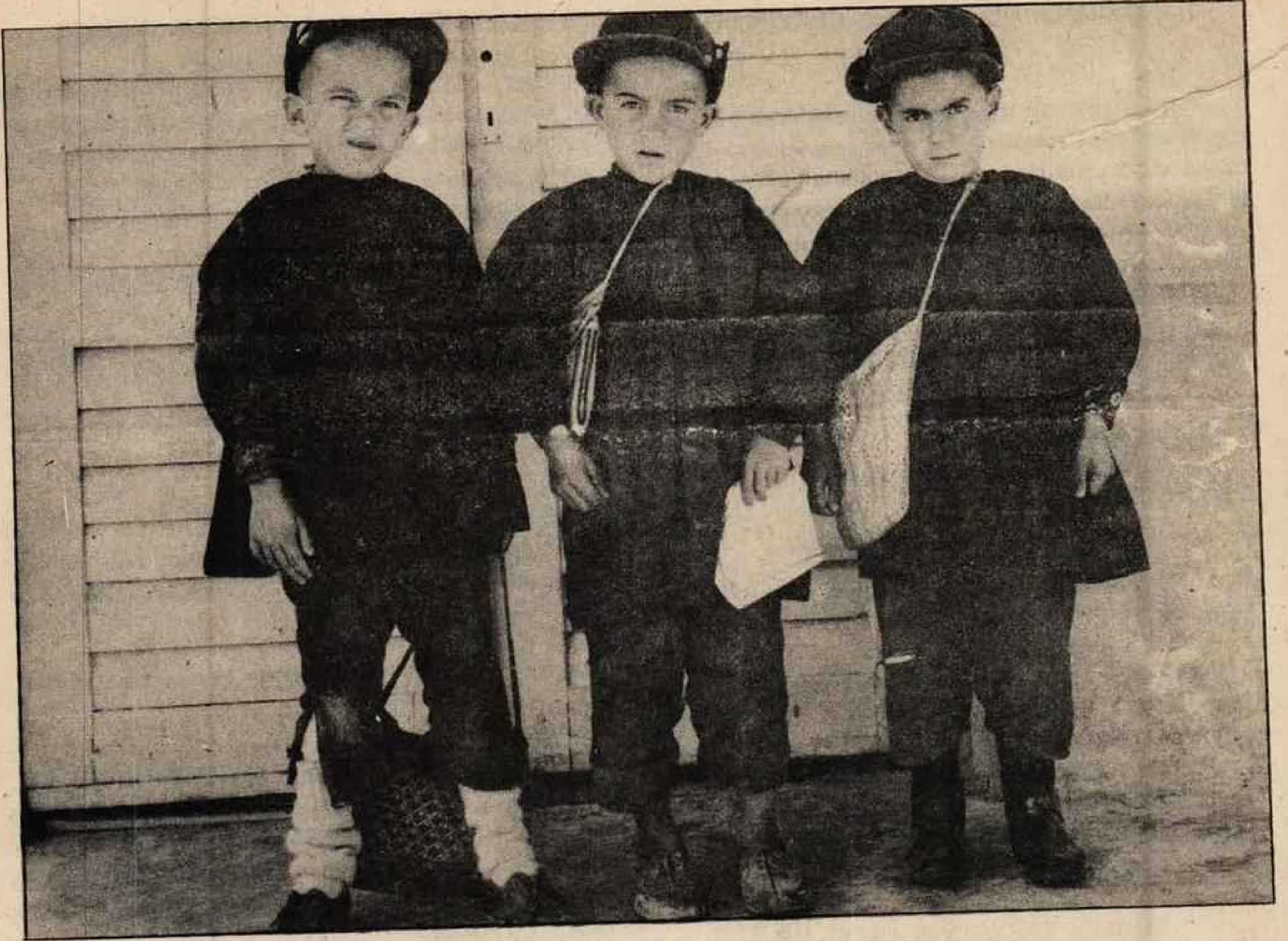
İlkokul öğrenimi kız erkek tüm çocuklar için talimatname, kanun-u muvakkat, yasa ve anayasalarla yüz yılı aşkın süredir parasız ve zorunlu olan ülkemizde sorun -özellikle köyler açısından- çözüme kavuşturulamamıştır. Ve yirminci yüzyılın son çeyreğinde hâlâ bunca köy ilkokul ışığından yoksundur.

Tablonun gösterdiği ilk yalın gerçek şu: 36.094 köyden 2880 i okulsuz. Uygarlığın temel verilerinden biri olan 'alfabe' henüz köylerimizin tümüne götürülememiş. Burada bir durumu daha belirtmek gerekli. Tabloda sayıları yirmi bini bulan mezra ve köyler yer almıyor. Bu yerleşim merkezleri uzaklığı ne olursa olsun bağlı bulun-

OKULLU–OKULSUZ KÖY SAYISI

İller	Köy sayısı	Planlı Okulu olan köy sayısı	Geçici Okulu olan köy sayısı	Okulsuz köy sayısı
Kırklareli	195	195	—	—
Nevşehir	176	168	8	—
Tekirdağ	283	280	3	—
Artvin	300	261	38	1
Afyon	488	451	35	2
Isparta	209	194	13	2
İstanbul	286	270	14	2
Kırşehir	263	228	33	2
Edirne	266	256	7	3
Muğla	416	353	59	4
Niğde	313	295	14	4
Uşak	256	226	26	4
Burdur	206	194	7	5
Eskişehir	408	377	26	5
Kayseri	489	469	15	5
Bilecik	256	232	18	6
Kocaeli	264	239	17	8
Amasya	360	326	24	10
Hatay	381	358	13	10
İçel	562	464	88	10
Denizli	454	420	23	11
K.Maraş	496	412	73	11
Kütahya	609	447	147	15
Aydın	509	449	44	16
Adıyaman	345	286	42	17
Çorum	756	621	118	17
Ordu	526	479	30	17
Sinop	425	362	46	17
Yozgat	638	502	117	19
Antalya	621	563	36	22
Ç.Kale	583	531	29	23
Çankırı	477	365	89	23
Konya	969	851	95	23
Malatya	519	406	90	23
İzmir	697	649	24	24

İller	Köy sayısı	Planlı Okulu olan köy sayısı	Geçici Okulu olan köy sayısı	Okulsuz köy sayısı
Sakarya	487	443	19	25
Rize	319	270	22	27
Giresun	502	359	113	30
Hakkari	143	103	8	32
Z.Dak	771	658	81	32
Bingöl	310	240	37	33
G.Hane	511	388	90	33
Tokat	678	457	188	33
Trabzon	572	471	68	33
Bursa	762	675	52	35
Adana	738	663	37	38
Bolu	790	685	60	45
Manisa	811	711	55	45
Ankara	1169	1024	99	46
Balıkesir	932	809	75	48
Samsun	866	699	115	52
Tunceli	432	256	120	56
Kars	790	663	69	58
Elazığ	577	429	89	59
Bitlis	270	204	2	64
Erzincan	566	394	100	72
Muş	372	252	41	79
D.Bakır	685	591	13	81
Gaziantep	599	484	27	88
K.Monu	1078	752	223	103
Sivas	1282	977	185	120
Siirt	500	365	5	130
Ağrı	557	361	4	192
Mardin	720	513	6	201
Van	567	355	7	205
Urfa	692	468	16	208
Erzurum	1045	720	109	216
TOPLAM	36094	29.618	3.596	2.880

dukları muhtarlıkta okul bulunduğu için sorunları çözümlenmiş sayılıyor. Özellikle Doğu Anadolu'daki dağlık ve ulaşımı zor olan bölgelerdeki bu küçük yerleşim merkezlerini de sayarsak okulsuz köy sayısının tabloda görülenden çok daha yüksek olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Tablonun gösterdiği bir gerçek daha var. Eşitsizlik. Okullaşma düzeyini -kapitalist üretim ilişkilerinin yeterince gelişemediği- birkaç il dışında batıdan doğuya doğru gidildikçe azalan bir eğriyle anlamak mümkün. Söz gelişi İzmir'de yüzde 90 olan okullaşma oranı, Konya'da yüzde 87, Bitlis'te 74. Bu oran Van ilimizde yüzde 62'ye kadar düşüyor. Türkiye ortalaması ise yüzde 90.6. Doğu ve Güney Doğu'daki tüm illerimiz bu oranın altında.

İLKÖĞRETİMDE DEMOĞRAFİK SORUNLAR ÇÖZÜMLENEMEMİŞTİR

1976-77 öğretim yılında tüm yurttaki 42.848 resmi ilkokulda 5.499.496 öğrencinin kayıtlı olduğu görülmüştür.1 Bu sayının 3.038.764'ü erkektir. Kız öğrenci sayısı 2.464.692. Oranlamak gerekirse öğrencilerimizin yüzde 55'i erkek, yüzde 45'i kız. Sosyalist ülkelerde bu oranın eşit olduğunu belirtelim. Sorun kır - kent ve doğu-batı açısından daha ileri boyutlu çözümsüzlükler göstermektedir. Kız öğrenci oranı kentlere göre kırlarda ve kapitalist ilişkilerin daha çok geliştiği batı illerimize göre doğuda düşüktür. Seçilmiş altı ilimizdeki sayıları sıralayarak bu gerçeği görebiliriz.

	KENTLERDEKİ ÖĞRENCİ SAYISI		KÖYLERDEKİ ÖĞRENCİ SAYISI	
İli	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Eskişehir	17.871	18.271	14.243	14.275
Bursa	30.335	32.952	27.653	30.001
Tekirdağ	6.344	7.123	11.809	12.295
Mardin	7.524	13.003	9.589	31.957
Urfa	10.547	21.419	7.590	29.343
Van	4.759	9.169	5.625	18.818

Bu tablodan, ilköğretim hizmetlerinin yeterince götürülmediği doğu illerimizde ve özellikle bu illerin kırsal kesimlerinde doğu-batı eşitsizliğinin yanı sıra kız erkek eşitsizliğinin de vurulacak neşteri beklediği görülmektedir. Demoğrafik sorunların çözümlenemediği bir ülkede demokratik bir işleyişten söz edilemez.

İLKOKULLARIMIZ DERS ARAÇLARINDAN YOKSUNDUR

Çağdaş eğitimin temel gereksinmelerinden biri ders araçlarıdır. Ders araçları öğrencinin ilgisinin canlı tutulmasını sağlar. Konuları soyuttan somuta indirger. Kuru kuruya ezberleme yerine yaparak-yaşayarak öğrenmeye yol açar. Öğrenilenlerin unutulmamasını ve belirli el becerileri kazanılmasını sağlar.

Şimdi sayılara bir göz atalım.

OKULLARIMIZA BAKANLIKÇA VERİLEN DERS ARAÇLARI
(takım sayısı olarak)

Araç Cinsi	Fen ve Tabiat Bilgisi Takımı	Sosyal Bilgiler Takımı	Matematik Takımı	Radyo
Kır	14.562	7.015	3198	1209
Kent	3.094	1.093	558	2657

Kırk bini aşkın ilkokulumuzun görünümü bu işte. Daha fazla söze ve yoruma gerek yok. Tablo gerçeği yeterince açıklıyor.

Ders araçlarının bir bölümü bakanlıkça gönderilemiyor. Bunun için "tahsisat" ayrılamıyor. Okul yöneticileri bunları yerel olanaklarla karşılamaya çalışıyorlar. Bir de bu gereçlere göz atalım.

OKULCA YÖRESEL OLANAKLARLA SAĞLANAN ARAÇLAR

Araç Cinsi	Sinema Makinası	Ses Alma Makinası	Televizyon
Sayısı:			
Kır	111	152	70
Kent	805	739	99

Çağdaş eğitimin temel koşullarından biri göze ve kulağa seslenen araçlardan yararlanma. Türkiye'deki ilkokullarda bunlardan yararlanma oranı yüzde birin altında. Acınası bir durum.

İLKOKULLARIMIZDA NORMAL EĞİTİME GEÇİLEMEMİŞTİR

Yer, okul, sıra, öğretmen sorunları çözümlenmeyince doğal olarak birli öğretime geçilememiş, çalışma saatleri bölünerek aynı günde, aynı okulda ikili, üçlü ve hatta dörtlü öğretim yapılmak zorunda kalınmıştır.

Ve yine sayılar.

ÖĞRETİM DURUMUNA GÖRE İLKOKULLARIMIZ

SAYI:	Normal Öğretim	İkili Öğretim	Üçlü Öğretim	Dörtlü Öğretim
Kır	25.140	9.492	46	2
Kent	999	2.532	143	–

Eğitimde demokratikleşmenin temel koşullarından biri öğretim kalitesinin yükseltilmesidir. İkili, üçlü ve hatta dörtlü öğretimle bunun ne dereceye kadar çözümlenebileceği tartışmaya değer.

ÖZÜRLÜLERİN EĞİTİMİ GÖZARDI EDİLMİŞTİR

Türkiye'deki özel ilkokul sayısı 131. Ayrıca 58 azınlık ve 6 da yabancı ilkokul öğrenimini sürdürmekte. Özürlülere gelince: Kırkbeş milyonluk ülkede körler için 4, sağırlar için 13 ve ortopedikler için de 1 ilkokul öğrenimi sürdürüyor. Çeşitli nedenlerle özürlü bulunan sağır, kör, topal ve benzeri binlerce çocuğumuz ilk okul öğreniminden yoksun.

SONUÇ

Demokratikleşme güncel bir sorun. Bu sorun eğitimde ve özellikle ilköğretimde kanayan bir yara halinde. Yara güçlü bir el bekliyor. Neşteri cesaretle vuracak güçlü bir eli.

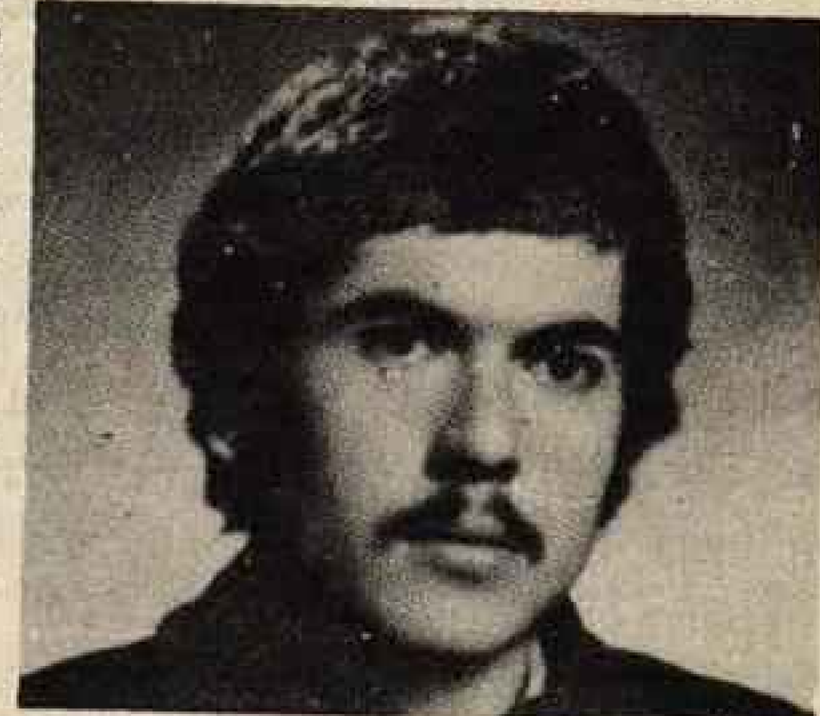
Ve en önemlisi de bu sorun işçi sınıfının politik örgütü eliyle verilmekte olan bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesinden kopuk değil.

Sorun çözülecek. Bütün sorunlarla birlikte.

●

(*) Tüm tablolar için kaynak; Milli Eğitim İstatistikleri - İlköğretim 1974/75 DİE

ALİ OKUR'U KAYBETTİK

Ali Okur, 1954 yılında Ermenek'in Sarıveliler köyünde doğdu. Babası köyün kalaycısı, anası yoksul bir kır emekçisinin kızıydı. Üç yaşındayken aile Ereğli'nin Yazlık köyüne göçtü. Babası kalaycılığı bırakıp ameleliğe başladı. Ali bir yandan pancar tarlalarında gündelikle çalışarak ilköğrenimini tamamladı. Sıvacılık, kerpiç kesme ve taş sökme işlerini, öğretmen okulu öğrencileriyle birlikte yürüttü. İki yıl Yıldızeli'nin Buğdayören köyünde öğretmenlik yaptı. 1974'te yüksek öğrenimi için Ankara'ya gelip, Hacettepe Üniversitesi'ne kayıt oldu. Bir evin tek odasını dayısıyla paylaştı.

Ali Türkiye İşçi Partisi, TÖB—DER ve TÜM—DER üyeliklerinin sorumluluklarını unutmadı. Bu örgütlerde özveriyle çalıştı.

Dört ay sonra baba oluyordu. 23 Temmuz 1979'da Kuyucak'ta meydana gelen feci trafik kazasında 33 kişiyle birlikte yanarak öldü.

Unutmayacağız.

Emperyalist kültürün saldırı aracı

ANSİKLOPEDİLER

Tamer TEZİN

Burjuvazi kapitalist propagandayı, kapitalizmin propagandasını yaşamın tüm alanlarında sürdürüyor. Bir yandan kapitalizme övgüler düzerken öte yandan sosyalizme, sosyalist ülkelere karşı ince (!) saldırılar yöneltiyor. Bunun ilginç örneklerine ansiklopedilerde de rastlıyoruz. LAROUSSE GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ bu tür yayınlardan biri... Pırıl pırıl kağıda basılmış renkli, göz alıcı resimler...Safa Kılıçlıoğlu'nun yayıma hazırladığı bu ansiklopedinin bir de yazılarına göz atalım:

"–Bir anlamda anarşizm sosyalizmin bir başka biçimidir." C.1-S.107

"–Günümüzde direniş hareteklerinin artışı anarşist akımlara yeniden güncellik kazandırıyor." C.1-S.107

"–(Finlandiya) İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği'nin saldırısına hedef oldu, bu nedenle Almanlarla birleşmek zorunda kaldı." C.4-S.603

"–Marx ile Engels, proleterleri (yani çocuklarından başka bir şeyleri "olmayanları") ayaklanmaya, diktatörlüklerini kurmaya ve komünizmi yerleştirmeye kışkırttılar." C.6-S.1039

"–Devrim, 1917'de Lenin'in kışkırtmasıyla, aslında bir tarım ülkesi olan Rusya'da patlak verdi." C.6-S.1039

"İkinci Dünya Savaşı'ndan yararlanan komünizm, Doğu Avrupa ülkelerine, sonra da Çin ile Küba'ya yerleşti." C.6-S.1039

"–Milletlerarası konünizmin yayılma çabası durmamış, gelişmiş sanayi ülkelerinde sonuç alınamayacağı kesinleşince, özellikle az gelişmiş ülkelere yönelmiştir. Çoğu zaman ilkeler bir yana bırakılarak, milliyetçilik, sö-mürgeci düşmanlığı, bölgesel anlaşmazlıklar gibi eğilim ve olaylardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Bugün uygulama bu yöndedir."C.6-S.1039

"–(Castro) Küba halkının enerjisini seferber edip bir yandan geniş ve gösterişli bir okuma-yazma kampanyası sürdürürken, bir yandan da ekonomik kalkınma çabasına girişti. Şeker üretimini 10 milyon tona ulaştırma kampanyası başarıya ulaştırılamadı. Adanın büyük yeraltı serveti olan nikel ihracatından da beklenen sonuç alınamadı. Sığır yetiştiriciliği, kahve ve pirinç üretimi alanlarında başarı sağlandıysa da, Küba ekonomik sorunlarına bir çözüm yolu bulamadı." C.6-S.1085

"–(Bir resmin alt yazısı:) Komünist Polonya'da çalışan kadının hali. 1945'ten bu yana, Doğu Bloku, Polonya'da gerçek bir ekonomik kalkınmadan söz ediyorsa da, asıl gerçeğin bu olmadığı bilinmekte, halkın ağır bir siyasal baskı ve yoksulluk altında yaşadığı öğrenilmektedir." C.8-S.1420

"–Ne var ki, (Polonya'da) tüketim ürünlerinin üretimi yetersizdir ve halkın hayat düzeyi, sürekli olarak yükselmekle birlikte henüz oldukça düşüktür."C.8-S.1421

"–Romanya her ne kadar Sovyet kalkınma yöntemini benimsemişse de, bunca güçlüklerle elde ettiği ekonomik özerkliğini koruma azmindedir." C.8-S.1481

"–Toplu sözleşme çıkmaza girdiğinde işveren de lokavt ilan edebilir. O zaman fabrika kapatılır ve işçiler işsiz kalır." C.9-S.1547

"–(Bir resmin alt yazısı:) Moskova'nın ünlü Kızıl Meydan'ınında, Sovyet Silahlı Kuvvetlerinin 1917 Ekim Devrimi yıldönümlerinde düzenlediği geçit törenlerine, propaganda bakımından büyük önem verilir. Sovyet liderlerinin o gün tribünde yer alışlarına bakarak, Kremlin'de iktidar bareminin ne durumda olduğu tahmine çalışılır." C'9-S.1596

"–Küçük Moskova Prensliği'nden bugünkü Sovyet İmparatorluğuna kadar Rus emelerinin gerçekleşme aşamaları." (Bir haritanın alt yazısı) C.9-S.1597

"–Kollektifleştirilmiş tarımdan yüksek ürün alındığı iddiaları pek doğrulanmamıştır." C.9-S.1598

"–Her şeye rağmen SSCB bir çok sorununu çözmüş sayılmaz; bunlar arasında Çin ile olan şiddetli ideolojik çatışma, tarım alanındaki sürekli güçlükler, bazı aydınların başkaldırması (yazar Soljenitsin) gibi sorunlar vardır. C.9-S.1601

"–Ama bugün yugoslavya özgün bir sosyalist ülkedir; orada özel mülkiyet ve ticari rekabet hâlâ geçerlidir. Devlet, Doğu Avrupa ülkeleriyle olduğu gibi kapitalist ülkelerle de kültürel ve ticari bağlar kurmaktadır." C.10-S.1865

İşte bir Gençlik Ansiklopedisinin içeriği... İlk ve ortaokul öğrencileri için kaynak.

Rastgele seçilen yukarıdaki satırlar burjuvazinin çocuklarımızın beynine neler yerleştirmeye çalıştığının açık kanıtı.

Bu durumda tüm ilerici, devrimci, demokrat, sosyalist kişi ve kuruluşlara büyük görev düşüyor: Bu tür yayınları teşhir etmek, öğrencilere aldırtmamak, öğretmen ve velileri uyarmak; bilimden yana, sosyalizme doğru tüm güçlerin örgütlü birliğini yaratıp burjuvazinin ansiklopedilerde sürdürdüğü anti-sosyalist propagandayı kıracak sosyalist içerikli ansiklopediler hazırlamak, bunları tanıtmak, yaymak...

İLKÖĞRETİMDE SINIFTA KALMANIN TOPLUMA MALİYETİ

Handan ATTAR

(1) Temel eğitim, bugünkü beş yıllık ilkokul ile üç yıllık ortaokulu içine alarak milli eğitim sistemimizin, 7 - 14 zorunlu öğrenim çağını kapsayan alt kademesini oluşturmaktadır. Zorunlu öğrenim çağı, 222 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanununa göre, çocuğun altı yaşını bitirdiği yılın eylül ayında başladığına ve 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda bittiğine göre, ortaokul da yaş grubu olarak zorunlu öğrenim çağı içine girmiş olmaktadır. Uzun Dönemli Kalkınma Stratejisi'nde, ortaokul kademesi için, 1995 yılında çağ nüfusunun % 75'inin okullaşması gibi ileri bir sosyal hedef öngörülmüştür.

Bu demektir ki yaklaşık 2000 yılında çağ nüfusunun en azından % 25'i, anayasal hak ve görevleri olan örgün eğitimden yararlandırılamayacaklardır. Kısacası halkımızın en azından % 25'inin davranışları, istendiği yönde bir değişme göstermeyecektir. Bu eksikliğin doğuracağı tehlikeleri, toplumun göze alması gerekecektir. Bununla birlikte;

(2) Cumhuriyet döneminde, temel eğitimde büyük atılımlar yapıldığı da bir gerçektir. Yeni harflerle öğretime başlandığı 1928 - 1929 öğretim yılında 4.617'si köylerde, 1.983'ü kentlerde olmak üzere 6.600 olan ilkokul sayısı, 1973 - 1974 öğretim yılında 37.145 köy, 3.855'i kentte olmak üzere 41.000'e ulaşmıştır.

Öğretmen sayısında da 1928 - 1929 öğretim yılından 1973 - 1974'e kadar 10 kat bir artış olmuş; 15.718 olan öğretmen sayısı, 159.767'ye ulaşmıştır.

Tablo- 1

1928-1929'dan 1973-1974'e
İLKÖĞRETİMDE GELİŞMELER

	1928-1929 Öğretim Yılı	1973-1974 Öğretim Yılı
Okul sayısı	6.600	41.000
Öğrenci sayısı	477.569	5.400.851
Öğretmen sayısı	15.718	159.767

Kaynak: DİE Yayınları (1928 - 1929 Öğretim Yılı için)
PAKD Çalışmaları (1973 - 1974 " " ")

İLKÖĞRETİMDE SORUNLAR *(3)*

1. İlköğretimin en önemli sorunu öğretmen sayısı ihtiyaca yeterli olduğu halde bölgelerarası dağılımda dengesizliklerin bulunmasıdır. Özellikle büyük kentlerde öğretmen yığılması vardır.

2. Bina yapımı ile öğretmen yetiştirme arasında paralellik olmayışı, ikili ve üçlü öğretimi arttırmıştır. Bugün kent okullarının % 50'den fazlasında ikili öğretim yapılmaktadır. İkili öğretim normal sayılsa bile üçlü öğretimi ortadan kaldırmak için gerekli fiziki kapasite yaratılmalıdır.

Planda öngörülen ödeneklerin verilmeyişi ve ilkokul yapım işlerinde Bayındırlık Bakanlığı'nca halk katkılarının değerlendirilmeyişi sonucunda, II. Beş Yıllık Dönem sonunda okullaşma oranları, plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Bunun yanısıra okulsuz olan 3.899 köyün büyük bir kısmının nüfusu 250'den azdır. Nüfusu 250'den fazla olan köylereyse alt yapı yatırımlarının yapılmayışı ya da yeterli olmayışı nedeniyle okul götürmekte büyük güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Nitekim Bayındırlık Bakanlığı'nca ihaleyle yaptırılan bu okullar için çoğu zaman talip çıkmamaktadır. Bu da ilköğretimin gerçekleştirilmesinde en zor safhaya gelindiğini gösterir.

3. Normal yeni kayıt artışının gerektirdiği kapasite artışları yanında harap okulların yenilenmesi, kalabalık okulların normal şartlara kavuşturulması, geçici binalı okulların azaltılması ve ikili ya da üçlü öğretimin önlenmesi için toplam 61.000 dersliğe gerek duyulmaktadır. Bu sayıya, nüfus artışı için her yıl ayrıca 5.000 dersliğin daha eklenmesi gerekmektedir. Bu durum, yatırım bakımından önemli güçlüklerin devam etmekte olduğunu göstermektedir.

4. Bir başka önemli sorun da köylerden kentlere ve kasabalara olan göçün yarattığı durumdur. Bu durum, küçük yerleşme birimlerinde atıl okul kapasitelerinin doğmasına, büyük kentlerdeyse kapasite yetersizliğine neden olmaktadır. Büyük kentlerimizdeki ikili ve üçlü öğretim, bunun en belirgin kanıtlarından biridir. Ayrıca büyük kentlerin çevresinde yeni banliyö ünitelerinin ve gecekondu semtlerinin doğması, okul gereksinimini daha da arttırmaktadır.

5. III. Beş Yıllık Dönemde, bu kademenin en önemli sorunu ilköğretimin 1973 - 74 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulması işidir. Bu projenin yeni bir program ve kapsam sorunu olarak ele alınması gerekmektedir. Zira III. Beş Yıllık Dönemde teknik öğretimden sonra eğitim yatırımlarındaki en büyük pay ilköğretime ayrılmıştır. (3. 780.000.000 TL.)

6. 1973-74 öğretim yılında ilkokul mezunlarının bir üst okula (ortaokullara) geçişi % 46'dır. Bu oran, kentlerdeki mezunlar için % 75'e varmaktadır. Fırsat eşitliği bakımından kırsal bölge çocukları için üst öğretime geçiş olanakları artırılmalıdır. Bu olanaklar, merkezi köylerde ilköğretime bağlı ya da bağımsız okullar kurularak yaratılabilir.

İlköğretim okulları II. devre okuluyla genel, mesleki

ve sanat dallarını içeren çok amaçlı ortaokullar arasında esasen büyük bir ayrılık yoktur.

7. İlköğretim II. devre ya da ortaöğretim 1. devre olarak gerçekleştirilecek bir uygulama konusunda açıklık getirilmelidir. Bu durumun bina, öğretmen ve yönetim konularında alınması gereken önlemleri etkileyeceği doğaldır.

ÖĞRENCİ BAKIMINDAN ÖĞRETMENLERE ÖDENEN ÜCRET *(4)*

Bu bölümde, Türkiye'de ve bölgeler arasında ilkokullarda öğrenci maliyetleri yansıtılmak istenmiştir. Bunun için izlenen yöntem şudur:

1- Öğretmenler, maaşları karşılığı kadrolarına göre altı grupta toplandı ve bu grupların her biri için ortalama aylık öğretmen ücretleri bulundu.

2- Her grubun aylık öğretmen ücretleri, o grupta yer alan öğretmen sayılarıyla çoğaltıldı.

3- Bulunan rakamlar, onikiyle çarpılarak her gruptaki öğretmenlere ödenen yıllık maaş tutarları bulundu.

4- Türkiye'de ya da her bölgede altı grup için ödenen yıllık maaş tutarları toplanarak yıllık toplam öğretmen maaş karşılıkları bulundu.

5- Türkiye'deki ya da bölgelerdeki toplam yıllık öğretmen maaş karşılıkları, toplam ilkokul öğrencileri sayısına bölündü.

İşte, bu çıkan sayıya "öğrenci maliyeti" denilmiştir.

Eğitim ekonomisinde, işletme ekonomisinde uygulanan yöntemlerle öğrenci maliyetleri ve fayda analizleri yapılması gerekirse de böyle bir çalışmaya geçilememiştir. Böylece dar kapsamlı yeni bir maliyet hesaplanması tercih edilmiştir.

Tablo-2

BÖLGELERE GÖRE İLKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ MALİYETİ *(5)*
(1971 yılında öğretmenlere ödenen aylık bakımından)

BÖLGELER	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Bir Öğrenci için Öğretmene Ödenen Yıllık Ücret (TL)
Antalya	157.941	4.900	597
Batı Karadeniz	221.095	6.694	547
Çukurova	357.742	9.823	508
Doğu Güneydoğu Anadolu	917.351	27.230	ve 508
D. Karadeniz	698.694	20.189	520
Ege	532.262	15.625	644
Marmara	869.831	25.287	667
Orta Anadolu	1.237.140	36.655	566
Ülke	4.992.056	1 46.403	571

Türkiye'de ilk kez bu yöntemle bulunan 1971 yılı ilkokul öğrencisi maliyeti 571.00 TL'dır. Bölgelerarası maliyet hesaplamasında alınan unsurların farklılığının doğal bir sonucu olarak, elde edilen ortalamalar da farklı olmuştur. Buna göre en yüksek maliyet, 667.00 TL. ile Marmara Bölgesine ait bulunmaktadır. En düşük maliyetse 508.00 TL. ile Doğu Anadolu ve Çukurova bölgeleridir.

Türkiye ortalamasının üstünde yer alan diğer bölgeler Ege ve Antalya'dır. Orta Anadolu Bölgesi, ülke ortalamasına yakındır. Ortalamanın altında yer alan diğer böl gelerse Batı Karadeniz ve Doğu Karadenizdir.

Öğrenci maliyeti, işletme ekonomisinin yöntemlerine uygun biçimde geniş unsurlarıyla ele alınmadığı için bulunan maliyet rakamlarının ve bölgelerarasındaki farklı görünüşlerinin nedenlerine ayrıntılı olarak girilememektedir.

Her bölgenin kendi alt bölgelerinde de öğrenci maliyeti araştırılmıştır.

Tablo - 3

MARMARA ALT BÖLGELERİNE GÖRE İLKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ MALİYETİ *(6)*

Alt Bölgeler	Öğrenci Sayıs	Öğretmen Sayısı	Bir Öğrenci İçin Yılda öğretmene Ödenen Ücret
D. Marmara	592.851	16.385	681
Güneybatı M.	151.948	5.010	668
Trakya	125.037	3.892	601

Bu bölgede, en yüksek maliyet Doğu Marmara'da, en düşük maliyetse Trakya'dadır. Her üç alt bölgedeki öğrenci maliyetleri, ülke ortalamasının üstündedir.

Tablo- 4

DOĞU ANADOLU ALT BÖLGELERİNE GÖRE İLKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ MALİYETİ *(7)*
(1971 yılında öğretmenlere ödenen aylık bakımından)

Alt Bölgeler	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Bir Öğrenci İçin Yılda öğretmene Ödenen Ücret
Diyarbakır	205.158	6.488	524
Elazığ	181.035	5.343	526
Erzurum	262.654	7.536	508
Gaziantep	195.983	5.190	448
Van	72.521	2.673	579

Van dışında, diğer alt bölgelerde bir öğrenci için bir yılda öğretmene ödenen ücret, Türkiye ortalamasının çok altındadır. Bütün alt bölgeler arasında en düşük öğrenci maliyeti Gaziantep alt bölgesine aittir. Bunu 492 rakamıyla Orta Anadolu alt bölgesinde Sivas izlemektedir.

DOĞU KARADENİZ ALT BÖLGELERİNE GÖRE İLKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİ MALİYETİ *(8)*
(1971 yılında öğretmenlere ödenen aylık bakımından)

Alt Bölgeler	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Bir Öğrenci İçin Yılda öğretmene Ödenen ücret
Samsun	464.687	12.913	502
Trabzon	234.007	7.276	555

Bu bölgenin her iki alt bölgesinde de öğrenci maliyetleri Türkiye ortalamasının altındadır.

Orta Anadolu alt bölgelerindeki öğrenci maliyetleri de Tablo 6'da gösterilmektedir. Ankara, Kayseri ve Eskişehir alt bölgelerinde yakın bir benzerlik vardır. Bu bölgede en düşük maliyet, Sivas alt bölgesindedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Türkiye'de bölgeler arasında öğrenci maliyeti bakımından büyük farklılıklar vardır. Fakat alt bölgelerdeki farklılıklar bu derece büyük görülmemektedir.

İLKÖĞRETİMDE VERİMLİLİK

Ağustos 1971 kayıtlarına göre bir öğrenci, topluma yılda ortalama olarak 571 TL.na malolmaktadır. 1978 yılına gelene dek öğretmen maaşlarındaki artış ve paranın birkaç kez değer kaybetmesi de hesaba katılırsa bu oranın, en iyimser bir bakışla dört kat arttığını söyleyebiliriz. Buna karşılık Planlı Kalkınma Döneminde İlköğretimde Sınıfta Kalma, Devamsızlık ve Terklerin Topluma Maliyetini ortaya koyacak kesin istatiktiksel rakamlar bulmak mümkün olmamaktadır.

Birinci — İkinci ve Üçüncü Kalkınma Planlarında da bu konuya değinilmediğini üzülerek görmekteyiz. Planlı Dönemlerde sayısal hedeflere ulaşma çalışmaları ağırlık kazanmış, ilköğretimde verimlilik konusu ihmal edilmiş görünmektedir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı bu konuyu şöyle açıklamaktadır:

NİTELİK GELİŞMELERİ *(9)*

Planlı dönemde sayısal hedeflere ulaşma çabaları yanısıra eğitimde niteliği geliştirecek çalışmalara yönelinmesine rağmen gereken ağırlık verilememiştir.

Nitelik gelişmesini engelleyen faktörler, okul ve derslik sayılarının yetersizliği, dolayısıyla ikili ve üçlü öğretimin artması, öğretmen dağılımının yetersizliği, ders programlarının temel eğitimin amaçlarına uygun biçimde düzenlenmemesi, ders araç ve gereçlerinin yetersizliği ve ders kitaplarının yayımında belli bir sistemin geliştirilmemiş olmasıdır.

Bütün bu nedenlerle ilköğretimde niteliğin düşmesi, sınıf geçme oranlarını etkilemiştir. 1965-1966 öğretim yılında sınıf geçme oranı şehirde 92.9, kırda 93.0 ken bu oran, 1969-1970'de şehirde 82.6, kırda 75,5 olmuştur. (Tablo - 6)

Ayrıca ilköğretimde 10 yıllık verim ortalaması, binde 289'dur. Kayıt olan her bin kişiden 289 kişi 5 yıl sonra mezun olmaktadır.

Resmi olmayan pek çok yazılı ya da sözlü kaynaklarsa eğitimde niteliğin düşük düzeyde tutulmasının, egemen sınıfların gerçek istekleri olduğunu belirtmektedir. Buna göre önemli olan, mevcut düzenin sürdürülebilmesidir. Herkesin eğitim sürecinden yararlandırılması, halkın uyanması anlamına geleceğinden, egemen sınıfın çıkarlarını gerçekleştirebilmesi tehlikeye girebilir. Ancak egemen sınıflar, eğitimsiz de yaşamlarını sürdüremezler: Eğitilmelerinde yarar görülenlerse "daha gözlerini dünyaya açmadan, -ne var ne yok- diye şöyle bir çevresine bakmadan eğitimin tecavüzüne uğramaktadır.(10)"

"Sonra ezbercilik dönemi başlar. İlkokuldan üniversiteye kadar bütün öğretim kurumlarında ezbercilik, öğretimin tek yöntemi sayılmaktadır. Bunun adına -öğrenim- denir Türkiye'de. İki gün sonra, öğrencinin zihninde tek şey kalmamıştır. Bilgi zihninden bir rüzgar gibi gelip geçmiştir. Tortunun kalmadığı, kültürün oluşamadığı kafalarda elbette bir kişilik gelişemeyecektir. *(11)*"

"Çocuğu yalancılığa, içtensizliğe ve ikiyüzlülüğe götüren bir başka -eğitsel çalışma- daha izlenmektedir okullarımızda: Müfredat programının öğütlediği, öğretmenlerin de pek ilgi duydukları oyun kılıklı eğitsel çalışmanın adı -münazara- (yeni bir karşılığı aytışma) dır. Bir konu atılır ortaya, örneğin -kadınlar çalışmalı mı, çalışmamalı mı?- gibi... Öğrencinin düşüncesi sorulmadan, görüşü gözönüne alınmadan, onları bir robot sayarak, sınıfın yarısı bir yanı yarısı da öbür yanı tutacak şekilde işbölümü yapılır. Öğrenciler, çoğu zaman inanmadık'ları, sevmedikleri düşünceleri savunmak zorunda bırakılır. Sevmediği, inanmadığı, tutmadığı bir düşünceyi güzel savunmak bir başarı, bir yiğitlik sayılır.

Bugünkü eğitim düzeninde kişilerin soyut, havada bilgilerle yetiştirildikleri bellidir. Bu eğitim, bugünkü düzenin devam için gereklidir. Kişi yaşamak için -gemisini kurtaran kaptan- felsefesinden hareketle bu bozuk düzenin doğal bir üyesi olacaktır." *(12)* Gençlik, bu nedenle rahatsızdır: Henüz düzenin adamı olmadıkları için...

Buna karşın burjuvazinin eğitim düzeni yine de başarılı olamamaktadır. İlköğretimde sınıfta kalmalar, büyük kayıplara neden olmaktadır.

Tablo - 6

Yılda Ortalama Sınıfta Kalmalar

Yıllar	Sınıfta Kalmalar
1966-1967	407.430
1967-1968	644.706
1968-1969	1.115.412
1969-1970	1.073.373
1970-1971	1.009.201

Buna göre 1970-1971 öğretim yılı itibariyle yapılan küçük bir hesaplama, ilköğretimde sınıfta kalmaların topluma tam 63.253.771 TL. sına malolduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu paranın son derece iyimser olduğu da ayrıca çok açıktır. Çünkü bunun içinde ne ana-babanın harçamaları, ne okul araç-gereçlerinin yıpranma payı, ne eğitim ve öğretimin öğretmen maaşı dışındaki giderleri ve ne de diğerleri yer almaktadır. Diğerlerinin içine şu anda akla gelen ve gelmeyen pek çok şey girebilir. Garip olansa, bu paranın hesabının kimseye sorulmaması, ortadaki tek suçlunun, mini mini çocuklarımızın, geliştirilmemiş yetenekleriyle kalmış olmasıdır.

Uzmanlar sınıfta kalmaları azaltacak bazı çözüm yolları önermektedirler: *(14)*

1. Dil sorununu çözümleyecek önlemler.
2. Kırsal ve gecekondu bölgelerindeki kültür yoksunluğunun giderilmesi.
3. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerine önem verilmesi.
4. Okulların amaç ve genel gereksinimlerini karşılayacak önlemlerin alınması.
5. Çocukları ders çalışmaya yöneltmenin yolları.
6. Velilerin görevleri
7. Veli-öğretmen ilişkileri ve sınıfta kalmalar araştırma konusu yapılmalıdır.

Bütün bunların, ne kadar köklü önlemler olduğu da ayrıca tartışma konusudur. Ancak bunlar bile kulak ardı edilmeye devam edilmektedir. Çünkü 1971'den bu yana sınıfta kalma ve terklerin emekçi halkımıza neye malolduğunu merak edip de araştırma yaptıran ve gerekli önlemleri düşünen kimse (yetkili) çıkmamış, daha doğrusu çıkmasına gerek duyulmamıştır.

"Halkın eğitim görmesi, amacın insan olması bakımından önemlidir, gereklidir. Oysa kapitalist düzende amaç, bir avuç insanın çıkarıdır. Bir avuç insanın çıkarının bozulmaması, büyük çoğunluğun uyanmamasıyla olasıdır. Bu nedenledir ki, ne kadar halka dönük bir eğitim yapılırsa yapılsın hep sözde, yüzeyde ve biçimde kalacaktır. Okuldaki programlar ve uygulamalar, egemen sınıf çıkarının dışına çıkamayacaktır. İnsan, hiç bir zaman çok yönlü gelişemeyecektir. İnsanın çok yönlü gelişmesi, ancak sosyalizmle gerçekleşebilir." *(15)*.

SONUÇ

Eğitim düzeni, yaşamın tüm alanlarında elde edilen bilimsel bulgu ve açıklamaların toplum düzeyinde öğrenilmesi; insan yaşamının daha sağlıklı, daha anlamlı, daha üretken doğrultuda yönlendirilmesi amacıyla toplumsal olmalıdır. Bu gerçeği, herkes kabul ettiği halde ülkemizdeki eğitimin çarpıklığı sürüp gitmektedir. Ne halkımız eğitim düşmanıdır ne de eğitimcilerimiz beceriksiz... Bu çarpıklığın bir tek nedeni vardır: Ülkemizin dışa bağımlı, geri bir kapitalist sistemle yönetilmesi ve feodal kalıntılar...

Kapitalist sistemde, toplumsal amaçların yerini sömürüye dayalı bir üretim sürecinin gereklerini yerine getirebilecek insan gücünün yetiştirilmesi amacı almıştır. Böylece üretim düzeninin tüm çarpık ve tutucu özellikleri, eğitim düzenine de yansır. Kapitalist sistemde eğitim, toplumun çağdaş anlamda bilgilendirilmesini amaçlamaz; sistemin gerekleri açısından, eğitilmeleri gereksiz sayılanların elenmeleri doğaldır. Böylece üretim araçlarını ellerinde bulunduran çıkar çevreleri, ucuz insan emeğini hazır ve istediklerinden de çok bulmuş olacaklardır.

Eğitilmesinde yarar görülerek elemeden geçenlere öğretilenlerse düzenin değişmemesini sağlayacak şeylerdir; temel gerçeklerin anlaşılmasına izin verilmez. Burjuva eğitim düzeni, kendini korumak amacıyla özellikle sosyal bilimler alanında, bilimsel olmayan görüşleri bilimsel doğrularmış gibi ezberletmekten sakınmaz. Kitlelerin en geniş biçimde bilgilendirilmeleri, eğitilmeleri ve yaratıcı yeteneklerinin geliştirilerek yönlendirilmesi amacına yönelik olması gereken eğitim, kapitalist sistemde insanların eğitimde elenmesi ve varolan sömürü düzenine boyun eğecek biçimde yetiştirilmesi işlevini gören bir düzendir. İşte salt bu nedenle Türkiye'de eğitimin hâlâ neden toplumsal amaçlara hizmet etmediğine şaşmamak gerekir. Temel eğitimde ve diğer öğretim basamaklarında, sınıfta kalma ve terklerin, topluma neye malolduğunu da kimsenin düşündüğü yok gibi görünmektedir.

Eğitimin köklü ve toplumsal bir değişme, iyileşme gösterebilmesi için Türkiye'de sistemin tümüyle üretime dönük olması gerekir. Tüketim sistemi içinde bile çalışanların örgütlü demokrasi mücadeleleri yaygınlaşıp demokrasinin sınırları genişletildikçe eğitim alanında da olumlu gelişmeler kaydedilebilir ancak kesin çözümün bir sistem sorunu olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Bütün bu nedenlerden ötürü, dikkate alınmayacağından emin olduğum bir öneriyi bu çalışmaya almak gereğini duymuyorum. Ancak dileğim demokrasi mücadelesinin hız kazanmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Milli Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar Üzerine IX. Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Öneriler, M.E.B. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, 18 Haziran 1974.

Milli Eğitimimizin Ocak 1974 Değerlendirmesi, PAKD Şubat 1974 Öğretmen Dağılımı (1955-1971) Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları Milli Eğitim Şurası Hazırlık Çalışmaları Serisi 2

M.E.B. İstanbul 1973

Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977 T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Eğitim Planlaması Seminer Notları, M.E.B. Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Mart 1974. Bahadınlı Yusuf Ziya, Türkiye'de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm. Hür Yayınevi, Ankara Eylül 1968.

(1) Milli Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar Üzerinde IX. Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Öneriler, M.E.B. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, 18 Haziran 1974.
(2) Milli Eğitimimizin Ocak 1974 Değerlendirmesi, PAKD Şubat 1974
(3) Aynı Eser Sayfa 6 -8
(4) ÖĞRETMEN DAĞILIMI (1955 - 1971), Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları Milli Eğitim Şurası Hazırlık Çalışmaları Serisi 2 M.E.B. İstanbul 1973
(5) Aynı eser
(6) Aynı eser
(7) Aynı eser
(8) Aynı eser
(9) Yeni Strateji ve Kalkınma Planı ÜÇÜNCÜ BEŞ YIL 1973 - 1977 T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı sayfa 734 - 735
(10) BAHADINLI, Yusuf Ziya "Türkiye'de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm" Hür Yayınevi, Ankara Eylül 1968 sayfa 65
(11) Aynı eser sayfa 67 - 68
(12) Aynı eser
(13) Eğitim Planlaması Seminer Notları, M.E.B. Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Mart 1974 sayfa 90
(14) Aynı eser sayfa 93
(15) Bahadınlı, Op. cit., sayfa 213

İLKOKULDA BİR ÜNİTE ÇALIŞMASI

Halil GÜNGÖR

Köyümüz ve çevremiz ünitesiyle, gözlem, inceleme ve araştırma çalışmalarını nasıl planlıyabiliriz? Bu ünitelerle matematik derslerine işlerlik kazandırabilir miyiz? Bu işleri model bir planla koymaya çalışalım.

●

Ünitemiz: Köyümüz ve çevremiz.

●

1. Köy konutları:

a. Köyde konut: Sayısı, yapı olarak evlerin durumu, tek katlı, iki katlı, düz dam, kiremitli, tuğla ve kerpiç, taş yapı.

b. Yapımda kullanılan malzeme: Taş, çimento, kireç, kiremit, ağaç, tuğla, demir, briket, cam, su, çivi, su-elektrik malzemeleri... vb.

c. Odalar: Şekil olarak, dikdörtgen, kare. Oda boyutları, oda sayısı. Oda içindeki eşyalar; kilim, hasır, halı, yolluk, koltuk, masa, sandelye, divan, kanepe ... vb. eşyalar. Bu eşyaların şekil olarak incelenmesi.

2. Köyün ekonomik durumu:

a. Köyde bulunan hayvan sayısı: Cinslerine göre sayılarının saptanması.

b. Köyün toprak yapısı: Toprağın dağılımı, aile başına düşen toprak miktarı, ekibilen, sulu, susuz, ormanlık ve mera olan alanlar.

c. Köyde ekim çeşitlerine göre toprağın dağılımı:

1. Elmalık dönüm olarak,
2. Bağ, bahçe,
3. Pancar,
4. Diğer ekilen alanlar.
5. Tahıl alanları.

ç. Üretilen tarım ürünlerinin miktarı:

1. Buğday, arpa, mısır, yulaf... vb. ürünlerin ne kadar üretildiği, ton ve ölçek olarak miktarı.

2. Pancar ton olarak ne kadar üretiliyor?

3. Meyve, elma, armut, kayısı, üzüm... vb. ton olarak, kasa olarak, miktarı.

4. Sebze, domates, biber, fasulye, patlıcan, salatalık, soğan, havuç, nohut, ıspanak, pırasa... vb. kilo, ton, kasa, çuval olarak miktarı.

5. Diğer ürünler.

d. Köyde bulunan işletmeler:

1. Doğrama atölyesi, un değirmeni, yağ düzeni... vb.

2. Bakkal dükkanları.

3. Halı atölyesi ve sayısı.

e. Köyde sütçülük:

1. İnek, yerli, arı ırk inek sayısı, İnek fiyatları.

2. İneklerden alınan süt miktarı, süt fiatları.

3. Köydeki koyun: sayısı, süt miktarı, fiatı, keçi sayısı, süt miktarı, manda sayısı, süt miktarı.

4. Koyun ve keçiden alınan yün, yapağı, kıl ürünü. miktarı, fiatı.

f. Kümes hayvancılığı:

Tavuk üretimi, tavuk sayısı, tavuk fiatları, yumurta miktarı, ederi, hindi, tavşan ve diğer hayvanların sayı, miktar ve ederleri.

g. Arıcılık ve arı üretimi: Bal miktarı, ederi ve kovan sayısı.

h. Köyde emekçilerin durumu: (İş gücü, işçilik)

1. Tarım işçiliğinde çalışanlar, sayısı, gündeliği.

2. Yapı işçiliğinde çalışanlar, sayısı, gündeliği

3. Halı işçiliğinde çalışanlar, sayısı, gündeliği

4. Başkaca işçilik yapanların sayısı, ücreti.

5. Köyde usta ücretleri.

3. Köy ekonomisi içinde önemli olan üretim maddesinin incelenmesi. (ELMA)

a. Köydeki ailelerin elma üretimindeki sayısı. (Kaç aile elma üretiyor?)

b. Köyde üretilen elmanın dönüm olarak miktarı, metre kare alan olarak.

c. Elma ağacı sayısı. Bir dönümde, ailelerde, köyde, elma sayısı.

ç. Elma üretim giderleri.

1. Sürme, budama, işleme, gübreleme, ilaçlama, sulama... vb. giderleri.

2. Toplama, kasalama, taşıma, depolama, işçilik... vb. giderleri.

d. Elmanın pazarlanması. Pazarlamada mevsim fiatları:

1. Toptan fiatlar.

2. Parekende fiatlar,

3. Mevsim ötesi, (aralık, ocak, şubat, mart, nisan) pazar fiatları.

4. Kooperatif fiatları.

4. Tarım üretimini artıran gübre:

a. Gübre çeşitleri, gübre ederleri. Kilo ve torba olarak. b. Dönüm başına kullanılan gübre miktarı, ailenin kullandığı gübre, köyde kullanılan gübre çeşitleri ve miktarı. Ailenin ve köyün gübre için ödediği para.

5. Köy evleri yapısı ve giderleri:

a. Ev yapımında ev eşyaları ve malzemelerinin ederleri. (Kum, çakıl, taş, çimento, demir, kereste, cam, çivi, kazma, kürek... vb. ederleri, miktarları.)

b. Taşıma ücretleri, işçi ücretleri.

c. Arsa ücretleri, metre kare ve dönüm, ederleri.

ç. Bir konutun mal oluş ederi.

6. Köyün sağlık sorunları ve giderleri:

a. Doktor muayene ücretleri,

b. Ortalama ilaç gideri. Bir evin yıllık doktor, ilaç gideri, bir köyün yıllık doktor ve ilaç giderleri.

c. Doktor için yol giderleri.

ç. Hastanın ve hastaya bakanların iş gücü kaybı.

7. Köyde beslenme sorunları:

a. Ekmek tüketimi. Bir kişinin, bir ailenin ve tüm köy halkının ekmek tüketimi. (Kent ekmeği olarak) sayısı, ekmek giderleri.

b. Köylü ekmeği kendi üretiyorsa: Buğday tüketimi

miktarı, ailenin ve tüm köy halkının buğday tüketimi. (ölçek olarak) Bir ölçek buğday ederi. Ailenin ve köyün ekmek giderleri. Mısır, arpa, çavdar ekmeği, tüketimi, giderleri.

c. Kuru yiyecek tüketimi:

1. Bir yılda tüketilen fasulye, nohut, bulgur, mercimek, makarna, tarhana, pirinç, börülce, soğan, patates... vb. yiyecekler için; ailenin tüketimi. Ortalama tüketim miktarları. (Kilo olarak.) Köyde tüketim. İlgili maddelerin ederleri. Ailenin bu maddeler için harcadığı para. Tüm köyün harcadığı para miktarı.

2. Et, süt, yumurta tüketimi:

a. Bir kişinin; et, yumurta, süt tüketimi. (yıllık olarak) miktarı.

b. Ailenin; et, yumurta, süt tüketimi. (Yıllık olarak) miktarı.

c. Köyün; et, yumurta, süt tüketimi. (Yıllık olarak) miktarı.

ç. Fen ve Tabiat Bilgisi kitaplarına göre tüketilmesi gereken et, süt, yumurda miktarı ne kadar olması gerekiyor? Köyde ne kadar tüketiliyor? Bu durumun araştırılması.

d. Bir kişilik ailenin ve köyün tükettiği, et süt, yumurta giderleri.

e. Köyde üretilen et, süt ve yumurta ederleri.

3. Ailenin ve bireylerinin, tüm köylünün tükettiği meyve miktarı: Elma, armut, kiraz, vişne, üzüm, kavun, karpuz, salatalık, kayısı, şeftali... vb. meyvelerin kilo ederleri. Ailede ve köyde tüketilen meyvenin parasal ederi.

8. Nakliye ve taşıma ücretleri:
   a. Yükleme giderleri,
   b. Yol giderleri,
   c. Sergileme giderleri,
9. Isınma giderleri:
   a. Soba, boru, tabla, dirsek... vb. fiatları.
   b. Kömür çeşitleri, ederleri, miktarı,
   c. Odun çeşitleri, fiatları, miktarı,
   ç. Yağ (gaz, mazot, benzin vb.) ederleri, miktarları.
   d. Talaş ederleri, miktarı.
   e. Tezek ederleri, miktarı.
10. Tekel maddeleri ile ilgili giderler:
   a. Çay, şeker, kahve, sıgara miktarları, ederleri.
   b. Tuz, ispirto, gaz, kibrit, ederleri, miktarları.
   c. Her türlü içkiler, ederleri, miktarları.
11. Temizlik giderleri:
   a. Sabun ve çeşitleri. Ederi, miktarı. (Kilo olarak)
   b. Deterjan çeşitleri. Ederi, miktarı. (Kilo olarak)
12. Giyinme giderleri:
   a. İç çamaşırı ederi, fiatı.
   b. Diğer giysilerin ederleri ve miktarları.
   c. Ayakkabı çeşitleri, ederi, miktarı.
   ç. Palto, manto, parka, ederleri. miktarı.
   d. Çorap ederleri, miktarı.
13. Okul giderleri:
   a. Bir öğrencinin okul giderleri; defter, kalem, silgi, çanta, kitap, önlük, yakalık, cetvel, gönye... vb. ederleri, miktarları.
   b. Okul ısınma giderleri.
   c. Okul; diğer masrafları.
14. Köy bütçesi:
   a. Köylülerden toplanan salma ücretleri.
   b. Korucu, bekçi üçretleri.
   c. Elektrik, su ücretleri.
   ç. Diğer ücretler.
   d. Köy bütçesinin harcamaları. Giderler.
15. Köy kalkınma kooperatifi masrafları, gelir ve giderleri.

Bu ünite ile ilgili matematik dersinde yapılacak çalışmalar saptanır. Önce, ünite içinde geçen sayılar araştırılarak toplanır. Öğrenciler bu ayıları gözlem araştırma, inceleme yolları ile bulurlar. Sınıfta öğrenciler tarafından getirilen bu sayılar matematik çalışmalarımız konusu içinde değerlendirilir, kullanılır. Artık her matematik konusu için problem kurmaya, hazırlamaya gerek yoktur. Hazır problemlerimiz var. Bu problemlerin sayıları gerçek sayılardır. Çocuklar, gerçek sayının içinde, gerçek sayılarla; üretim, tüketim, emek birlikte ele alınıp, ortaya çıkarılmaktadır. Bunu yine bir örnekle açıklayalım. Şöyle

Köy okulunu ve giderlerini konu olarak ele alalım. Bu konu içinde yapabileceğimiz matematik çalışmalarını saptıyalım. Nasıl çalışmalar yaparız? Hangi problemleri çözeriz?

1. Okulun, sınıfların öğrenci mevcudunu buluruz.

2. Her öğrencinin; defter, kalem, silgi, kitap, önlük, kaplık, boya... vb. masraflarını hesaplarız. Sınıfın buna göre masraflarını hesaplarız. Tüm okulun masraflarını hesaplarız. Bir öğrencinin okul bitirinceye kadar ortalama masraflarının ne olacağını buluruz.

3. Okulda çalışan öğretmenlerin maaş, ücret, yan ödemelerini öğreniriz. Buna göre; bir öğretmenin ayda, yılda, okulda; öğretmenlerin tümünün aldığı maaşı buluruz. Bir yılda Devletin ödediği maaşı buluruz. Bir öğrenci için ödenen maaşı buluruz.

4. Köy bütçesinden okula ayrılan ödenek ne kadar? Öğrenci başına ortalama kaç lira ayrılıyor? 5 yıl için ayrılan miktar ne kadar? Artışlar ne oranda davem ediyor? Yüzde olarak ne kadar artıyor?

5. Öğrencilerden, Okul masrafları için; ısınma giderleri, hizmetli giderleri, araç ve kitap giderleri için ne kadar para toplanıyor?

6. Okul bahçesinin çevresinin uzunluğu. Uzunluğun ölçülmesi. Bahçe duvarı yapımı için; taş, kum, kireç, çimento, tuğla, biriket... vb. alımı. Ne kadar malzeme aldık? Ne kadar para ödeyeceğiz? Ustaların kaç gün çalıştığı? Kaç liraya duvar yapım işini tamamladık? Bu gider ler için köyden ve öğrencilerden toplanan para ne kadar?

7. Okul bahçesinin kapladığı alan. Metre kare olarak bulalım. Bahçe içindeki tesislerin; okul, lojman, WC., kümes, depo.. vb. kapladığı alan. Bu alanlar bahçenin ne kadarını kaplıyor? Oyun alanı. Ekim yapılan alanı. Bu alanları okul bahçesinin krokisi içinde gösterelim. Okul bahçesi içinde dikili ağaç sayısı. Ağaçların kapladığı alan, metre kare olarak. Boş yere ağaç dikmek istersek ne kadar ağaç dikebiliriz? Okul bahçesindeki meyveler nasıl değerlendiriliyor? Ne kadar meyve üretiliyor? Kaç liradan satılıyor? Kaç liralık masraf yapılıyor? Okul bahçesi gelirini öğrenci başına bölüştürelim? Bu gelirle neler yapabiliriz? Bu çalışmaları nasıl geliştirebiliriz?

ÜNİVERSİTE GİRİŞ SINAVLARI VE ÖĞRENDİKLERİMİZ

Çetin TURAN

Haziran ayında yapılan üniversiteler Arası Giriş Sınavlarının sonuçları açıklandı. Bu sınavlar ve bağlı bir takım gelişmeler eğitim düzenimizin niteliğinin bir kez daha gün ışığına çıkmasına yardımcı oldu.

1979 ÜSS giriş sınavlarına yaklaşık 440.000 aday katıldı. 440.000 adayın 400.000'i açıkta kaldı. 11-12 yıllık eğitime rağmen üretici niteliklerden yoksun 400.000 genç. Bunlar yürürlükteki eğitim düzeninin eğitilmiş insan fazlası.

Orta öğretim kurumlarını bitirenlerin siyasal iktidarlar için yarattığı sorun dev boyutlara ulaşmış durumda. Bu orta öğretim kurumlarının bir kısmı "Meslek Lisesi" adı altında eğitim yapıyor. Oysa öyle "Meslek' liseleri var ki, adıyla ilgili mesleğe eleman yetiştirmesi sözkonusu değil. "Öğretmen Liseleri" bunun en canlı örneği. Öğretmen lisesi mezunu olabilirsiniz. Ama öğretmen olamazsınız. Daha birkaç yıl statüsü "Yüksek Okul" olan Eğitim Enstitülerinde okumak gerek. Amaç eğitim alanındaki üretim fazlasını -iş bulunamadığı için- çeşitli biçimlerde depolamak, bekletmek, çeşitli yollarla kişinin üretim sürecine geçiş süresini uzatmak. OKUL DEFTERİ'nin önceki sayılarında bu konulara ayrıntılı olarak değinildi.

(Demokratikleşme için Plan ışığında Demokratik Eğitim Mücadelesi- Dr. Ercan Eyüboğlu. OKUL DEFTERİ, Sayı - 1/ Yüksek Öğrenimin Zorunlu kademesi özel dersaneler. A. Tülin Yalçın. OKUL DEFTERİ Sayı: 3)

Siyasal iktidarlar hep düzenin çelişkilerini örtme, gizleme eğiliminde oldu. Öyle olması -kendi açılarından- doğal sayılabilir. Ne var ki kimi çelişkiler yeni aldatmacalara araç edilmeğe çalışılıyor. Seçim yatırımlarına dönüştürülmek isteniyor. Siyasal iktidarların Sendika, Grev, Toplusözleşme haklarından yoksun kamu görevlilerinin sırtından giriştikleri seçim yatırımları giderek kurumlaşıyor. Eğitim alanında ise gelenek halini aldı.

●

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Önce tek dersten sınav hakkı verildi... Her yıl bir defaya mahsus olmak koşuluyla verildi. Sonra kurumlaştı. Sonra tamamlama kursları bulundu. Sekiz aylık eğitimde öğretilemeyen konuları 20 günde öğretmek için... Bu kurslar, sekiz ayın yorgunluğundan sonra öğretmen emeği, öğrencinin dayanma gücü ve velinin duygularıyla alay edercesine konuldu. Hâlâ sürdürülüyor.

Hiçbir öğretmen, öğrenci-veli lehine alınacak önlemlere karşı olamaz. Yeter ki getirilen birşeyleri olumlu yönde etkilesin. Sistemin özünü gizlemeğe yönelik olmasın. Ama yenilik diye sunulan, veli ve öğrencileri şaşırtmaya yönelikse ve bu amaçla öğretmene angarya yükleniyorsa, ilk anda doğabilecek duygusal tepkileri göğüslemeye hazır olarak, olayı tüm boyutlarıyla ele almak zorundayız.

Eğitim sistemini "elemeci" olarak niteliyoruz. Bu niteliği değiştirmek için önce açığa çıkarmak gerek diyoruz. 400.000 lise mezunu işsiz sokakta beklerken tek ders sınavlarıyla, sene sonu kurslarıyla anlamını kaybetmiş diplomalarla eğitim sistemi elemecilikten kurtarılabilir mi? Kapitalizmin yarattığı ve sınırladığı iş hacmine gerekmeyen "üretim fazlaları" belki bu basamakta değil, ama bir başka yerde yığılır.

Eğitime bu açıdan ve bir bütün olarak bakmadıkça doğru çözümü bulmak bir yana, büyük adaletsizliklere dokunmadan küçük "armağanlarla" geniş yığınların gözünü boyamağa çalışanlara, yani tüm adaletsizlik-

lerin sorumlusu egemen sınıflara alet bile olunur.

●

Burjuvazi Üniversiteye Giriş Sınavlarının "en tarafsız" "en adil" ölçüler içinde yapıldığını göstermek için büyük çaba harcıyor. Düzen onların. Lekeleri görünsün istemiyorlar. Ama nedir "adil" bir sınavın, "tarafsızlığın" ölçüleri? Burjuva basını sahte ölçülerle geniş yığınları şartlandırmada oldukça başarılı Bu "ölçüler" her yıl sınav öncesi ve sonrası gündeme getiriliyor. "Soru çalınmasın", "Kopya çekilmesin", "Herkes aynı sorulardan sınava girsin". Bir de sorunun "dili", "niteliği", "zorluğu" vs... Bunlar yerine geldi mi "adalet de yerini bulmuş oluyor... Geçmiş yıllarda çalınan ÜSS Sınav soruları sınavların yenilenmesine neden olmuştu. Sınav yenilendi de adalet yerini buldu idi. Bu yıl giriş sınavlarında toplu kopya olayları görüldü. Diyarbakır üniversitesinde 5000 öğrenciye toplu halde kopya çektirildiği basın haberleri arasında yer aldı. Olay "Rezalet" olarak nitelendi. "Haksızlığı" önlemek için bu öğrencilerin kopya çektiği saptanan soruları değerlendirme dışı bırakıldı. Ayrıca değişik yerlerde 300 kadar adayın sınav hakkı iptal edildi.

Üniversiteye Giriş Sınavlarının giderek bir uzmanlık haline geldiği ve ayrı, özel bir eğitimi gerektirdiği günümüzde öğretim üyelerinin sınırlı yardımlarının başarıyı ne ölçüde etkileyeceği tartışılması gereken bir konudur. Kaldı ki toplu halde olsa bile bu olay üniversiteye gireceklerin sayısını artırmıyor. Ve 400.000 yanında birkaç bin o kadar az ki bölgesel dengesizliği etkilemiyor bile.

ÜNİVERSİTE SEÇME SINAVINA 1974'TEN BU YANA GİREN 2 MİLYON GENCİN 250 BİNİ YÜKSEK ÖĞRENİM YAPIYOR

■ ÜSYM Başkanı Prof. Günalp, yüksek öğrenim kurumlarının kapasitelerinin yüzde 25-40 artırılabileceğini, ancak bunun da birikmeyi önleyemeyeceğini söylüyor.

Kuşkusuz bu tür olayları onaylamak olanaksız. Üstelik bu örnekler çare olmadığı gibi, kullanılıyor da. Günlerce manşete çıkarılıyor. Ve burjuvazi bu olaylardan yola çıkarak kendisini aklamağa çalışıyor. Asıl büyük adaletsizliği saklayıp, asıl "rezaleti" örtüp, birkaç olayı ön plana çıkararak aradan sıyrılmağa çalışıyor.

●

Şimdi şu ilana bakalım.

İş bankası üniversite giriş sınavlarında en yüksek puanı alan 55 öğrenciye başarı ödülleri dağıtıyor. Tam sayfa 55 kişilik bir liste.

55 kişinin mezun oldukları illere göre dağılımı şöyle: 34 Aday Ankara'dan, 9 aday İstanbul'dan, 7 aday İzmir'den, Konya'dan 2, Kayseri-Trabzon-Eskişehir'den 1'er aday. Ankara'dan sıralamaya giren 34 adayın 31'i Fen Lisesi mezunu. Zaten Fen Lisesi mezunlarının tamamı en yüksek puanları alarak diledikleri fakülteleri kazanmış durumda. İstanbul'dan dereceye giren 9 kişiden 6'sı özel liselerden mezun. S.Georg Avusturya Erkek Lisesi, Amerikan Robert Lisesi, S.Jozef Fransız Erkek Lisesi ve Özel Darüşşafaka Lisesi. En yüksek puanları üç büyük ilimizin belirli liselerinde okuyan öğrenciler alıyor. Sıralamaya giren öğrencilerin % 90,9'u bu üç büyük ilimizin belirli okullarında okuyor. Bu sonuç genelleştirilerek sınavların genel başarı dağılımı hakkında benzer bir dağılım elde edilebilir. OKUL DEFTERİ önümüzdeki sayılarında üniversite giriş sınavlarına ilişkin sağlıklı araştırmalar yayınlayacak. Şimdiden şunu söylemek mümkün. Bu sınavların varlığı bile başlıbaşına bir adaletsizlik oluşturmaktadır.

Sonucu önceden belli sınavlarla milyonları oyalamak... Kopya çekmek "rezalet" ise, bunu nasıl niteleyeceğiz? Bu sonucu yaratanlar 55 yılda ürettikleri adaletsizliklerin sayesinde ve şimdi de 55 öğrencinin omuzlarına basarak reklam ve kâr yolunda yürüyor.

Siz açıkta kalacaksınız, siz öğrenimsiz kalacaksınız, siz işsiz kalacaksınız, siz aç kalacaksınız. Aynı nedenlerle "O" hep kâr edecek. Sütunları gökyüzünde kaybolan "saraylar" dikecek.

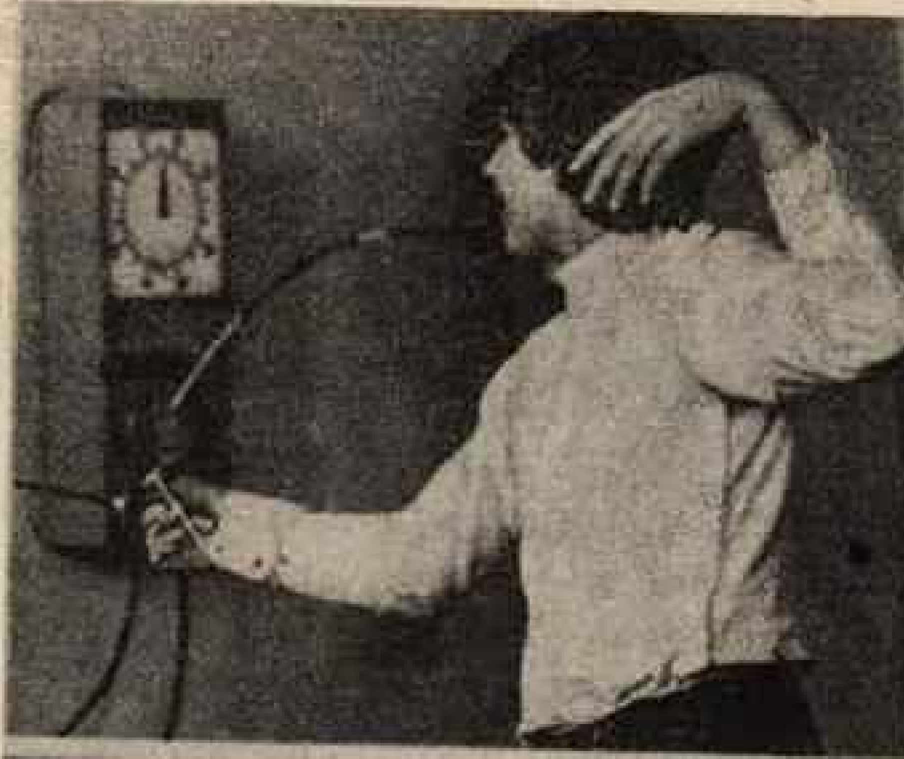
Yüzbinleri açıkta bırakan bir düzenin sahipleri 55 öğrenciye ödül vererek kimi aklayabilirler ki?

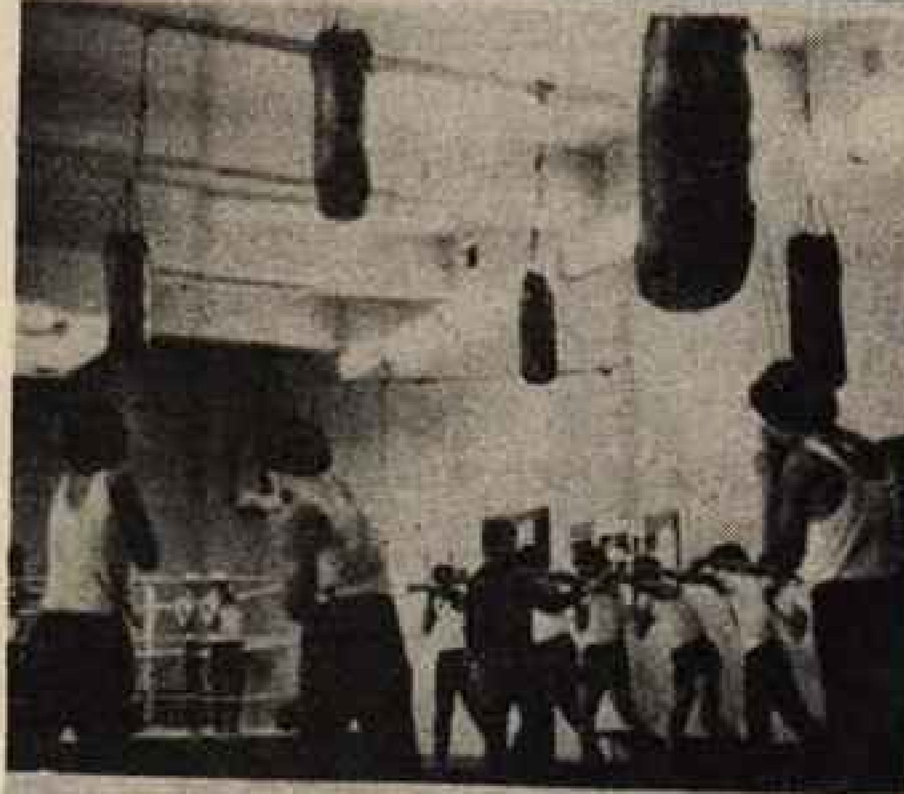

OKUL DEFTERİ'nin ikinci sayısında Doç. Dr. Kurthan Fişek şöyle yazıyordu: "Türkiye'de sporun yapılışını plânlayan, düzenleyen ve yönlendiren ana örgütün içinde bir yıl geçirdim. 1978 yılını... Gördüm ki, Türkiye'de spor rotasız, pusulasız bir gemi..." Sosyalist ülkelerde ise tam tersi. Sporun insan sağlığı açısından taşıdığı önem, bu ülkelerin çocuklar için, çok küçük yaşlardan itibaren sporu planlanmasına yolaçıyor. Okul ve Spor iç içe, insan zekâ ve beden gelişimini birlikte dengeliyor. Konuya açıklık getirmek için Soviet Union'dan yaptığımız bir çeviriyi yayınlıyoruz.

OKUL DEFTERİ

OKULDAN SPOR OKULUNA

Tamamlanmış ödevler ve yeterli notlarla birlikte okul kitapları bir başka güne kadar kaldırılır. Spor ayakkabıları, atletler ve şortlar hepsi, sınfları spor sahaları veya jimnastikhane; zilleri ise başlayıcının düdüğü olan farklı bir başka okula gitmek üzere hazırlanılır.

Binlerce genç Sovyet insanı boş vakitlerini beden eğitimi ve spora ayırırlar. Okulda iken "Gençlik Spor Okulları" ya da "Genç Öncü Okulları" gibi bazı okullara yazılırlar. Moskova ve diğer pek çok kasabadaki bu okullarda çocuklar, bir çok Spor dalını tanıma ve bu alanlarda yeteneklerini geliştirme olanağı bulurlar. Öğrencilerin içinden sadece bir kaçı şampiyonluğa yükselmek için ayrılmış olmasına karşın, tamamı kendilerini spora adarlar. Bu duygu ilk yarışta, ilk golde, ilk yüzme başarısında, ilk kazanılan oyunda doğar. Ve çoğu için stada giden yol zorunlu genel eğitimin ilk yılıyla birlikte başlar. Özellikle kırsal bölgelerde gerçekten öğretmen yetersizliği söz konusu olduğu halde, hemen hemen gençleren hepsi, çok çeşitli dallarda iyi yetişmiş bir spor öğretmenleri kadrosuna sahiptir. Burada ilk yengilerin zevkini tadarlar, başarısızlıkların üstesinden gelmeyi ve kritik anlarda kendilerini toparlamayı öğrenirler. Spor okulları kişiliği diğer her çeşit okuldan daha çok geliştirir. "Diğer-

Fotoğraflar, Moskova'da çocukların boş vakitlerinde spor yapmak için gittikleri okuldan çeşitli görüntüler sergiliyor.

lerini yenen güçlüdür ama kendini yenebilen çok daha güçlüdür." Bu söz eski bir deyiş olmasına karşın hâlâ yaşayan bir gerçektir.

Bir öğrencinin spor okuluna kabul edilebilmesi için düzenli olarak devam ettiği okuldaki başarısının iyi olması gerekir. Ya da şöyle söyleyebiliriz: Zekâ (kafa) ve vücut dengeli oran larda gelişmelidir. Anne-babasının ve öğretmenin öğütlerine kulak asmayan bir gencin seçtiği spor bölümüne bir kaç dönem devam ettikten sonra, onları şaşırtacak kadar olumlu değişmesi oldukça sık görülür.

Boks ringi, yüzme havuzu ve diğer bütün olanaklar gençlerin enerjilerini boşaltmalarını, rahatlamalarını sağlar; disiplini, amacın netleşmesini ve arkadaşlık, birlik (toplumsallık) duygusunu geliştirir.

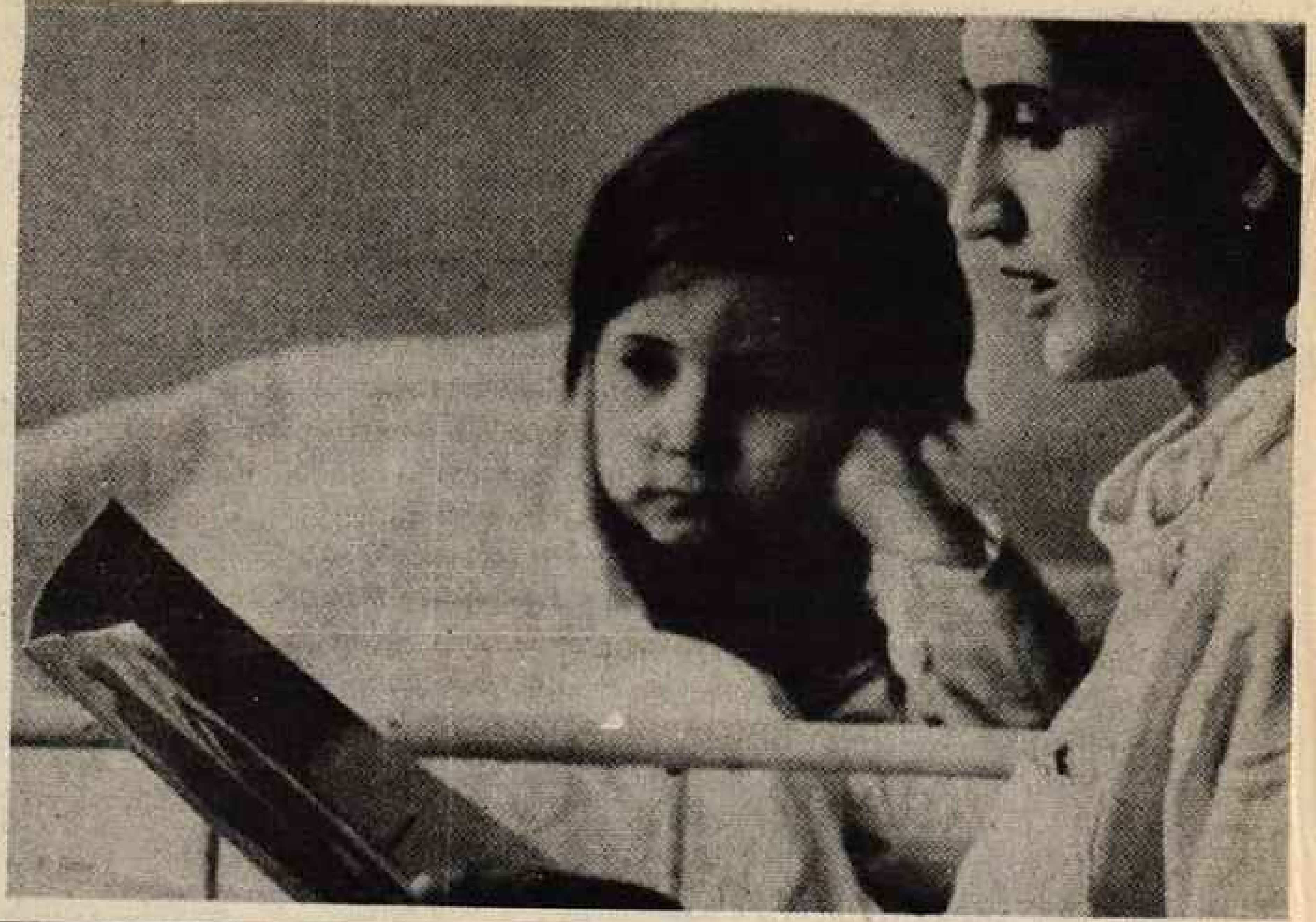
Toplum-bilimciler okuldaki ve spordaki başarı arasındaki ilişkiyi araştırdılar ve spor yapan gençlerin daha iyi ve daha enerjik oldukları sonucuna vardılar. Doktorlar da aynı konuyla tıbbi yönden ilgilendiler ve bedensel (fiziksel) yönden iyi gelişmiş gençlerin daha az hasta oldukları saptandı.

Moskova'da bir çok oyun sahasında, spor okulundan henüz dönmüş 13-14 yaşlarındaki gençleri diğer çocukların ortasında, yetiştirici rolünde gözleyebilirsiniz. Özellikle 1980 Olimpiyat Oyunları için sürdürülen hazırlıklar, halk arasında, sporda daha güçlü bir yaygınlaşma hızının oluşmasını sağlamıştır.

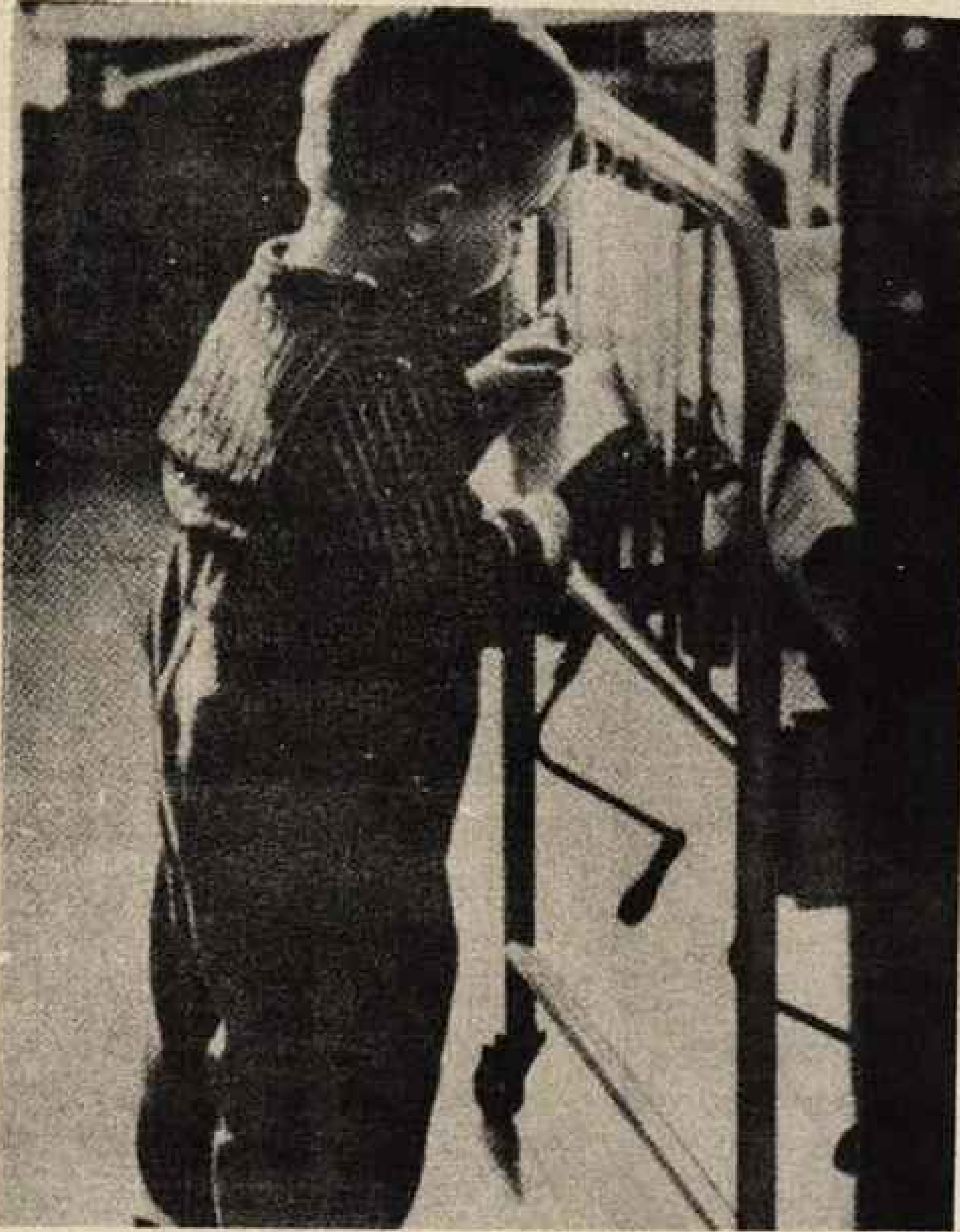
(Soviet Union'dan çeviren B. Diken)

RİSKLİ ÇOCUKLAR VE EĞİTİM SORUNLARI

Dr. Uğur GÖNÜL
Hacettepe Üniversitesi
tıp fak. Toplum
Hekimliği
Bilim Dalı Asistanı

Milyonlarca çocuğun okuma yazma olanağını bulamadığı, zorlu eğitim sorunuyla karşı karşıya olan Türkiye'de eğitim sorunlarının saptanıp gerekli düzeltmelerin yapılması gerekir. Bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Sorunlar derindir, köklüdür. Fakat bu düzen içinde bile "Eğitim süreci ile üretim süreci arasındaki kopukluğu" giderebilecek gerçekçi çözümler önerilebilir. Gerekli hedefler saptanıp bunların mücadelesi verilebilir. Türkiye'de yetkin personelin, üretici bireylerin, kalıplaşmış, düşünce yeteneğini körleştiren eğitim sisteminin dışında düşünüp karar verebilen, sorunları tartabilen, analizleyebilen kafaların yetişmesi için bunlar gereklidir ve yapılması zorunludur.

Bu yazıda-ayrıntılı çalışmalara ve araştırmalara açık-özel eğitim sorununa (riskli çocukların eğitimi) değinilecektir. Türkiye'de şimdiye kadar savsaklanmış bir konudur bu. Genelin içinde sayıları binlerce olan ve en önemlisi de yardım edilmedikleri zaman kendi ihtiyaçlarını bile göremiyecek olan bu çocukların sorunlarına eğilmek, bu sorunları tanımak, olanakları gözden geçirmek, yaşamın her dalında olduğu gibi sistemli bir programla bu zor sorunu çözmüş olan SSCB'den kısa bir örnek vermek konunun daha da anlaşılır olması ve çözümün gösterilmesi açısından yerinde olacaktır.

Özel eğitim (riskli çocukların eğitimi) dendiği zaman ne anlaşılır:

Bu terimden: Geri zekalı çocukların, sağırların, körlerin, dilsizlerin, doğuştan anomalisi (sakatlığı) olanların, işitme azlığı, görme azlığı (görmesi belli bir derecenin altında) olan çocukların, fizik sakatlığı olan çocukların, konuşma bozukluğu olan çocukların (örneğin kekemelik) tüm bunlara herhangi bir nedenle yaşamının bir döneminde yakalananların eğitimi anlaşılır.

Korunmaya muhtaç çocuklar:

Türkiye'de hiç de yabana atılmayacak sayıda olan yukarda saydığımız özellikleri olmayan fakat sistemli şekilde ele alınmadığı zaman kötü sonuçlarını beraberce yaşayabileceğimiz, kaderlerine terkedilen korunmaya muhtaç çocuklar vardır. Çeşitli ruhsal sorunlarla, çetin yaşam koşulları, olanaksızlıklarıyla bu çocuklar da riskli sayılabilir, bu yönde ele alınabilir ve alınması da gerekir. Bu çocukların sayıları IV. 5 yıllık kalkınma planında 0-18 yaş grubunda 3 700 000 olarak saptanmıştır. Üzerinde önemle durulması gerekir. Yazının asıl konusu bu ol-

madığı için anımsatmak amacıyla değinilen bu sorun başlı başına bir araştırma konusu olacak boyutlardadır.

Özel eğitime gereksinme duyanların sayısal büyüklükleri nedir?:

Türkiye'de gerekli kayıtların olmaması, istatistik çalışmalarının eksik ve yetersiz olması ayrıntılı bir çalışmayı olanaksızlaştırmaktadır. IV. 5 yıllık kalkınma planından, Ankara'daki bu tür okulların çalışması ve tahminlerinden (aşağı yukarı bu tahminler ve plan rakamları benzerdir) saptananlar ve bunlardan eğitim olanakları bulunanların dağılımı ilginçtir. Resmi planda ancak kör ve sağırlarla ilgili rakamlar bulunmaktadır. Buna göre Türkiye'de toplam 40 000 civarında kör olduğu, bunlardan 586'sına eğitim verildiği, sağırların toplam sayısının 46 450 olduğu ve bunlardan 454'ünün eğitim olanaklarından yararlandığı belirtilmektedir.[1] Diğer bir deyişle körlerin %1.4'ü eğitimden yararlanmakta, %98.6'sı kaderlerine terkedilmektedir. Sağırların eğitim olanaklarından yararlananları ise %0.8'dir. Ortopedik özürlülerin (ayakları felçli, kolları sakat v.s.) toplam 100 000 civarında olduğu sanılmaktadır. Bunlardan yalnız Ankara'da bulunan eğitim merkezlerinde kapasitesi sonuna kadar arttırılarak 172'sine eğitim verilebilmektedir.[2] Geri zekalı çocuklar konusunda da bilgiler tam kesin değildir. İstanbul Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir araştırmaya göre geri zekalıların sayısı 712 000 olarak saptanmıştır. Türkiye'de 700 dolayında özel sınıf bulunmakta ve 14 000'i buralarda eğitim görmektedir.[3]

Özel eğitim yapan okullardan bazılarındaki sorunlar:

Bir gezi inceleme programı içinde Ankara'daki bazı okullara gidilmiş ve sorunları öğrenilmiştir. Ankara Sağırlar Okulu'nda: Sağırların yüksek devirli makinalarda çalışması sakıncalı olduğu halde çalıştırıldıkları, su borularının sık sık patladığı, çatısının aktığı, işitme cihazlarının alınamadığı, ilkokuldan sonra seçilerek orta kısıma az bir öğrencinin alındığı gerisinin kaderiyle (!) baş başa olduğu, duyma yeteneklerinin tam değerlendirilmediği için eğitim planlamasının söz konusu olmadığı, bu konuyla ilgili yetişmiş öğretmenler olmadığı için rastgele öğretmenlerin bu kurumda ders vermelerinin kaliteyi oldukça etkilediği, düzeltmeler içingerekli paranın sağlanamadığı öğrenilmiştir. Bina eski, sıralar iyice aşınmış, okul insana karamsarlık verecek düzeydedir. Gene Ankara'da bulunan Ortopedik Özürlüler Temel Eğitim Okulu ve yetiştirme yurduna ait gözlemler: Okulun yapımına 1967 yılında karar verilmiş, 1973'te bitirilmiş, 1975'te hizmete açılmıştır. Yapımına karar verilmesinden hizmete açılması arasında sekiz senelik bir süre geçmiştir. Yararlanmak durumunda bulunanlarla yararlananların oranı yukarda verildi, Okulun sorunları: Buraya girebilmek için çocukların yıllarca sıra bekledikleri, sırası gelen çocuğun okul yaşını çok geçtiği, zeka düzeyi düşük olanların ailelerine iade edildiği, sakatlıklarının düzeltilmesinde en önemli görevi alacak olan (belki de okulun en önemli işlevi) Fizyoterapistin olmayışı, çocukların kullandıkları aygıtların çok eski ve modası geçmiş olduğu, çocuk kütüphanesinde kitap olarak resmi gazetelerin ve kanunların bulunduğu söylenebilir. Gerekli personelin eksikliği, sağlık bakımının çok çok aksaması tüm okulların ortak sorunları. Bu okulun MC hükumetleri zamanında kadroların bu işten anlamayan ama MC kafa yapısındaki kişilerle şişirildiği ve okulun hâlâ bunların getirdiği olumsuz koşullarla uğraşmak zorunda olduğu da söylenebilir. Ankara Körler Okulu da en eski kuruluşlardan olmasına karşın çeşitli güçlüklerle karşı karşıya. Kullanılan eğitim malzemeleri yirmi yıl öncesine ait. Çağdaş sistemde çok gelişmiş aygıtlar olmasına karşın bunlardan yararlanamıyorlar. Oysa bunlar hem kaliteyi arttıracak hem de öğretimi kısaltacak yönde, Görme dereceleri tam değerlendirilemediği için eğitim planlaması aksıyor. Okulun kapasitesi dar. Gerekli sağlık üniteleri eksik ve yetersiz.

Bu sorunlar diğer okullarda belki de daha ağır olarak var. Ne yazık ki eğitim ve öğretim dalında yapılacaklar yapılamıyor. Bulunan sınırlı olanaklar da deneyimli ve konunun ehli kimseler bulunamadığı için tam değerlendirilemiyor.

SSCB'den kısa bir alıntı:

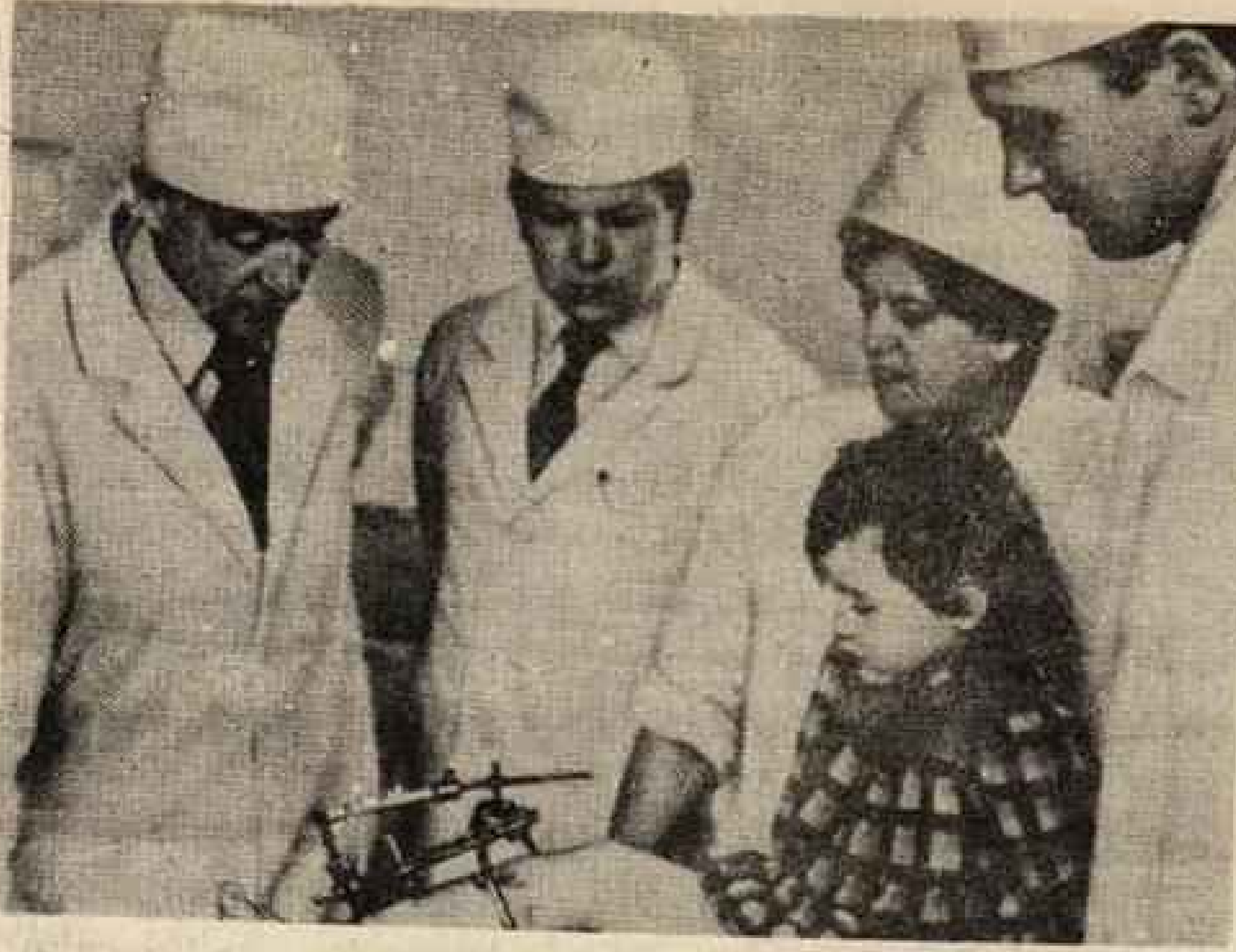
Sovyetler Birliği'nde konuya devrim sonrası Lenin'in özel yönergesi ile başlanmış. Kısa zamanda koruyucu hekimlik önlemleriyle sorun çarpıcı şekilde çözümlenmiştir. Ülke çapında gerçekleştirilen örgütlerle iyi bir gebe bakımı ve takibi, iyi bir çocuk izlemesi gerçekleştirilmiş ve alınan önlemlerle riskli çocuklar sayısı hızla düşürülmüştür. Riskli çocukların yüzdesi şimdi dünyada en düşük Sovyetler Birliği'ndedir.[4] İyi bir tıbbi kontroldan geçirilen riskli çocuklar tam olarak değerlendirildikten sonra ilgili okula gider. Devrimden sonra bu tür okulların sayısı hızla arttırılmıştır. Çeşitli mesleklerin de öğretildiği bu okulları bitirenlerin işleri garantidir. Bu okulların hepsi yatılıdır. Öğretmenler Pedagoji Enstitülerinin ilgili bölümünden mezun olmuşlardır. Normal üçretlerinin % 25 fazlasını alırlar. Bazı yüksek teknik okulların ve yüksek okulların içinde bu tür çocuklara akademik kariyer yapma olanakları bile tanınmıştır. Nitekim bunların içinde Sovyetler'de ünlü matematikçiler ve bilim adamları yetiştirilmiştir. 1940'lardan sonra bir çok narmal okullarda bu tür çocuklar için özel sınıflar açılmıştır.[5]

Öneriler:

1) En başta bu sakatlıkları önleyici önlemler alınmalıdır. İyi bir gebe bakımı, çocuk takibi, belli servislerin kurulması ve entegrasyonu bunları en az düzeye indirebilir. Bunun için ülkemizde çok iyi planlanmış olan sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu tüm yurda yayılmalı aksayan yanları düzeltilmeli personelin kalitesi arttırılmalıdır. Bu işlerliğe geçtiği zaman ülke modern bir organizasyonla çok önemli olanaklara kavuşacaktır. Bu yönde çok önemli adımlar atılacaktır.

2) Bu okullar için gerekli finansman sağlanmalı, halkın katkısı da sağlanmalıdır. Halkın katkısıyla finansmandaki acil darboğazlar giderilebilir.

3) Türkiye'de bu okullara eğitilmiş öğretmen sağlama da bu konuda yapılacakların başında gelmektedir. Ankara Sağırlar Okulundaki öğretmenlerin Gazi Eğitim Enstitüsünde bir tür özel kurstan geçirilerek sertifika verilme yoluna gidilmesi ve bu kurstan geçmeyen öğret-

menlerin burada görev almaması ilkesinin getirilmeye çalışılması bu konuda atılmış önemli bir adımdır. Bu adımın da bir takım özendirici önlemlerle desteklenmesi lazımdır. Bu yapılmadığı zaman çok zor olan bu eğitim dalından öğretmenler başka alanlara kayabilirler.

4) Çağdaş teknoloji ve bilimin getirdiği yeniliklerle bu okulların müfredat programları değiştirilmeli ve yeniliklere açık, yenilikleri izleyebilen bir programa kavuşturulmalı, gerekirse uluslararası kuruluşlarla yapılacak işbirliği ile yeni araç gereç sağlanmalıdır.

5) Bina kapasiteleri ilk etapta arttırılabilir. Gerekli yetişmiş personelle bunlar desteklenmeli ve uzun vadede yeni binaların yapımı planlanmalıdır.

6) Eğitim, üretim sürecine dönük olarak gerçekleştirilmeli ve o kişiyi toplumda üretici bir kişi olarak yetiştirip topluma kazandırmalıdır. Bu yönde planlamalar yapılmalıdır.

Sonuç:

Türkiye'de bu okulların yeniden ele alınıp düzeltilmesine gereksinme vardır. "Milyonlarca çocuğun okuma yazma olanağı bulamadığı ülkemizde iş bunlara mı kaldı?" diye bir soru hemen akla gelebilir. Buna verilecek yanıt: "Daha akılcı bir planlamayla bu sorunun da çözümlenebileceği"dir. Kendi ihtiyaçlarını bile gidermekten düşkün olan çocukları hiç olmazsa kendi kendine yeterli hale getirebilmek, üretici bir kişi olarak topluma kazandırmak zorunludur. Her şeyden de öte sorun bir insanlık sorunu olarak karşımızda durmaktadır.

Bu çocuklara uygun eğitim verildiği zaman kendi kendilerine yeterli olabildikleri, geçinebilecek bir meslek sahibi olabildikleri gözlemler arasındadır. Körler okulunu bitirenlerin normal insanlara göre daha başarılı bir öğretmen olarak bu okullarda görev yaptıkları gerçeği bize cesaret verici olmalıdır.

Kaynakça:

1) IV. 5 yıllık kalkınma planı. Resmi Gazete, Aralık 1978.

2) Ortopedik Özürlüler Okulu yöneticilerinden alınan bilgi.

3) Cumhuriyet Gazetesi, 22 Haziran 1979.

4) Golovina T. N., Gozova A. P., Martsinovskaya E. N., Kozanova T. V. "Special Education". Education in the USSR. Progress Publishers s.121. Moscow, 1977

5) A.g.e.s.130.

YURT DIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARININ EĞİTİM SORUNLARI SEMİNERİ

Okul Defteri'nin 3. sayısı hazırlanırken Ankara Üniversitesi Eğitim araştırmalar Merkezi tarafından Ankara'da 27 - 28 Haziran 1979 tarihleri arasında Yırtdışındaki Çocukların Eğitim Sorunları Semineri düzenlendi. Dr. Mahmut Adem in yaptığı kısa konuşmayı D. Börtücene'nin OKUL DEFTERİ'nin 3. sayısında yer alan aynı konuya ilişkin incelemesi ışığında değerlendirilmesi dileğiyle yayınlıyoruz.

●

1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olması nedeniyle ülkemizde pek çok konferans, seminer, sempozyum vb. toplantılar düzenlenmiş, sergiler açılmıştır.

Buna karşılık yurt dışında bulunan Türk çocuklarının eğitim sorunları üzerinde yeterince durulmamış, hatta bir ölçüde unutulmuştur. Öğrenim çağında 400 bin dolayındaki Türk Çocukları unutulabilir mi?

Oysa bugün Federal Almanya'daki 8 - 10 yaşlarındaki bir Türk; Türk toplumundan kopmuş olmasını şöyle ifade etmektedir: "Biz hepimiz Almanız, ama annem, babam, Ömer ve İbrahim'in anne ve babaları hala Türk. Biz burada doğduk, okula da burada gidiyoruz."

Türkiye'ye döviz getirme konusunda çok değerli görülen Türk işçisinin çocuğunun eğitim sorunları unutulabilir mi? Bu tür bir politika, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'yla öngörülen eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ilkesi ile çelişmez mi?

Alman yasaları uyarınca öğrenim ve mesleki yetişme konusunda Alman çocuklarla aynı haklara sahip olan Türk çocukları, yetenekleri ölçüsünde en yüksek düzeyde öğrenim görme bir yana, Almanca'yı bile öğrenememektedirler.

Bu durumda gerekli eğitimi görmemiş yüzbinlerce Türk Çocuğunun geleceği karanlık gözükmektedir. Bunlar yarının 400 bin işsizi demektir. Yurt dışında da olsa, yurt içinde de olsa bilisiz (cahil) bir kuşak yetişmektedir.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının eğitim sorununun tüm boyutları ile ortaya konulması, daha sonra bir araştırma projesi hazırlanması için Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi; Milli Eğitim Dış İşleri ve Çalışma Bakanlıkları ile Türkiye Unesco Milli Komisyonu Temsilcilerinin de görüş ve desteğiyle "YURT DIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARININ EĞİTİM SORUNLARI SEMİNERİ düzenlemiştir.

Bugüne değin yabancı üniversiteler, Unesco, Avrupa Konseyi, Avrupa Ekonomik Topluluğu vb. kuruluşlarca, birçok araştırma yapılmıştır, dolayısıyla biz geç bile kaldık. Bu konuda gerekirse anılan kuruluşlarla da işbirliği yapılması düşünülmektedir.

Bu seminer, konu ile doğrudan ilgili yetkililerin ve üniversite çevrelerinin katkısı ile bilimsel bir tartışmayı başlatabilirse, amacına bir ölçüde ulaşmış olacaktır.

Hiç kuşkusuz çok boyutlu bu ulusal soruna çözüm bulunmasında TRT ve basının katkısı büyük önem taşımaktadır.

Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi bu konuda hiç bir özveriden kaçınmayacaktır.

Doç. Dr. Mahmut ADEM

Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Başkanı

S. Tiounine

Yazışmalı eğitim ilkesinin çarpık uygulaması;

MEKTUPLA ÖĞRETİM ya da YAYKUR -1-

Tülin IŞIK
Ahmet ÖZTUNCER

Bugün kamuoyunda YAY - KUR adıyla bilinen bir eğitim programı uygulaması sürmektedir. Bu uygulama son yıllarda toplumumuzu geniş ölçüde ilgilendirmiş, konu basın ve yayın organlarında bir çok yönleri ile tartışma konusu olmuştur.

Diğer bazı ülkelerdeki uygulamalar örnek alınarak, başlatılan bu uygulama, liseyi bitirmiş ve yüksek öğretime giremeyen öğrencilere, bulundukları yerlere mektup —Ders notu— gönderilmesi ve radyo, televizyon yayını gibi destekleyici araçlarla eğitim yaptırmaktadır.

Bu konuda bir değerlendirme yapmak için uygulamanın Türkiye'de başlatıldığı 1974 yılından bugüne dek gelişimini çeşitli yönleriyle incelemek gerekmektedir.

EĞİTİM SİSTEMİNİN KAPASİTE SORUNU (NİCELİKSEL YÖNÜ)

Türkiye'de toplumsal yaşam 1950'ler sonrasında hızlı bir değişme göstermiştir. Bu yıllarda okul çağı nüfusunun hızla artması, kentleşme olgusunun getirdiği etkileşim sonucu eğitime karşı talebin artışı ve 1940'larda başlatılan ilköğretim seferberliğinin 1960'lara gelindiğinde yüksek öğretime talebi yükseltmesi, 1970'li yıllarda yüksek öğrenim önündeki aşırı yığılmayı, çözümlenmesi gereken acil bir sorun olarak ortaya çıkardı. Sorunun niceliksel özelliği, 1973 genel seçimlerinde siyasal partilere, bu kitlelere vaadler verdirecek boyutlara ulaştı.

Yüksek öğrenim yapmak için Üniversitelerarası Öğrenci Seçme Sınavına (ÜSS) başvuran adayların sayıları her yıl büyük artışlarla yüksek öğretim kapatisetesinin çok üstüne ulaşmaktadır. (Tablo: 1).

TABLO: I - Yüksek öğretime Başvuranlar ın ve Girenlerin Sayıları

Yıllar	ÜSS'ye Başvuranlar	Kazananlar: (MEB'ye bağlı Yüksek Okullar dışında)	Kazanma Oranı (%)
1964	33.763	Elde Bilgi Yok.	
1972	111.691	"	
1974	229.994	58.603	25,5
1976	316.341	40.747	13,0
1979	435.020	40.622	9,0

Kaynak: ÜSYM

Üniversitelere planlı dönem başlangıcı olan 1963-64 yılından başlamak üzere birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planı döneminde 2.658.470.000 TL. yatırım ödeneği verilmiştir. Buna karşılık bu dönemlerde üniversitelerde yaratılan kapasite artışı Tablo: 2'de görülmektedir[1].

TABLO: 2 - Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları Dönemlerinde Üniversitelerde Yaratılan Kapasite Artışları

Plan No:	İlk kayıt toplamı: Plan Dönemi Sonunda	İlk kayıt toplamı: Plan Dönemi Başında	Plan Döneminde Artış (5 Yılda)
1	12.415	14.274	1.859
2	13.648	15.219 (İki Üniversite eklenerek)	1.571

Devlet Bütçesi ile üniversitelere verilen büyük yatırım ödenekleri karşısında öğrenci kontenjanlarında beklenen artış sağlanamamıştır. İkinci plan dönemi içinde

öğretim üye ve yardımcılarının sayısında 2.900 artış olmuştur. Öğretim üyesi artışı ve yatırımlarından sağlanan kapasite ile orantılı bir öğrenci artışı görülmemiştir.

Yukardaki iki durum sonucunda yüksek öğrenime talep ile arz arasında her yıl önemli açıklar belirmiştir. Bu açıklar nedeniyle yüksek öğretim kurumları önünde yığılmalar oluşmakta ve eğitim sistemi büyük öğrenci kitlelerini sistem dışına atmaktadır.

SORUNUN NİTELİKSEL ÖZELLİĞİ

Bugün üniversite ve yüksek okullarda öğrenim gören gençlerin sınıfsal kökenleri incelenecek olursa görülüyor ki, bu kurumlar çoğunlukla varlıklı ve bürokrat kesimlerin çocuklarına açık bulunmaktadır. Yapılan bir araştırma bu gerçeği kanıtlayacak bulgular vermiştir.[1]

Ankara Üniversitesi'nde öğrenim görenlerin yarıdan fazlasının (% 53.6) babaları memur ve subay, % 16.1'inin esnaf ve tüccar, % 15,5'inin büyük ve orta arazi işleyen çiftçi ve ancak % 5.7'sinin vasıflı ve düz işçi olduğu yapılan bu araştırmada saptanmıştır. Bu eğilimin Türkiye'de tüm yüksek öğretimde öğrenim görenler için geçerli olduğunu ileri sürmek olasıdır. Toplam çalışanlar içinde göreli sayısı çok düşük olan (1 milyondan fazla) memur ve subay aileleri çocuklarına göre tüm üniversite gençliği içindeki işçi (3,3 milyon) aileleri çocuklarının paylarının düşük olması dikkat çekici bir durumdur. ÜSYM'de hazırlanan bir ön araştırma da, yüksek öğrenime geçişte bölgelerarası ve bir ildeki semtlerarası farklılıkları ortaya koymaktadır. Yüksek öğrenime geçişte bölge, il, ilçe, semt ve okullar arasında çok büyük farklar görülmektedir. Kuşkusuz, yüksek öğrenime geçenler de kendi içlerinde olanaklarına göre, istenen okullardan dha az istenenlere doğru bir yerleşme göstereceklerdir. Yani sistem kendi içinde de adil değildir. Yine çeşitli araştırma bulgularına göre yüksek öğrenim öğrencilerinin ailelerinin yerleşim yerlerine göre dağılımının çoğunlukla kentlerde (% 73), küçük bir kesiminin ise kasaba (%13) ve köylerde (% 12,7) olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre yüksek öğrenim öğrencilerinin ailelerinin çoğunluğu, kökeni kent olan memur-subay ve kısmen esnaf-tüccar ve gerek kırda gerekse kentte oturup kırdaki üretimin kontrolunu elinde bulunduran büyük çiftçi aileleridir.

Buna göre gelirin, yükselmesinde en önemli etkenlerden biri olan yüksek öğrenimin, toplumun sosyoekonomik düzeyi düşük, eğitim ve çevre olanakları az olan tabakalarına hemen hemen kapalı olduğu ileri sürülebilmektedir.

Yukarıda sözü edilen ve kanıtlanan durum aslında yapısal bir sorundur. Yalnızca bugün üniversite kapılarında bekleyenlere üniversite ve yüksekokul kapılarını açmakla eğitimde fırsat eşitliği sağlamayı düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olamaz. Bunu yaptığımızı varsaysak önleri açılacak olanlar yine genellikle bürotrat, büyük tüccar, büyük çiftçi çocukları olacaktır.

Bu durum tüm sınıflı toplumlarda görülmektedir. "İleri kapitalist ülkelerden biri olan Fransa'da, demokrattik eğitim uygulamasının 100 yıllık bir geçmişi olmasına karşın, liseyi bitiren 1000 serbest meslek ve memur çocuğundan 570'i üniversiteye girebildiği halde, işçi sınıfından gelen 1000 lise mezunun yalnızca 34'ü üniversiteye girebilmektedir." [2] Kuramsal olarak tüm eğitim kurumlarının herkese açık olması başlangıç noktasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak.

Halen ilkokulu bitiren öğrencilerin ekonomik olanaksızlıkları nedeniyle % 52'sinin üst eğitim olanağı bulamadığı Türkiye'mizde üniversiteye giremeyenlerin girenlerden değişik kökenli olduğu pek kolaylıkla ileri sürülemeyecektir.

Dar kapsamlı eğitim olanaklarından yararlanarak ortaöğretim kurumlarına girmiş bu öğrencilerin büyük bir kesimi, mesleki ve teknik eğitimden çok genel eğitime yönelmektedir. Gerçekten çağ nüfusunun % 18'ini oluşturan bu grubun ancak % 30'u mesleki ve teknik eğitim kanallarını seçmiş bulunmaktadır. Böylece ileri sürülebilir ki yüksek öğrenim olanağı bulamayanların büyük bir kesimi üretimi ve verimi düşük, mesleki ve teknik beceri ve bilgisi olmayan insanlardan oluşmaktadır. Toplumdaki statüyü elde etmek çabası eğitimin alt kademelerinden hayata atılmayı sağlayıcı, ücret, istihdam olanakları ve statü gibi özendirici politikaların bulunmayışı yüksek öğrenime böylesine büyük bir talebi ortaya çıkarmaktadır.

ÇÖZÜM İÇİN İLERİ SÜRÜLEN POLİTİKA

1974 yılında bu sorunları çözmek için hükümetin ileri sürdüğü politikanın niteliği "herkese yükseköğrenim olanağını sağlamak, yüksek öğretim kurumlarının önündeki birikimi emecek önlemleri almak ve sınavı kaldırmak"tır. Bununla güdülen amaç, yüksek öğrenimin bir elit eğitimi olmaktan çıkartılıp bir yığın eğitimine dönüştürülmesi olmak gerekir.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası'nda bu sorunun uzun erimde çözüme kavuşturulması için ortaöğretim düzeyinde yeni düzenlemelere (yönelme sistemi vb. gibi) gidilerek yüksek öğretim önündeki yığılmanın önlenebileceği kararlaştırılmıştı. Ancak Şura Kararları uygulanamamıştır.

Ön lisans eğitimi ve üniversitelerin olumsuz tutumu nedeniyle uygulanamamış, kısa dönemde MEB kapasitesinin kullanılması zorunluluğu belirmiştir. 1974-75 öğretim yılında MEB'ye bağlı yüksekokullara gece bölümleri eklenmesi ve bu okulların programları ile uzaktan eğitim yöntemi, olası tek çözüm olarak düşünülmüştür.

EĞİTİM SİSTEMİNDE YENİ BİR YAKLAŞIM

MEB'nin 19.3.1974 gün ve 5647 sayılı onayına dayalı olarak eğitim teknolojisinden yararlanmanın strateji ve yöntemini saptamak amacıyla yapılan üniversite yetkililerinin de katıldığı çalışmalar sonunda, eğitim sistemine yapısal yenilikler getirecek bir yöntem izlenmesi görüşüne varıldı. Bunun üzerine 8.51974 gün ve 9731 sayılı onayla "Eğitim Teknolojisi Strateji ve Yöntem Komitesi" kuruldu. Bu komitenin amacı: Anayasa, eğitimle ilgili yasalar, kalkınma planları, ve yıllık programlarda benimsenmiş eğitim politika ve hedeflerinin en etkili bi-

çımae uygulamaya dönüştürülmesi için gerekli olan eğitim teknolojisine ilişkin temel strateji ve yöntemi Talim ve Terbiye Kurulu adına saptamak ve bu konu ile ilgili faaliyetlerde bulunmaktır [3].

DPT ile yürütülen planlama çalışmalarında önerilen çeşitli politikalar arasında uzaktan eğitim yöntemi yer almıştır.

Eğitim teknolojisinden yüksek öğretimde yararlanmak ve kapasite artırmak üzere 1974-1975 öğretim yılında iki yeni kurum kuruldu: "Deneme Yüksek Öğretmen Okulu" ve "Mektupla Öğretim Merkezi".

Ayrıca, uluslararası kuruluşlarla (OECD) işbirliği yapılarak "Teknik Yardım" çerçevesi içinde dış kaynaklar dan yararlanma çalışmaları başlatılmış, bazı batı ülkelerinde uygulanmakta olan "Uzaktan Eğitim" kurumları incelenerek model araştırmaları yapılmıştır.

Yukarda adı geçen yeni iki kurumun incelenmesine girmeden, konuyu aydınlatması açısından ve üzerinde çokça durulmakta olan eğitim teknolojisi ve mektupla öğretim konularında bilgi vermenin yararlı olacağı kanısındayız.

EĞİTİM TEKNOLOJİSİ

Burada eğitim teknolojisinin yalnız genel özelliklerine ve işlevine kısaca değinilecektir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında etkin olarak kullanılabilen "sistem" kavramı bilimsel düşüncede ve analizde önemli bir aşama yaratırken, bilgisayarlar da teknolojik gelişmeyi ileriye götürmüşlerdir.

Sayıları giderek artan öğrencilere kaliteyi düşürmeden, fırsat ve olanak eşitliğini gözardı etmeden eğitim sağlamak evrensel bir sorundur. Bu soruna yalnız geleneksel yöntemlerle çözüm getirmenin güçlülüğü eğitimde çağımız bilim ve teknolojisinden yararlanmayı gerektirmiştir. Böylece eğitimde bir yandan yeni yöntemler bulunurken bir yandan da geleneksel yöntemleri daha etkili olarak kullanabilme olanağı yaratılmıştır.

Eğitim teknolojisi eğitim-öğretim etkinliğinde yer alan personel, araç-gereç, süreç ve yöntemleri bir sistem bütünlüğü içinde ele almaktır. Bundan beklenen başlıca yarar, kaynakları en etkin ve ekonomik olarak kullanmayı sağlamaktır.

Eğitim teknolojisi birbirinden soyutlanmayan iki temel ögeden oluşmaktadır: Kullanılan araç-gereçler ve bunların dışında kalan yazılım ve yöntem çalışmaları gibi hazırlıklar. Çoğunlukla endüstriyel ürünler olan söz konusu araç ve gerçlerin üretilmesi ve sağlanması, üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur. İkinci öge ise her toplumun kendi eğitim sorunlarına "ulusal bir uygulama modeli geliştirme işi"dir.

MEKTUPLA ÖĞRETİM

Mektupla öğretim (MÖ), gerek normal öğrenim kademelerinde gerekse mesleki alanda, her yaştaki insana, çeşitli konularda ders notları ve ona yardımcı araçlarla uygulanan bir eğitim sistemidir. Ders mektuplarına destek olarak radyo ve televizyon programları, filim ve film şeritleri, ses bantları vb. araç-gereçler ile ev ödevleri, laboratuar uygulamaları, yüzyüze öğretim ve danışman (rehber) öğretmenlerden yararlanılır. Bu uygulamada geniş ölçüde bilgisayarlar da kullanılmaktadır.

MÖ, ilkokuldan başlayarak doktora derecesinin ötesine kadar programları kapsamına almıştır. Bu arada özellikle görmezlerin ve işitme zorluğu çeken çocukların yetiştirilmesi için çeşitli özel programlar da hazırlanmıştır. Sistem hemen hemen her alanda uygulanabilmektedir. Örneğin; ticaret, teknik, tıp, gazetecilik, ev ekonomisi, uçak pilotluğu, tarım, hayvancılık, hukuk, yöneticilik dekorasyon, din, dil, mücevherat bilimi, piyona ayar usulleri, fotoğraf makinası onarımı gibi.

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULAMALAR

MÖ yöntemi modern anlamda 19. yüzyılın ortalarında İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD'de endüstrinin gelişmesiyle birlikte bir yandan sanayi ve tarım işçilerine pratik mesleki eğitimin, öte yandan kitlelere din eğitiminin verilmek istenmesiyle başlamış, bu devirde geliştirilen basım ve gönderme araçlarıyla uygulanabilir duruma getirilmiştir. 1917'den sonra Sovyetler Birliği'nde ve İkinci Dünya Savaşı sırasında bazı ülkelerin askeri personeline geniş çapta uygulanan MÖ, teknolojinin yardımıyla daha da geliştirilerek yaygınlaştırılmıştır. Bugün özellikle İngiltere, Fransa, Almanya, Sovyetler Birliği, Polonya, ABD, İskandinav ülkeleri, Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda, Güney Amerika, Hindistan, Portekiz ve Japonya'da uygulanmaktadır.

MÖ; Fransa'da devlet, Batı Almanya'da eyaletler, İngiltere ve ABD'de genellikle özel kesim tarafından yürütülmektedir. Sovyetler Birliği, Norveç, Avusturalya, Kanada gibi ülkelerde genel eğitimle pekiştirilmiştir. Öteki ülkelerde farklı uygulamalar vardır. Örneğin, İngiltere'de normal eğitimin dışında geliştirilmiş ve ayrı bir yol tutulmuştur. Bir çok ülkede özel ya da resmi kuruluşlar kendi personellerini yetiştirmek amacıyla MÖ okulları işletmekte ya da bu programları uygulamaktadır.

Sovyetler Birliği'nde MÖ'ye 19. yüzyılın sonlarına doğru başlanılmış, 1917 Devriminden sonra emekçi kitlelere yaygın biçimde uygulanmıştır. Devrimi izleyen yıllarda milyonlarca emekçiye, okuma-yazma öğretilmesinden halk üniversitelerinde öğretime kadar her kademede uygulanan programlarda bu yöntemden de yararlanıldı. Sovyetler Birliği'nde MÖ, iş - eğitim programları biçiminde üretimi aksatmadan ve üretime dönük olarak gerçekleştirilmektedir.

ABD'de MÖ okulları yüksek düzeyde öğretime başlamış, fakat kısa süre sonra deneyim eksikliği, program ve yönetmeliklerin yetersizliği ve klasik üniversitelerin karşı koymaları sonucu güç durumlara düşmüştür. Daha sonraları, kurulan yetersiz ya da sahte okullar ünvan ve dereceleri bol miktarda dağıtarak yöntemin lekelenmesine neden oldular. ABD'de ancak 1960'larda bir kısım eyaletlerdeki okullar; mesleki eğitim, iş ve MÖ için özel yasalara kavuşabildiler. Bu ülkede federal hükümet yalnızca, hileli MÖ ve bu konuda insafsızca yapılan reklamcılığın önlenmesinden öteye geçmemiş ve bu konu uzun yıllar ihmal edilmiştir. Bu konuda bazı gelişmelere karşın halen standartların altında okullar ve kurslar bulunmaktadır [4].

ABD'de bu konuda ilgi çeken örneklerden biri "Du-

varsız Üniversite"dir. Halen çeşitli programlarda 1000'i aşkın öğrencisi vardır. Programlar genel olarak bağımsız ve yaşam deneylerine yer veren çalışmaları içermekte ve kısa sürelerle üniversiteye devam gerektirmektedir.

İngiltere'de bu konuda önemli bir örnek 1969'da planlamasına başlanıp 1971'de uygulamaya geçilen ve 45-50 bin öğrencisi olan "Açık Üniversite"dir. Bu kurum yılda yaklaşık 25.000öğrenci almaktadır. Özel yasası çıkmış bağımsız bir üniversitedir. Ders mektupları, radyo - TV yayınları, uygulama merkez çalışmaları ve yaz okulu biçiminde etkinliklerini sürdürmektedir. Lise diploması zorunluluğu ve üst yaş sınırlaması yoktur. Kayıt yaptıranların % 90'dan fazlası diploma alıyor.

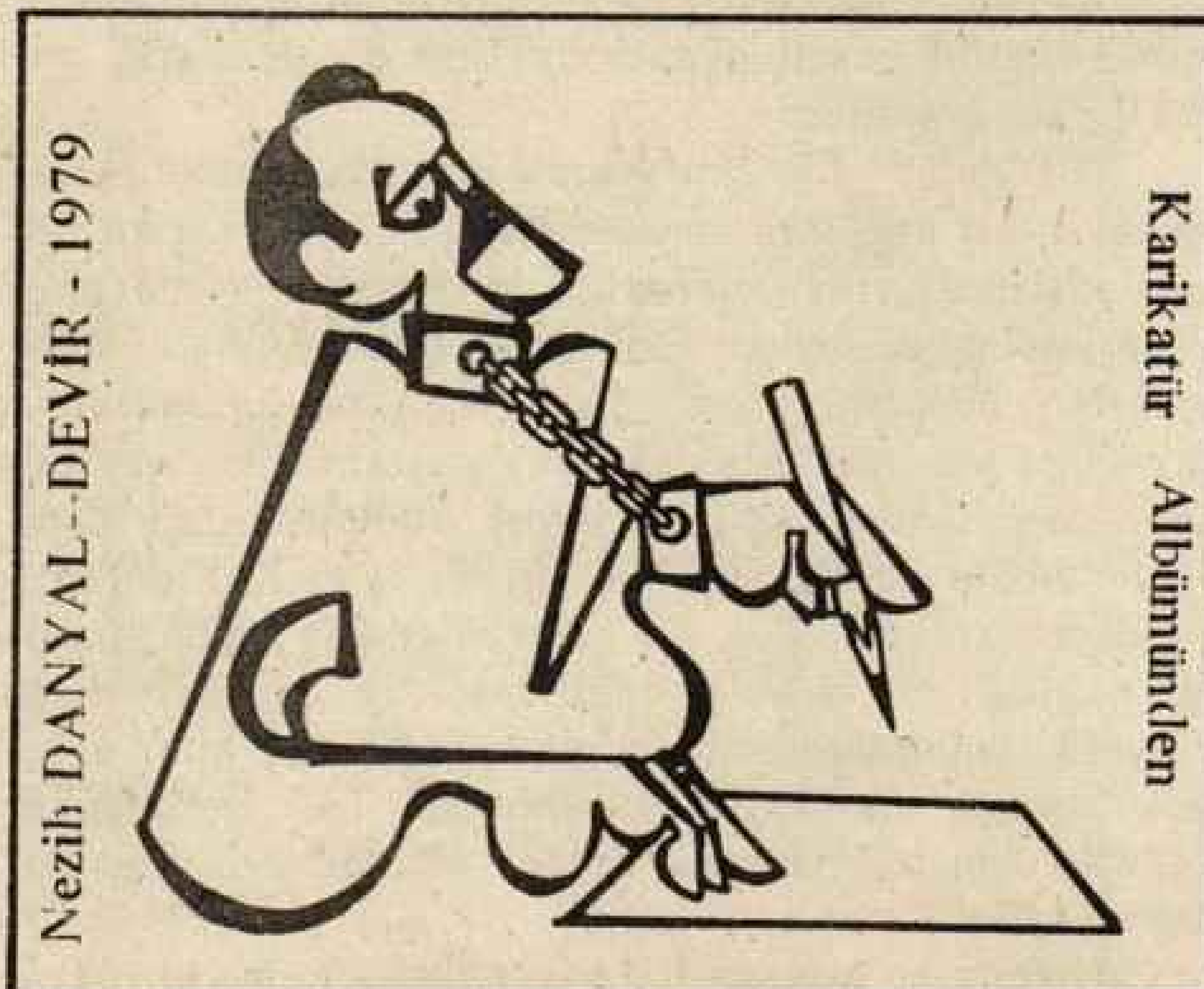
Bu üniversite yüksek öğrenimde büyük bir kapasite yaratılması gereksiniminin duyulduğu bir sırada geliştirilmiş ve İngiliz eğitim sistemi içinde benimsenmiştir. Öğretime sistem yaklaşımı ile başlanması, modern eğitim teknolojisinin etkin biçimde kullanılması ve sistemin esnekliği uluslararası alanda üniversitenin varlığını duyurmasına neden olan nitelikleridir.

Batı Almanya'da MÖ, öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmesinde etkin biçimde kullanılmaktadır. Bu ülkede 1975 yılında 1800 öğrenci ile öğretime başlayan ve bağımsız bir kurum olan "Açık Üniversite" ilginç bir örnektir. Bu üniversitedeki öğrenci başına maliyetin, klasik üniversitelerdekinin üçte biri kadar olacağı ve 5 yıllık süre içinde üniversiteye 20 - 30 bin arası öğrenci kaydolacağı belirtilmektedir. Kurumun kara ve demiryolu güzergahı üzerinde bulunan 26 "Üniversite Çalışma Merkezi"nde öğrenciler çeşitli araç-gereçleri kullanmak, öğretmenlerle karşılaşmak, akademik danışma elde etmek olanağını bulmaktadır. Bu merkezler sınav yerleri olarak da kullanılmaktadır.

Fransa'da son yıllarda bazı üniversitelerle işbirliği sonucu ortak program yürütülmektedir. Bu ülkede uygulama amacıyla işyerlerinde, akşam okulları ve yaz okullarında; yüzyüze öğretim, atelye ve laboratuar olanakları yaratılmaktadır.

DENEME YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU (DYÖO)

Bakanlığın 8.5.1974 gün ve 5647 sayılı onayına dayanılarak açılan DYÖO, Eğitim Teknolojisi Strateji ve

Yöntem Grubunun amaçlarına yönelik olarak hizmet yapacak bir alt yapı geliştirme kurumu olarak düşünülmüştür.

"... yüksek dereceli bir okul modeli çerçevesi içinde eğitim teknolojisi yolu ile eğitim yapılması..." öngörülen bu okul yüksek öğretimde kapasite artırma yönünde öğretime başladı. İlk yıl lise ve dengi okullara matematik, fizik, kimya ve biyoloji öğretmeni yetiştirmek üzere 478 öğrenci alındı. Ayrıca ikinci yıl için 250 yeni öğrenci alınması öngörüldü [5]

DYÖO ikinci sömertir hazırlıklarını ve diğer çalışmalarını sürdürdüğü sırada Bakanlığın II. Eylül 1975 gün ve 18503 sayılı onayı ile MC hükümetince kapatıldı.

DYÖO öğrencileri lisans düzeyinde eğitim veren okullarından üç yıllık eğitim veren Gazi Eğitim Enstitüsü'ne aktarılarak haksızlığa uratıldı. Öncelikle gereksinilen alanlara öğretmen yetiştirmek üzere alınmış olan bu öğrenciler, gereksinilenden fazla öğrenci okutulduğu bilinen alanlara kaydırılmış oldu. Okul öğretmenleri ise çoğunlukla önce Mektupla Öğretim Merkezine dahasonra ilçelerine dağıtıldılar.

Okul, üniversiter düzeyde öğretim vermek için üniversitelerden 4 doçent, 9 doktoralı ve 1 masterli danışman öğretmen sağlamıştır. II öğretmen ve asistanda Ankara ve Hacettepe Üniversitelerinde doktora ya da master programını yürütmekteydiler [5].

Burada şunu vurgulamakta yarar var: Kendisi doğrudan kapasite artırıcı değil, eğitim sistemimiz için yeni yöntem ve modeller geliştirmek ve kaynakların daha etkili kullanılmasını araştırmak amacında olan bu kurum, hükümetin kısa vadede kapasite artırma biçimindeki politik zorlamaları nedeniyle amacından sapabilme ya da en azından işlevini aksatma olumsuzluğunu da içinde taşıyordu.

MEKTUPLA ÖĞRETİM MERKEZİ (MÖM)

Mektupla öğretim yöntemi, Halk Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan "Mektupla Öğretim Merkezi" tarafından mesleki ve teknik öğretim alanında yetişkinler eğitimi için 1963 yılından beri uygulanmakta idi. Bu merkez, Bakanlığın 5 Haziran 1974 gün ve 983441 sayılı onayı ile "her seviyede mektupla öğretim faaliyetlerini organize etmek" üzere yeniden örgütlendi.

Mektupla yüksek öğretim girişiminde zamanın yetkilileri dünyada bu alandaki uygulamaların ışığında, özellikle televizyonlu eğitimin ağırlık taşıyacağı mektupla ve yüzyüze öğretimin bütünleştirilmesinden yaratılacak bir Açık Yüksekokulun, Açık Üniversitenin aşamalı olarak geliştirilmesini hedef almışlardı. Mektupla öğretim yapan yüksekokullar geçici yönetmeliğine göre, uygulanmak istenen mektupla öğretim sistemi şöyle düzenlenmişti:

1. Bu tür öğrenim yapmak isteyen öğrenciler yüksek öğrenim yapmak istedikleri okula mektupla öğrenim öğrencisi olarak kayıt edileceklerdir.

2. Öğrenim, birbrini izleyecek iki biçimde oluşacaktır:

A- Teorik Öğrenim,

B- Uygulama Öğrenimi (Yaz aylarında).

3. Teorik öğrenim için öğrencilere belli zaman aralıklan içinde ders notları (mektuplar) gönderilecek, öğrenciler bunları kendi kendilerine çalışacaklardır.

Teorik ders notları, bunlara paralel olarak hazırlanacak radyo-TV programları, film, slayt, kaset ve benzeri araçlarla desteklenecek, bu yolla öğrenimin etkinliği artırılacaktır.

4. Öğrencilere akademik yardımlarda bulunmak üzere belirli bölümlerde danışman öğretmenler görevlendirilecek, bu öğretmenler öğrencilerle zaman zaman yüzyüze gelerek devamlı ve sıkı bir işbirliği kuracaklardır.

5. Öğrencilerin çeşitli teknik olanaklardan yararlanmaları için illerde ve bazı ilçelerde, halk eğitim merkezleri ve eğitim araçları merkezlerinde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

6. Mektupla öğretim süresi sonunda öğrenciler kayıtlı bulundukları okullarda sınava alınacak, başarılı olanlar okullarında yaz uygulamalarına alınacaklardır.

7. Yaz uygulamalarını başaranlar üst sınıfa geçeceklerdir.

8. Okulun gündüz ve gece programları ile mektupla öğretim programları aynıdır.

1974-75 yılında eğitim enstitüleri ile mesleki ve teknik yüksek öğretmen okulları programlarına 46.000 öğrenci alınarak bu uygulamaya başlatılmıştır.

Mektupla yüksek öğretim uygulamasının en çok eleştirilen yönlerinden biri, bu sistemle öğretmen yetiştirilip yetiştirilemeyeceği olmuştur. Olumsuz tepkiler, öğretim yönteminin kuşku ile karşılanması yanında uygulamanın yalnız öğretmen yetiştirme alanında başlatılmasının öğretmenlik mesleğinin prestij kaybedeceği yönünde kaygıların (özellikle öğretmen kesiminde) belirmesine yol açmıştır.

Bundan başka, ders notlarının okul öğretmenlerine yazdırılması güçlük yaratmış, ancak normal öğretim ile mektupla öğretim arasında önemli bir ayrılık yaratmamış ve öğretimin standartı korunmuştur.

Bu girişimin olumlu bir yönü de sözü edilen öğretmen okullarında yıllardır yokluğu çekilen ders kitabı sorununa sınırlı ölçüde de olsa çözüm getirmesi olmuştur. Sistem geliştirilseydi bu yöndeki gelişmelerin öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri alanında da uygulanması olasıydı. Bugün çeşitli ülkelerde öğretmenlerin hizmet içi eğitim yolu ile yetiştirilmesi ve daha üst düzeydeki okullara öğretmen olarak hazırlanmasında uzaktan öğretim etkin biçimde kullanılmaktadır.

Hazırlanan ders notlarının bu olumlu yanlarının yanısıra olumsuz yanları da vardır. Öğretimin temeli ders notlarına dayandırıldığından bu notların özel bir önemi olmak gerekir. MÖ öğrencisi ders notlarında bir noktaya takıldığı zaman hemen yardım alamaz. Öğretmen ve arkadaşlarının sınıf içi ve sınıf dışı etkileşiminden yoksundur. Bir okulun fiziksel ortamına sahip değildir. Ders notlarının öğrencinin ilgi duymasını sağlayacak biçimde hazırlanması gerekmektedir. Çalışmak ve zamanlamayı yapmak yüksek düzeyde kişisel bir disiplin gerektirmektedir. Bütün bunlar MÖ'yü öğrencinin cesaretini kolayca yitirebileceği güç bir süreç durumuna sokmaktadır. Bu nedenle MÖ'nün ana problemlerinden biri, öğretimi bitirmeden terkeden öğrencilerin oranının yüksek oluşudur. MÖ ders notlarının, yukarda değinilen özellikler göz önüne alınarak özel tekniklerle yazılması ihmal edilemeyecek bir konudur. Aksi halde, gerek mali külfetin gerekse öğrencilere geç ulaşması düşünülerek, yeni ders notları yazdırmak yerine, bazı konularda nitelikli kitaplar doğrudan öğrencilere gönderilebilirdi.

1974 - 1975 öğretim yılında mektupla öğretime kayıtlı 46.000 öğrenciye 45.226.596 TL. harcanmıştır.

Mektupla öğretimin ilk yılından sonra başarılı olanlardan 1975 - 76 öğretim döneminde 1.436, 1976 - 77 döneminde 3.892 kişi kayıtlı oldukları programların devamlı öğrenci statüsüne alınmışlardır.

1974 - 75 mektupla öğretim uygulamasının, istenilen düzeyde bir etkinlikle yürütülememesinde şu etkenler belirleyici olmuştur:

1. Belirli bir hazırlık ve deneyim birikimi olmaksızın iki üç aylık bir hazırlıkla ve salt yüksek öğretime kapasite yaratma amacına yönelik olarak başlatılmıştır.

2. Büyük bir öğrenci grubu ile (46.000 kişi) uygulamaya geçilmiş oluşu yönetim ve servis hizmetlerinin yapılmasında güçlüklerle karşılaşılmasına neden olmuştur.

3. Öğretim programlarının çok çeşitli (20'ye yakın dal) oluşu ve 100'e yakın alanda ders mektubunun çok kısa sürede yazılması ve bastırılması zorunluluğu önemli güçlükler yaratmıştır.

4. Kısa zamanda danışman öğretmen yetiştirilememiş ve "Danışman Öğretmenlik Sistemi" uygulanamamıştır.

5. Radyo ve TV programları (kapalı devre TV düşünülmekte idi) hazırlama işine, konuyu bilimsel yaklaşımla ele almak ve üretim için gerekli hazırlıkları yaparak başlamak endişesi ile girişilememiştir.

6. Kısa süredeki başat etken ise 1975 yılındaki hükümet değişikliğidir. Uygulamanın başlatılmasından üç ay sonra sistemi başlatan hükümetin çekilmesi ve başlangıçtan beri sisteme karşı bir görüşe sahip olan bir hükümetin iş başına gelmesi başarısızlığa neden olmuştur. İşbaşına gelen hükümet uygulamayı geliştireceği yerde programı kaldırmış (öğrenci alımını durdurmuş), yerine yine kapasite yaratma amacı ile YAY - KUR uygulamasını başlatmıştır.

●

Mektupla öğretim ve YAYKUR'u kapsayan bu yazının ikinci bölümü olan YAYKUR, OKUL DEFTERİ'nin 5. sayısında konunun bütününü kapsayan çözüm önerileriyle birlikte yer alacaktır.

●

(1) KAYNAK: DPT Yay. Hükümet Programı Çerçevesinde Eğitime Verilmek İstenen Yönelimler Üzerine DPT görüşü ve Öneriler. Mayıs 1974.

(2) Fikret Başkaya. Eğitimin Demokratikleştirilmesi, Vatan, 3 Ekim 1977.

(3) Eğitim Teknolojisi Strateji ve Yöntem Grubu Yönetmeliği, madde 2, 30 Mayıs 1975 günlü Resmi Gazete.

(4) Yaykur 1975-1976 Yıllığı, Yaykur Koordinasyon ve Yönetim Dairesi Yayını.

- Eğitimde Mektupla Öğretim (The Encyclopedia of Education Den) Çeviri: Talat Gönenç.

(5) DYÖO Çalışmaları, Rapor: 3, Eğitim Teknolojisi ve DYÖO Projesi, Ağustos 1975.

ÇALIŞTIRILAN ÇOCUKLAR

Yılmaz ELMAS

Sömürü düzeninin varolduğu bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de çalıştırılmaması gereken gelişme çağındaki çocuklar, sorumsuzca ezilerek, çalışma koşulları uygun olmayan yer ve işlerde çalıştırılmaktadırlar. İnsanları sömürdükçe daha fazla kazanma iştahları kabaran işverenler, ucuz emekten yararlanabilmek için milyonlarca işçi ve yoksul halk çocuğunu atölyelerde, imalathanelerde, fabrika ve işyerlerinde kaçak olarak çalıştırmaktadırlar.

Son yıllarda yapılan araştırmalara göre; kapitalist-emperyalist ve geri bıraktırılmış ülkelerde 47 milyon çocuk patronlar tarafından çalıştırılarak emekleri sömürülmektedir. Sanayinin gelişmediği ülkelerde tarım kesiminde de çalıştırılıp sömürülen çocukların öğrenim ve sağlıklı gelişimleri hiçe sayılmaktadır.

Kapitalist - emperyalist sanayileşme çocukların sömürüsünü daha da hızlandırmıştır. Sigortasız, sendikasız hiçbir güvencesi, dayanağı olmayan çocuklar kötü sağlık koşulları içinde hastalandıklarında ve iş kazasına uğradıklarında patron tarafından rahatlıkla kapı dışarı edilebilmektedirler.

Çocukların sömürülmediği gelişmelerinin alabildiğine sağlandığı ülkeler yalnızca sosyalist ülkelerdir.

Yasaların, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin yasaklamasına rağmen bir çok kapitalist ülkede 15 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaları olağan duruma sokulmuştur. Devlet sorumluları, işveren patronları bu konuda kollayarak çocukların çalıştırılmalarına göz yummaktadırlar. Büyüklerin daha zor katlanabileceği, sağlık koşulları bozuk işyerlerinde düşük ücretle çalıştırılan çocukların durumları içler acısıdır.

Türkiye'de de çalıştırılan çocukların sayısı her yıl giderek artmaktadır. Fabrikalarda, atölyelerde, lokanta ve otellerde, çeşitli işyerlerinde çalıştırılan çocukların sorunlarıyla ilgilenen kurum ülkemizde yok denebilir.

Halktan, çalışanlardan, işçi sınıfından yana olan siyasi partiler ve demokratik yığın örgütlerinin de çalıştırılan çocuklar sorununa eğilip sağlıklı çözümler getirme konusunda çaba gösterdikleri söylenemez.

Yapılan araştırmalara göre ülkemizde 12 - 13 - 14 yaşlarında olan bir milyon beşyüzbinin üzerinde işçi-köylü yoksul halk çocukları sağlıksız iş koşullarında acımasızca çalıştırılmaktadırlar. 12 - 14 yaşlarındaki çocukların büyük bir çoğunluğu mensucat sanayiinde çalıştırıldığı bilinmektedir. Makina imalatında onbirbin çocuk, lokanta, otel ve diğer işyerlerinde çalıştırılan çocuk sayısı 22 bindir. Kişisel ve özel işyerlerinde çalıştırılan çocuk sayısı 25 bini aşmaktadır bu gün.

Çarpık sanayinin en geliştiği il olan İstanbul'da 12 - 14 yaşları arasında 22 bin, 14 - 19 yaşları arasında 133 bin çocuk ve genç çeşitli iş yerlerinde çalışmaktadır. 12 yaşından aşağı çocukların sayısı da oldukça kabarıktır. Yalnız 12 yaşından küçük çalıştırılan çocukların sayısını belirleme konusundaki veriler yok denecek kadar az.

Diğer büyük kentlerden olan Ankara'da 12 - 14 yaşları arasında 12 bin, İzmir'de 6 bin, çocuk değişik işyerlerinde ve kişisel hizmetlerde çalıştırılmaktadır.

Köylerde, çocuklar kendi işlerinde olsun, toprak sahiplerinin tarlalarında ve diğer hizmetlerinde olsun daha bozuk koşullarda çalıştırılmaktadırlar.

Öğrenim ve gelişme çağındaki çocukların bu alanlarda yeterli bir biçimde geliştirilmeleri gerekirken okur-yazar olmaları bile engellenmektedir. Ülkemiz çocuklarının üçte biri ilkokula gitmekten yoksundurlar. Orta okul, lise ve yüksek okullarda da giderek halk çocuklarının sayısı azalmaktadır.

Çalıştırılan çocukların sorunlarıyla ilgilenmek aslında hepimizin görevidir. Toplumumuzda demokrat olmanın koşullarından biridir çocuk sorunlarıyla, özellikle çalıştırılan çocukların sorunlarıyla ilgilenmek.

İşverenlerce acımasızca çalıştırılarak, ucuz bir biçimde emekleri sömürülen yoksul halk çocuklarının koşullarını değiştirmede, ve yarının geleceği olan çocukların sömürülmelerine karşı çıkılarak sağlıklı bir gelişim içinde öğrenimlerini yapmaları uğrunda mücadele etmek, halktan yana olan tüm parti ve demokratik kuruluşların, aydınların, demokratların görevi olmalıdır.

Çocuk Yılında

ANNESİ ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Hafize SEZER

Birleşmiş Milletler örgütünün, 1979 yılını uluslararası çocuk yılı ilan ettiği bir dönemde; Türkiye'de çalışan annelerin 0 - 6 yaş grubundaki çocukları hangi koşullarda bakılıp eğitiliyor? Bu soruna daha yoğun eğilmek gerek.

Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısı hızla değişmektedir. Sanayileşme, kentleşme, geniş aileden çekirdek aileye geçiş ve kadının yeni üretim şekli içinde yer alması bu değişimin başlıca özelliklerini oluştururken sanayi ve hizmet sektöründe çalışan kadın sayısı büyük bir hızla artmaktadır. Bu gün Türkiye'de yaklaşık altımilyon kadın çalışmaktadır. Yine resmi verilere göre, ülkemizde 0 - 6 yaş grubunda 9.6 milyon çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan ancak on bin kadarı resmi ve özel kreş ve ana okullarından yararlanabilmektedir.Özel kreş ve ana okullarında çocuk bakım ücretleri ailelere önemli mali yükler getirecek düzeydedir. (Çocuk başına 2500 - 3000 TL. kadar). Geriye kalan asıl büyük kesim şu koşullarda bakılmaktadır.

A- Yaşlı veya kimsesiz bir hanım ücretli olarak tutulmuştur ve yine ücret 2500 - 3000 TL kadardır.

B- Köyden getirilen bir kız çocuğu ya da yaşlı bir kadın sürekli evde kalarak bakmaktadır.

C- Çocuk çalışma saatlerinde yaşlı akrabalara bırakılmaktadır.

D- Kısa süreli değişik yerlere bırakılarak (Komşu, dost, akraba) sorun çözülmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda sıralanan bakım koşullarından şu sorunlar doğmaktadır:

Hızlı büyüme ve gelişme süreci içinde olan bu çocukların sağlıklı bir beslenmeye gereksinmeleri vardır. Ruhsal gelişme açısından da çocuk sıcak ve kabul edici bir çevreye gereksinme duymaktadır. Hergün büyüyen gelişen çocuk sürekli yaşamı ve çevresini de öğrenmeye başlamıştır. Gelecekteki kişisel özellikleri ve davranış yapısı, bu dönemdeki yaşamının ve öğrendiklerinin bir bakıma damgasını da taşıyacaktır. Bilimsel çocuk bakımının yapılabileceği kreş ve anaokulları yerine yukarıdaki bakım yollarından birini seçmiş çocuklarını bakımsız eğiticilerin eline bırakarak işine giden kaç annenin gözü arkada kalmaz. Çocuğunu emin ellere emanet edememiş anneden iş yerinde verimli bir çalışma beklemek olası mıdır?

Türkiye'de çalışan kadınların çocuklarının bakımı ve eğitimi sorunu çok büyük boyutlara ulaşmasına karşın bu güne kadar soruna yönelik pek bir şey yapılmamıştır. Resmi verilere göre Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı sekiz, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 11, Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı 10 kreş ve yuva, gereksinmenin yanında çok sembolik kalmaktadır. 1979 yılında bazı gelişmelerin olduğu görülmektedir. Sorunun varlığı ve önemi, dördüncü beş yıllık planda ortaya konmuştur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kreş ve yuva açabilecek resmi kurumlara personel verebileceğini Bakan'ın bir demeci ile duyurmuştur. Yine Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın da soruna öncelikle eğildiğine dair haberler basında yer almaktadır. Fakat bu gelişmelerin hiç biri henüz gereksinmeler karşısında somut adımlar düzeyine varmamıştır. Son gelişmelerin önemlilerinden biri de Milli Eğitim Bakanlığı'nın kapatılan 29 ildeki eğitim enstitülerinin yerine açılacak teknik okulların bünyesinde yüzer kişilik 3 - 6 yaş grubundaki çocukların eğitimi ile ilgili anaokullarını 1979 - 1980 yılı programına almasıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER:

1- Türkiye'de 0 - 6 yaş grubu çocukların bakımı önemli bir sorun niteliğindedir ve giderek daha büyük boyutlara ulaşmaktadır, buna karşılık sorunun çözümü yolunda anlamlı atılımlar yoktur.

2- Özellikle büyük kentlerde oturan ana babaları çalışan 0 - 6 yaş grubundaki çocukların aileye mali yükü olmayan bakıma ve sağlıklı bir ortam içinde yaşıtları ile birlikte büyümelerine gereksinme vardır, bu da ancak bilimsel çocuk bakımının yer aldığı kreş ve anaokullarında olabilir.

3- Anayasa'nın 35. maddesi gereğince sorunun köklü çözümü devletin görevidir.

4- Çalışan annelerin doğum sonrası izni Türkiye'de altı haftadır. Gelişmiş ülkelerde ise bu süre 4 - 7 ay arasında değişmektedir. (Fransa'da 4 ay, Sovyetler Birliği'nde 7 ay) Çocuk ruh sağlığı açısından ilk bir yıl kritik bir dönemdir. Bu nedenle Türkiye'deki doğum sonrası izin de en az gelişmiş ülkelerdeki kadar olmalıdır.

5- Yukarıda belirtilen bu büyük soruna devletin bir an önce çözüm bulması gerekmektedir. Dördüncü beş yıllık kalkınma planında belirtilen pilot uygulamadan sistematik uygulamalara geçmek zorunludur.

KAYNAKLAR:

1- *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayını Ankara 1979*

2- *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi El Kitabı, Hacettepe Üniversitesi Yayını Ankara 1977*

3- *Türkiye'de Okul Öncesi Çocuk Gelişim ve Eğitimi Projesi, Psikoloji Dergisi, Ankara, Haziran 1979*

4- *Dünya Sağlık Teşkilatı Çocuk Ruh Sağlığı Uzmunlar Kurulu Teknik Raporu Geneva 1977*

BARKAN'IN ARDINDAN

Dr. H. Ünal NALBANTOĞLU

H. Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Görevlisi

27 Ağustos 1979 günü yitirdiğimiz Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan anısına bir yazının onun yüksek bilimsel kalibresine gerçekten denk düşebilmesi için "Hoca"nın bilimsel ihtisas alanında ufak bir katkı niteliğinde kaleme alınması arzu olunurdu. Gene de, bu kısa yazıyı hazırlamak önerisiyle karşılaştığında bu satırların yazarı görevi kendisi için bir onur vesilesi saymıştır.

Toplumumuzun ekonomik ve toplumsal tarihine duyulan ilginin genç kuşaklar arasında hızla arttığı 1960 sonrası dönemde, Barkan'ın —çoğunun baskısı bitmiş— yapıtları, duyulan susuzluğu gidermede başvurulan ana kaynaklar olmuştu, halen de öyle olmakta devam etmektedirler. Osmanlı ekonomi tarihine duyulan bu yeni ilgi, çoğu genç toplumbilimci ve iktisatçının sahaf kapılarını aşındırmasına, doğal olarak da Barkan Hoca'nın tükenmiş kitaplarının ve makalelerinin yer aldığı dergi sayılarının astronomik piyasa fiyatları kazanmasına yol açmıştı.

Bu gün Osmanlı toprak düzenine ilişkin çalışma yapmak isteyen bir araştırıcı için, Barkan Hoca'nın 1943 yılında yayınladığı *XV ve XVI'ıncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları: Kanunlar* başlıklı 600 sayfalık yapıtı sanıyorum hâlâ vazgeçilmez bir ana kaynaktır. İlk elde tarihimizi öğrenmek için okuduğubir dizi üçüncü elden kaynakta sık sık bu kitaba gönderme yapıldığını kısa zamanda farkeden genç araştırıcı sonunda bir kişisel kopya edinmek zorunluluğu altında eski kitapçıları dolaştığında, hemen her yerde "çok aranan ve bulunmayan bir eser" yanıtını alır. Çok ender olarak, şanslı çıkanlar da, eğer bir akademisyen/devlet memuru iseler, konulan fiyat ile o ayın bütçesi arasında bir süre bocalayacaklardır.

Kuşkusuz Barkan çapında bir bilginin ürünlerinin değeri için onun yapıtlarının piyasa değeri hiç bir zaman bir gösterge olamaz. Yukarıdaki satırları yazmamızın nedeni, ilgili kamu kuruluşlarına, Hoca'nın bu tür tükenmiş yapıtlarını yeniden bilimsel kamuoyuna kazandırmak yoluyla, hem onun anısına gereken saygıyı yerine getirecekleri hem de sayısı hızla kabaran yerli ve yabancı Osmanlı uzmanlarının çalışmalarına katkıda bulunacakları yönünde bir uyarıda bulunmaktır.

Prof. Barkan'ın Türkiye İktisat Tarihi çalışmalarına yaptığı katkının niteliğini bu yazı sınırlarında kısaca açıklamak, çoğu klasik "obituary"lerde yer alan ifadelere kıyasla, ona olan kişisel saygımın daha iyi bir belirtisi olacaktır sanırım. Prof. Barkan'ı doğuran toplumsal ve entellektüel ortam ve Barkan'ın bir süre içinde yoğrulduğu 1930'ların Avrupa entellektüel konjonktürü onun bilimsel ürünlerinde yansımıştır. Belirli bir tarih döneminde, belirli bir toplumun bireyi olarak her bilim adamı için geçerli olan bu gerçeği, çağdaş bir İngiliz tarihçisi "tarihsel olguları incelemeye başlamadan tarihçiyi incelemek, bunun için de onu yaratan toplumu bir ölçüde bilmek gerektiği" şeklinde özetlemiştir.

Prof. Barkan'ın herşeyden önce, Cumhuriyet Türkiyesi'nin bir ürünü olduğunu belirtmek gerekir. Kendisi Kemalist Devrimlerin ideolojik atmosferi içinde esas bilimsel kişiliğini kazanmış ve özellikle Avrupa'dan döndükten sonra, 1930 ve 1940'larda yazdığı birçok yazılarında halkçılık ideolojisini zaman zaman açık biçimde yansıtmıştır. Hatta savunduğu "devletçilik" politikalarının Osmanlı İmparatorluğunda çok eskiden varolduğunu ispata çalışmıştır. 1946 yılında o günlerin en hararetli konusu "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" üzerine hazırladığı uzun bir makalesinde, Tarihçi Barkan'ın Osmanlı tarihini yorumlayışını da koşullayan halkçı-devletçi ideolojik öge hemen göze çarpmaktadır. İlgili yazıda kendisi şöyle demektedir:

"Türkiye gibi büyük bir köylü çoğunluğunun siyasi egemenliği esasına dayanmak iddiasında bulunan *halkçı* (demokrat) ve devrimci bir devlet rejimi için, memleketteki toprak münasebetleri nizamının ve *zirai bünyenin* Devlet eliyle ve devrin zirai tekniğinin icaplarına olduğu kadar *sosyal adalet ülkülerine* de uygun bir şekilde düzenlendirilmesi lazım gelmektedir. Demokrasi rejimini anlayış tarzı inkişaf ettikçe, *Devletçilik* prensibinin tatbikatında da dikkate değer kaydedilen bugünkü *devrimci* Türkiye'de, artık toprak meseleleri sahasında kayıtsız-şartsız bir tabii nizama, mutlak mülkiyet haklarının ve kaygusuz bir liberalizmin faziletlerine inanan kalmamıştır. İçinde bulunduğu iktisadi şartların esaret ve tahakkümünden kurtulmak için, devletin elinde bulunan her türlü kudret ve sehaliyetleri geniş bir kalkınma planının emrinde seferber ederek çalışmak mecburiyetinde olan, kapitalist cemiyetlerin sınıf tezatlarına karşı sınıfsız ve davasız bir millet yuğurmak iddiasını taşıyan ve *halkçılığı* ile kapitalizmin tezatlar doğurucu nizamına düşman ileri ve cemiyetçi bir milliyetçiliği temsil eden *Türk inkilapçılığı*, milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde bilhassa devletin yüksek iradesini kullanmak azmindedir." (1)

Sözü geçen yasa tasarısının işleme konulmadığını yakın tarihle tanışık herkes bilmektedir. Bizim için önemli olan, tarihçiliğiyle ün yapmış bir bilginimizin bakış açısını belirleyen belirli bir toplumsal politikanın, onun nispeten az bilinen güncel konulu bir yazısında görülmesidir. Esasen Barkan Hoca, benimsediği bu genel prensipleri kendi içinde tutarlılığı olan bir biçimde daha önce "Osmanlı İmparatorluğunda Çiftçi sınıfların Hukuki statüsü" başlıklı yazı dizisinde *(Ülkü/Halkevleri Mecmuası*, No: 49, 50, 53, 56, 58, 59 1937) XV ve XVI. yüzyıl Osmanlı toplumunda varsaymıştı. Gerek sözü geçen bu tartışmasında, gerek sonraki hemen bütün senteze yönelik yapıtlarında bu sav tekrarlanır. Keza Avrupa feodalitesi ile Osmanlı toplumu ve ekonomisini karşılaştıran

çalışmaları, Osmanlı düzeninin çağına göre oldukça *ileri* bir "devletçi" sistemi gerçekleştirdiğini ispat etmek yönündedir. Bu yönde başvurduğu en önemli kanıtlar da "olması gerekenleri" sık sık tekrarlayan Osmanlı Kanunnameleridir. Kendisinin sonradan büyük bir üretkenlikle yayınladığı, Osmanlı nüfusu, Osmanlı bütçeleri, imaret bilançoları, tereke defterleri, fiyat hareketleri gibi çok çeşitli konularda belgeleri yorumlarken ve tanıtırken 1930'larda ayrıntılı olarak yaptığı sentez çerçevesi korunmuştur. Bunun en iyi örneğini *İslam Ansiklopedisi'*ne yazdığı "Timar" maddesinde görürüz.

Barkan'ın bilimsel kişiliğinin oluşmasında ana belirleyici öğretim ve bilime kendini adadığı Türkiye'deki egemen düşünce olmakla birlikte, kendisinin öğrencilik yaptığı Avrupa ve özellikle Fransa'da edindiği bilginin düzeyi ve kazandığı yöntem anlayışının önemini azımsa(ma)mak gerekir.

Aslında Barkan, felsefe ve sosyoloji öğrenmek için bulunduğu yabancı çevrede tarih biliminin gelişmiş yöntemlerini bu yöntemlerin uygulandığı en ilginç örnekleri en yetkin ağızlardan dinlemek, Avrupa tarihçiliğinin bugün bile en esinlendirici ürünlerini erkenden incelemek olanağına sahip olmuştur. Felsefe okumaya gittiği Fransa'da onun tarihi ve giderek kendi tarihimizi incelemeye yönelmesinde, hocası büyük bilgin Marc Bloch'un derslerinin ve görüşlerini büyük ölçüde benimsediği Henri Pirenne'in yapıtlarının önemli payı olsa gerektir. Edebiyat tarihimizde henüz pek aşıldığı söylenemeyecek olan Prof Fuad Köprülü'nün kişisel teşvik ve yardımlarını da burada unutmamak gerekir.

Bütün bu noktaların etraflıca irdelenmesi, bu yazı sınırlarını şimdilik aşıyor. Bu kadarı dahi sanıyorum, göçüp giden kişinin oldukça zengin bir bilimsel kişilik portresine sahip olduğunu okuyana hissettirecektir. İleride Prof. Barkan'ın sentez ve kavramlaştırmaları yeni kuşaklarca değerlendirilecektir kuşkusuz. Çağdaş Türkiye'de tarih yazımcılığının en yetkin "öncü"lerinden biri olan Prof. Barkan'ın üretime açarak "şenlendirdiği" kullanılmayan araziyi genişletmek de islah ederek daha verimli kılmak da bizim elimizde. Onun anısına en iyi ifadesi bu olurdu zaten.

(1) "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türkiye'de Zirai Reformun ana meseleleri", İktisat Fakültesi Mecmua'*sından ayrıbasım (İstanbul, 1946 ss. 56-57)*

Nezih DANYAL – OKUL DEFTERİ için çizdi

1

İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ... İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ
İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ... İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ
İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ... İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ
İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ... İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ
İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ... İKİ AYIN DEFTERİ... YAYIN DEFTERİ

GÖZLEM Yayınevi Eğitim/Çocuk Sorunları Dizisinin yedinci kitabını Mayıs 1979'da yayınladı. Küba'da Eğitim. Son yıllarda eğitim sorunlarına eğilerek önemli katkıda bulunduğuna inandığımız Gözlem Yayınevi'nin daha önce yayınladığı eserler ise şunlar: Barbiana Öğrencilerinden Mektup (4. Baskı), Aydınlığa Doğru (2. Baskı), Eğitim Üretim İçindir (7. Baskı), Düzene Uygun Kafalar Nasıl Oluşturulur (3. Baskı), Emperyalist Kültür Sanayii: Walt Disney, Politik Çocuk Kitabı.

Politik Çocuk Kitabı'nın önsöz'ünde, eserin çevirmenleri Ümit Kıvanç-Mehmet Budak, bir anlamda yayınevinin yürüttüğü -ya da yürütmeye çalıştığı- yayın politikasını somutladığına inandığımız önsözlerinde genellikle katıldığımız, ve bu güne kadar savunduğumuz düşünceleri dile getiriyorlar.

Önsüz'ün kısa bir bölümü şöyle:

"Burjuva toplumu içinde, sınıfsız topluma ulaşmak için verilen mücadele, burjuva toplumunun bütün kurumlarına, bütün işleyişlerine, onun insanı sınırlayan her türlü yapısına karşı olacaktır doğal olarak. Ve toplumu değiştirme, toplumun belirli bir düzeyini, örneğin ekonomiyi istenilen yönde değiştirmekle, geri kalan herşeyin de bunun üstünde kendiliğinden oluşacağı bir şalteri indirmek gibi bir eylem değildir. Burjuva toplumunun içinde, hedeflenen topluma özgü ilişkiler, yapılar, işleyişler yeşertilecek, bunlar gitgide yayılarak bulundukları yerlerde egemen olmaya çalışarak, varolan düzenin içinde gedikler açarak, bunları geleceğin toplumuna özgü eylemlerle dolduracaktır. Böyle bir mücadele anlayışı, doğal olarak, burjuvazinin bize "politika alanı: politika bu alanın içinde yapılır" diye gösterdiği alanın içinde sürdürülecek bir mücadeleyle uygunluk göstermez. Burjuva politikalanı, ancak, belirli bir olgunluğa varmış mücadelenin, kendisini bütün topluma kesin biçimde kabul ettirmek için iktidarı alması gerektiğinden ötürü özel bir önem kazanmaktadır."

"Elinizdeki kitap, bir zamanlar sosyalistlerin, burjuva toplumunun karşısına nasıl bütün bir toplum alternatifi çıkarttıklarını, nasıl varolan düzenin her köşesinde ayrı ayrı çabalar harcadıklarını, "bizim okulumuz"u, "bizim eğitmenimiz"i, "bizim eğitimimiz"i, "bizim kitaplarımız"ı, "bizim çocuk edebiyatımız"ı oluşturmak, yaratmakiçin mücadele ettiklerini, "onların" olan herşeyin karşısına "bizim" olan, "bize" özgü bir şeyleri çıkartmaya çalıştıklarını belgeliyor."

"Burjuvazinin "büyüyüp ortaya çıkınca" "koyun gibi gütmek için" "kuzu gibi olmalarını" (Can Yücel) istediği çocuklardan, sınıf mücadelesini bilinçli olarak yaşayan, kendilerine verilmeyen gerçekleri zorla koparıp alan çocuklar yaratmak... Sosyalist mücadele ancak böyle bir perspektifi benimseyebilir."

Evet... "Eğitim bir üst yapı kurumudur", "Alt yapı üst yapıyı belirler" "ama üsyapı da altyapıyı etkiler" den daha fazla şeyler öğrenmek isteyenler bu diziyi mutlaka okumalı... Herşeyi "Devrim"den sonraya erteleyenler de,yarının bugünden kurulacağına inananlar da.

Bu sayımızda GÖZLEM yayınlarının bu dizisinden dört kitabı tanıtıyoruz. Diğerlerini gelecek sayımızda ele almak dileğiyle.

OKUL DEFTERİ

S. GÜLEN

BARBİANA ÖĞRENCİLERİNDEN MEKTUP

Gözlem yayınlarının ilk yayınladığı kitap olan "Barbiana Öğrencilerinden Mektup" yaşanmış, çok özgün bir eğitim denemesini konu alıyor. Milli Eğitimin "İşe yaramaz" olduğuna karar verip bir kenara attığı öğrencilerin, köylüler ve köy papazı ile birlikte kurdukları bir okulda sınıfta kalmak, belge almak, terketmek, kovulmak diye birşey yoktur.

"Bir kitabın ya da bir cümlenin değerlendirilmesinde tek kriter gerçeğe yakınlık derecesidir. Yazmak, üstün zekaya ya da yeteneğe değil, kafayı zorlamakta tembellik etmeyip her an gerçeğe biraz daha yaklaşma inadına bağlıdır. Bunun içindir ki işçi sınıfının burjuvaziden daha iyi şeyler yazacağına inanıyoruz." diyen Barbiana öğrencilerinden sekizi eski öğretmenlerine bazı konuları aydınlatacak bir mektup yazmayı denediler. İşte kitabı oluşturan bu mektuplardır. Son derece sade, sevimli bir dili olan bu kitabı sonra da ana babalara ithaf ettiler.

"Sevgili öğretmenim" diye başlıyor mektup "herhalde beni hatırlamazsınız... Sınıfta bıraktığınız öğrencilerin sayısı o kadar çok ki... Oysa ben sizi, meslektaşlarınızı, eğitim diye adlandırdığınız bu işi ve sınıfta bıraktığınız bütün çocukları defalarca düşündüm. Bizleri tarlalara, fabrikalara sürüyor sonra da unutup gidiyorsunuz."

Okula başladığının ertesi yılında ders vermeye başlayan bir öğrenci de şunları söylüyor: "Bir atlası taramak veya bölme işlemini anlatmak için diplomalı olmaya gerek yok. Zaten yanlış yaptığım zamanlar da kıyamet kopmuyordu. Bu, tersine çocuklara güven veriyordu. Ça-

lışmaya hep beraber koyuluyorduk. Saatler, sıkıntı, korku duymadan, olaysız geçiyordu. İşte bu yüzdendir ki, siz benim gibi ders vermesini bilmiyorsunuz." "Ayrıca öğretirken bir çok şeyler de öğreniyordum. Örneğin diğer çocukların sorunlarının da benimkilere benzediğini farkettim. Politika hep birlikte kurtulmak, bireycilik tek başına kurtulmaktır."

Sevimli olduğu kadar alaylı da bir dille yazılan ve eğitim sorununu sosyo-ekonomik boyutlarıyla inceleyen mektuplar, tüm ana-baba, öğretmen ve eğitimle ilgili olanların okuması gereken bir öneriler demeti...

Gianni 14 yaşındaydı. Dikkatsizdi, okumaya karşı allerjisi vardı.

AYDINLIĞA DOĞRU

Mario LODİ

"Aydınlığa Doğru'. adlı kitabın ilginç ve incelenmeğe değer yanlarından biri, eğitim sistemi, yapısı ve sorunları açısından ülkemizdeki eğitim sorunlarıyla benzerlikler gösteren bir ülkenin (İtalya) öğretmeninin deneylerine dayanıyor olması.

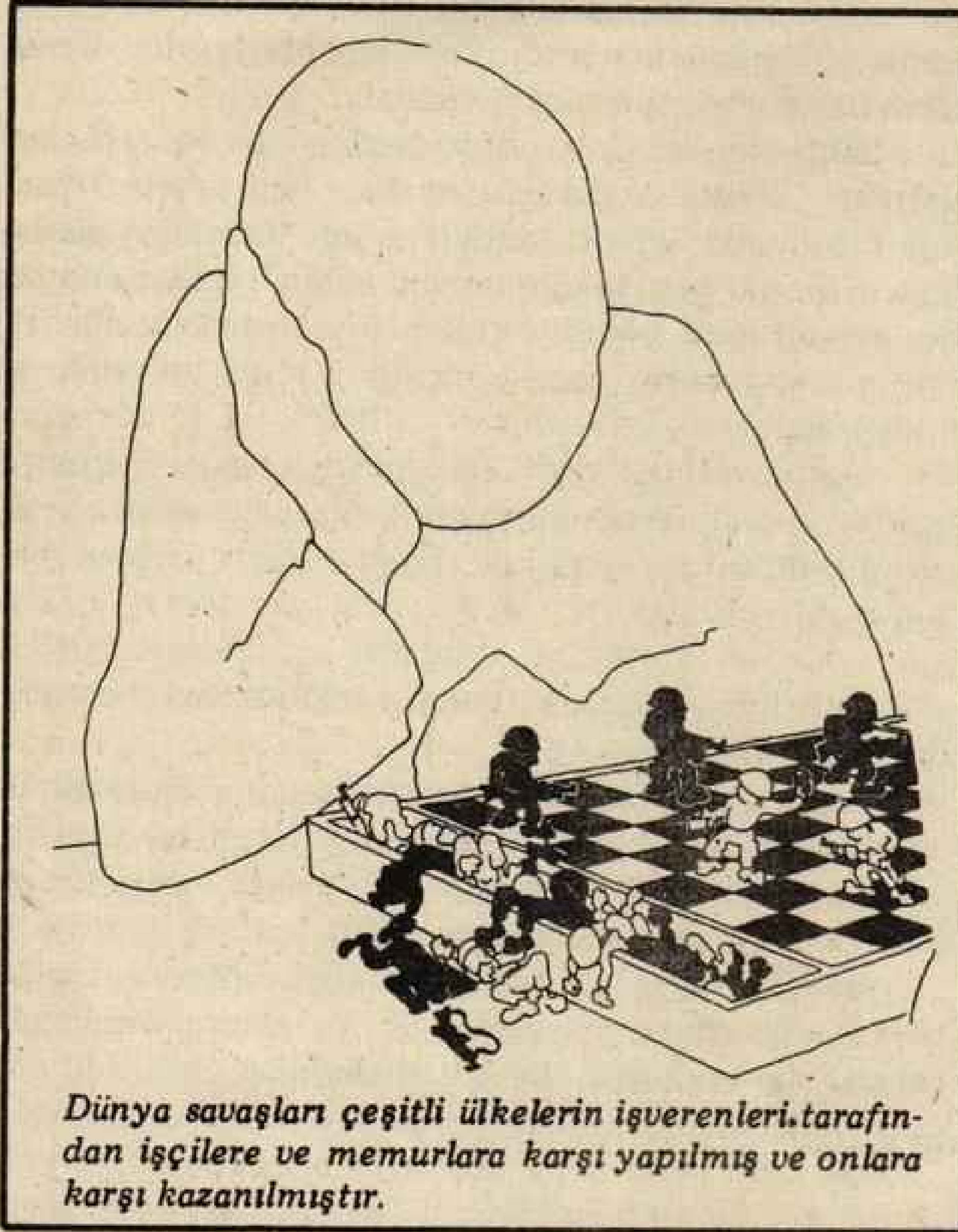
Bu öğretmen "öğrencileriyle birlikte", "somut gerçeklere dayanarak", "önce doğayı, dünyayı, sonra toplum ve toplumsal koşulların neden ve sonuç ilişkilerini" adım adım beraberce kavramış beş yıl boyunca. Tutucu çevrelerce kuşkuyla bakılan bir deney başarılmış. Bu başarının nedeni şöyle açıklanıyor kitapta: "Bütün bu giriştiğimiz işleri, düşünmekten ve araştırmaktan kaçınmadığımız, kalıplaşmış herşeye karşı çıktığımız, kuşkuyu hak bildiğimiz, her an "neden"i sormaktan vazgeçmediğimiz için başarabildik" "... hiç ama hiçbirşeyi ezberlemedik. Gerek duymadığımız "tüketemiyeceğimiz" hiçbir bilgiyi yüklenmedik. Notlardan, cezadan, azarlanmaktan korkmadan öğrendik." , "... sınıfta bırakmanın hiçbir eğitimin hakkı olmadığını, her geçen yıl biraz daha iyi kavrıyoruz. Eğer eğitimin görevi "geliştirmek" ise gelişme ile sınıfta kalma arasında nasıl bir ilişki olabilir ki? Çocukları "geride kalanlar" ve "ilerleyenler diye ayırmak ancak "mutlu azınlığın" gelişmesini görev edinmiş bir eğitimin uygulayacağı bir yöntemdir." Kitabın "Ufak bir hesaplaşma" başlığı altındaki alıntılar yaptığımız bölümünde bir sınıfı ikinci kez okuyan bir öğrencinin ilginç gözlemlerine yer verilmiş.

İtalya'nın Vho köyü öğretmeni günlüğünde şunları yazıyor: "Eğitimin notlara, sınıfta bırakmalara dayandığı bir okulda öğrenci, notlardan ödü patladığı için çalışır. Eğer bu okulda öğretmenin elinden notlar alınırsa her şey bir anda çöker; otoriter bir öğretmenin elinden not mekanizmasını almak, bir dikta rejimi polisinin elinden silahını almaya benzer.", "İster okul içinde, ister okul dışında olsun herşey ama herşey çocuğu "düşünen yaratık" olarak etkisiz kılmak için düzenlenmiştir. Sabah kahvaltısındaki yiyeceği bile telkin etmeye çalışan reklamlar, çizgi romanlar, foto-romanlar, gençlere spor taassubu aşılayan maçlar ve "yıldızlar", çılgınca tezahürat yapmaya iten sporcu, futbolcu kartpostalları, posterleri..."

Büyük ölçüde içinde yaşanan ekonomik sistemin isterleri doğrultusunda bir insan tipi yetiştirmeye yönelik, bilim dışı ölçütlerle "sınanan" ve "elenen" çocuklar ve gençler... Ve bu koşullarla mücadele için bir denemedir "Aydınlığa Doğru". Ancak Vho köyü öğretmeni şunu bilerek sürdürüyor mücadelesini: "... eğitim alanındaki çabalar da, toplumun diğer kesimlerinde sürdürülen mücadelelerle bütünleşmediği sürece etkisiz kalacaktır." "İnsanı kırıp geçiren bu dünyayı değiştirmek için yola çıktın mı, tohumların tümünü "özenle" saklayan okuldan geçmen kaçınılmazdır."

"Hiçbir çocuk beş dakikalık bir sorgu sonucunda sınıfta bırakılmaya mahkum edilemez."

Dünya savaşları çeşitli ülkelerin işverenleri tarafından işçilere ve memurlara karşı yapılmış ve onlara karşı kazanılmıştır.

DÜZENE UYGUN KAFALAR NASIL OLUŞTURULUR

E. A. RAUTER

"Okulda insanlar imal edilir" cümlesiyle başlayan kitap eğitimi şöyle tanımlıyor: "İnsan yapma olayına eğitim denir. Aile çevresi, sinema, televizyon, tiyatro, radyo, gazeteler, kitaplar ve afişler de bir anlamda okuldur."

Yazar şöyle bir savla sürdürüyor düşüncelerini: "Davranışlarımızı incelersek ancak istisna durumlarda, yaptığımız şeyin bilincinde olduğumuzu görürüz. Çoğu davranışlarımızın nedenini veya sonucunu veya her ikisini de kavrayamıyoruz.", "... bilinçli davrandığımızı gösteren örnekler genellikle azdır."

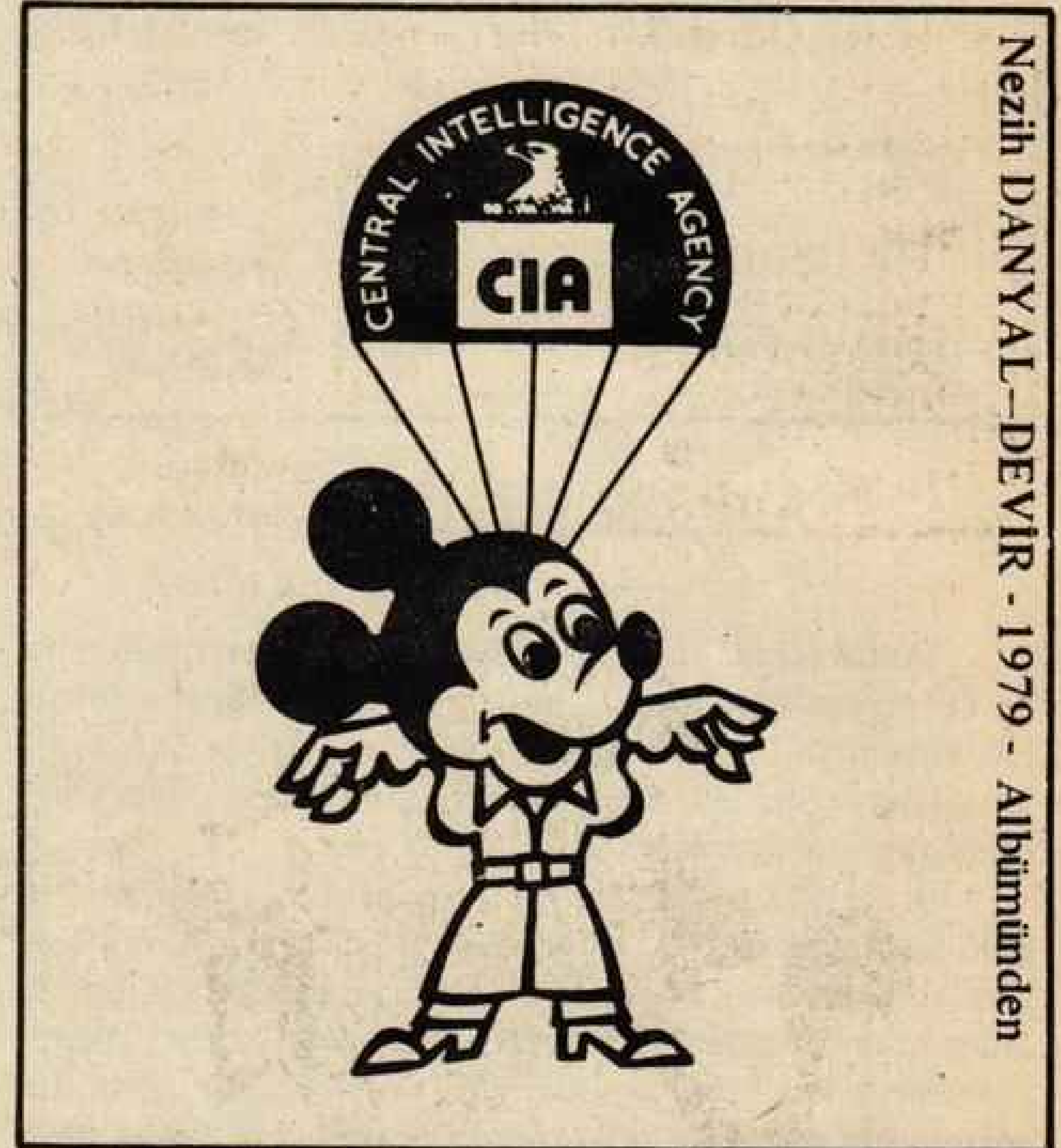
"Aslında başkalarınca yönetilen davranışlarımızı biz yönetiyoruz diye avunduğumuz oranda bizi başkaları yönetecektir."

Bu neden böyle olmaktadır? Örneğin bir işçi neden "para iş görür" derken, iş görenin aslında para değil de kendisi olduğunu bilmemektedir. Çünkü yıllardır okullarda ve üniversitelerde düzenin iktisatçıları aynı şeyleri savunuyorlar. "Ve okul onlara haksızlığın haklılık olduğunu öğrettiği oranda, öğrenciler de belli bir azınlık için sağlık ve yaşamlarını da içeren fedakarlıklar yapmaya alışırlar." Ve çocukluktan, okuldan gelen bu alışkanlıklar etkisini gösterir, yeri geldiğinde de direnebilmek güçleşir.

Fransız karikatüristi Konk tarafından çizilmiş desenlerin serpiştirildiği kitapta gerçeklerin gizlenebilmesi amacıyla başvurulan çeşitli yöntemler somut örneklerle anlatılıyor: "... çoğu insan soru sormayı görgü kullarına aykırı bilir. Soru sormaktan utanmak kötü bir eğitimin sonucudur."

Yazara göre "Eğitimcilerimize ya da televizyon yorumlarına kulak vermekle, demokratik bir ülkede yaşayıp yaşamadığımızı saptayamayız." Peki nasıl öğreneceğiz bu sorunun cevabını? Yazar bir özdeyişle cevap veriyor bu soruya: "Birşeyi MEYVASINDAN tanıyacaksın." "Mantık yasalarına göre, eğer Atina devleti, demokratsa, 365.000 köle insan olamaz."

Sonuç olarak kitap şunu söylüyor: Okul, tüm eğitim süreci içersinde çocuğa yaşamsal bir soru olan "kimin yararına?" sorusunu sormayı öğretmelidir. Örneğin bir okul televizyon yayınlarının nasıl izlenmesi gerektiğini göstermelidir. "Bizi yapan bilgileri" diyor yazar, "en önemli uğraşları mal üretmek ve satmak olan kişiler seçer. Roket satan bir insanın, okullarda roketin korkunç bir silah olarak tanıtılmasından çıkarı olabilir mi hiç?" Bu tür soruları sıkça soran yazar, şöyle tamamlıyor sözünü "Okullardaki ders programlarına, gazete, radyo ve televizyon programlarına karşı kendimizi savunamazsak, kafamızdaki düşünceler, düşmanımız olmaya devam edecektir."

Nezih DANYAL–DEVİR - 1979 - Albümünden

EMPERYALİST KÜLTÜR SANAYİİ VE W. DISNEY
(Vak Vak Amca Nasıl Okunmalı?)
Ariel Dorfman/Armand Mattelart

Emperyalist ülkelerin salt teknoloji, sanayi ürünü, sermaye ihracı ile yetinmediği, "kültür ihracı"nın geniş halk yığınlarının beynini yıkamak, özgün kültürlerini yozlaştırmak amacıyla sistemli olarak kullanıldığı bilinen bir gerçek.

Şili'li iki Marksist eleştirmen Dorfman ve Mattelart, burjuva kültürünün yüzyılımızdaki en önemli temsilcisi Disney'in masum yüzlü dünyasının ardındaki ideolojiden yola çıkarak burjuvazinin baskı ve sömürüye dayanan il-

lişkilerini ve kitlelerin beyinlerini biçimlendiren "kitle kültürü"nün oluşturulmasında hakim sınıfların rolünü Marksist açıdan ele alıyorlar.

Şili'de Halk Birliği Hükümeti döneminde bile, bakın ulusallaştırmanın kitle iletişimini ABD etkisinden arındırmaktan çok daha kolay olduğu görüldü. Televizyondan sinemaya gazetelerden dergilere kadar herşey gerici ve tutucu çıkarlara hizmet ediyordu. Halk Birliği hükümeti halka afiş, duvar resimleri ve yeni tür çizgi hikayelerle ulaşmayı denedi.

İşte "Vak Vak Amca Nasıl Okumalı" bu direnişin bir parçasıdır.

Öfke, hiciv ve siyasal açıdan hınç dolu bir kitaptır. Yazarların hıncı kişisel bir tutkudan kaynaklanmaktadır. Çünkü kendileri de şimdi karşı çıktıkları Disney dergileri ve filmleri ile yetişmişlerdi.

Disney dünyasında her tür üretim safdışı bırakılmıştır. Çatışmaların toplumsal temeli yoktur. Yalnızca iyiyle kötü, aptalla akıllı vardır. Karakterler aylaklık ülkesinde yaşarlar. Tek düşünceleri boş zamanlarını doldurmak için eğlence aramaktır.

Yazarların sunuş yazıları amaçlarını da belirliyor: "Disney'i eleştirmek yeni bir olgu değil. Hayal gücünün işportacısı, "Amerikan türü yaşam"ın propagandacısı ve "gerçekdışı"nın sözcüsü olarak defalarca teşhir edilmiştir. Doğru olmasına karşın bu tür eleştiriler Disney karakterlerinin yapımının ardındaki gerçek dürtüyü ve Şili gibi bağımlı ülkeler için yarattığı gerçek tehlikeyi gözden kaçırır. Tehlike "Amerikan türü yaşam düşü" nden doğmaktadır. ABD'nin kendini böyle düşlemesi ve aklaması, yarattığı bu düşü aynen başkalarına benimsetmeye çalışması, bağımlı ülkeler için ana tehlikedir. Biz Latin Amerikalıları, onların bizi gördüğü gibi görmeye zorluyorlar.

Faşist Pinochet'in ilk işi yakılacak kitaplar listesine bu kitabı da almak oldu. Ama bu barbarl'. kitabın, tüm dünya ülkelerinde bu arada ülkemizde de yayınlanmasını engelleyememiştir.

Nitekim şubat 1975'de sürgünde yeniden yazılan kitabın önsözü şu cümlelerle bitiyor: "Şili halkı ve acil ihtiyaçlarımız için tasarlanan ve mücadelemizin göbeğinde üretilen bu kitap, bu kez Şili'nin çok uzağında Disney'in kendi diyarında, ITT'nin dikenli tellerle örülmüş şebekesinin ardından yayınlanmakta.

Bay Disney; size ördeğinizi iade ediyoruz, tüyleri yolunmuş ve kızarmış olarak. İçine bakın duvardaki el yazımızı göreceksiniz: VAKVAK DEFOL.

●
BİR DÜĞÜN GECESİ
ROMAN, 318 SAYFA
ADALET AĞAOĞLU
REMZİ KİTABEVİ – 1979
●
A. KARABULUT

Bireyler birbirlerinden sonsuz sayıda ayrıntılarla değişiktirler ya, gene de sınıfsallık onları, bir yerlerde birleştiriyor.

Aylar var ki birileri, her yerde, her durumda önüme çıkıyor; Hangi romanı okusam, kendimi, Adalet Ağaoğlu'nun roman kahramanlarını düşünür buluyorum. Bir Düğün Gecesi'nin dilimde bıraktığı o güzel, o kıvrak tadtan kurtulabilsem, yapıtın başka yanlarına eğilecek, başka özelliklerini irdeliyeceğim.

1938-68 arasında, Ankara-İstanbul-Taşra üçgenini içine alan ölmeye Yatmak'ta yetişme dönemlerini izlediğimiz kişileri bu kez, 12 Mart dönemini alan Bir Düğün Gecesi'nde, işadamı İlhanla, Tümgeneral Hayrettin'in kotardıkları düğünde, Anadolu Klübünde görüyor, herbirini, bazen kendi iç-konuşmalarından, daha çok da Prof. Ömer'in ve Ressam Tezel'in oturdukları köşeden, seyrediyoruz.

Tabakalar, giderek sınıflararası "geçişin pek kolay olduğu"toplumu muzda işadamı İlhan da, Tümgeneral Hayrettinde ne iken ne olmuşlar. Herbiri ötekine içinden diş biliyor ama, "herkeslere karşı" gülümsüyor, canciğer görünüyorlar. Karıları da öyle. İşadamı İlhan'ın üniversitede bir ucundan öğrenci olaylarına karışamış kızıyla, Tümgeneral'in Amerika' larda mühendis olmuş oğlu evleniyorlar. Tam bir burjuva asker sivil birleşmesi bu, kurallara ve sosyo-ekonomik geleneklere uygun!

Öyle bir dünya ki bu seyrettiğimiz para var, yemek-çiçek bol, kahkaha-

Nezih DANYAL–DEVİR - 1979 - Karikatür Albümünden

göbek dansı-bando, içki su gibi; sevgi yok, içtenlik yok, güven yok, kşiler boşlukta. "Herkesin gözü bizde" böbürlenmesiyle çevrelerine gülücük dağıtırken, içlerinden, örneğin işadamı şöyle der: "Müjgân, benim karı, bu gülen o mu? Doymak bilmeyen gözü, doymak bilmediği yere değdi mi, bunda kuşku, kıvranma gırla. Onun ötesinde ne gam, ne kasavet! Budala karı, benim bile şuramda çöreklenmiş bir sıkıntı. Her şeyi yenmiş ben, İlhan, kızının düğününde içinin korkusunu, kuşkusunu belli etmemek için neler çekiyor.. Sana kalırsa en iyi kısmet bugüne bugün bir general oğludur. Sanki o generaller ilelebet burda, böylece..."

Küçük burjuvaya "roman yoluyla yaklaşmak" ... Yazar, kişileri, yalnızca gözlemlemiş ve bütün gerçeklikleriyle yansıtmış mı; yoksa onları kategorilere ayırmış, bir bölüğünü kesinkes gözden çıkarırken, bir bölüğünü kazanılabilir saymış mı? Aklımdan çıkmıyor, romanda öyle bölümler var ki, döne döne yeniden okudum; öyle anlatımlar - saptamalar var ki, küçük burjuvanın tiksinç bencilliğinden ve kibirinden gelen çarpıklık - sapıklık - gülünçlük örneklerine, emekli albay Ertürk'ün anı defterinden notlara, ya da gece boyunca olanlara çağından iyice geri kalmış bir toplumun bireyi olarak, bütün öfkemle güldüm.

Düğün süresince herkes biraz, en çok da Tezel ve Prof. Ömer içini konuşturur: Bu kişiler, kişilik yapılarına, kültürel düzeylerine, toplumsal konumlarına göre bu iç-konuşmalarda, kendi kendileriyle ve çevreleriyle hesaplaşırlar. Bir yerlere varırlar mı? Hayır, onlar zaten bir çıkmazın ortasındadırlar. Küçük burjuvanın henüz sona ermemiş serüveninden bir gecelik bir kesit işte!

Ölmeye Yatmak'ta Aysel, "en azından bir soru kalmalı geride. Bir soru deyip geçmemeli. Kişiyi düşünmeye zorlayan bir şeydir küçük bir soru.." diyordu. "Sevimli yanlışları seyretmekten de bilimsel bir sonuç çıkaran, incelmiş bilim adamı" Ömer de her şeyi görüyor elbet. Sınıfının en kültürlü kesimini simgeliyor o. Ne var ki, gene bu sınıfın ruhsal yapısından kaynaklanan sıkıntıları, bunalımları, ikircikleri de taşıyarak.

Aysel soruyordu durmadan: "Demokrasi, günlük politikaya göre durmadan değişen bir temelsiz ilkeler yığını mı, yoksa kaçınılmaz olan bütün değişimleri insanın özgürlüğüne doğru yöneltecek bir temel görüş, bir düşün mü? İnsanı özgürleştirmek için canı-kanı olmıyan ilkeleri koltuk değneği etmek yeterli mi?"

Aysel gibiler özgür olabilirler mi? Tek başına kurtulmak ve kurtarmak olanaklı mı? "Ne yanyanayız, ne ayrı Yine bunaltıcı bir çizgide.."

Ölmeye Yatmak'ta iç-konuşmalarla, anı defterleriyle, mektuplarla.. veriliyordu toplumdaki çelişkiler. Bir Düğün Gecesi'nde salt iç-konuşmalarla örülüyor öykü. Bu kez Aysel doğrudan konuşmuyor ama varlığını, Ölmeye Yatmak'ta olduğu denli duyuruyor. Daha önceden Aysel ile öylesine doluyuz ki, Bir Düğün Gecesi'nden alınan kesitteki yanlışları nerdeyse hep onun ölçülerinde değerlendireceğiz..

Roman boyunca yazarın ince alaylamaları, çok sevdiğimiz, benimsediğimiz bir yolgösterici oluyor. Düğün dolayısıyla konuya o gece dalıp çıkanların dışında, bu kişileri, Ölmeye Yatmak'tan tanıyoruz zaten. Ama, bir uzun romanın devamı olmuyor. Bir Düğün Gecesi, daha çok, bir keskin ve amansız saptama oluyor bu kez. Akan zaman, yürüyen toplum, bir yerinden alınmış; küçük burjuvanın şakşakçı, her boyaya giren, çıkarcı, düzeysiz, paragöz kesiminin özellikleri, bir yerde, okumuşların, bilgiçlerin nemelâzımcı, bencil, şaşkın tutumlarıyla çakışıyor. Bu okumuşların bir bölüğü, dümeni elinde tutanları alkışlarken, bir bölüğü de boşveriyor, içe kapanıyor; keskin sivri dillerle birtakım değerleri ve birikimleri sözümona küçümsüyor, pençesinde olduğu hiçlik duygusunu içkide anutmağa çabalıyor. Bunlar, iyice bunalmış, işe yaramaz, mutsuz insanlar. Bazıları, örneğin Tezel gibiler, niçin işe yaramaz olduklarının ayırdındalar ama, sınıflarının dar çemberini kırıp aydınlığa çıkamazlar. Bol lâf ve içki, en yakın sığınaktır ve bunlarla, ender bilinç ışımalarını geçiştirmekte ustadırlar!

Böylece yazar, toplumumuzda az ya da çok ayırımlarla birbirine benzeyen bu yoz bireyleri kıyasıya eleştirel bir gözle, sıradan geçiriyor, yanlışlarını sergiliyor. Bunların bir bölüğü de, üretim ve yaratma dünyasının dışında, ve işçi sınıfı öğretisini özümleyip benimsemeden, ömürlerinin şu ya da bu döneminde devrimciliğe özenmişler, kendilerini devrimci sanmışlar; devrimci coşkulara, gösterilere, anlatımlara da bulaşmışlar. Kısır döngülerinde, bunalmak için bunalan bu insancıklarda, çalışmanın ve sevmenin kazandırdığı özveri yoktur." Doğaya yabancı, sessizce fışkırmış güzellikleri görmeden geçen", kültürsüz düşünsüz, kurnaz, çıkarını gözetmede usta; devrimciliğe sıvandı mı en doğal en insanca duygulara ve ilişkilere bile kapalı, kaba ve katı, hoşgörüsüz; "icabında tutucu, icabında ilerici-atatürkçüdürler. Ama en önde bayrak sallıyanları bile, örneğin bir 12 Mart geldi mi, soluğu Avrupa'larda alacak denli de yüreksiz ve içtenliksizdirler. "Küçük burjuva okumuşun sözüyle yüzü, gülüşü, bakışı arasındaki aykırılık" anlatır bu içtenliksizliği.

Ve bu küçük burjuvanın acıması olmıyan dünyasında kimse kimseyi sevmez. Öyle ki, tarihin bu geçit noktasında, bir gün yokolmaya yargılı bu insanlar, neleri mülk edinirlerse edinsinler, ne denli biriktirici olurlarsa olsunlar, asla mutlu olamıyacaklardır.

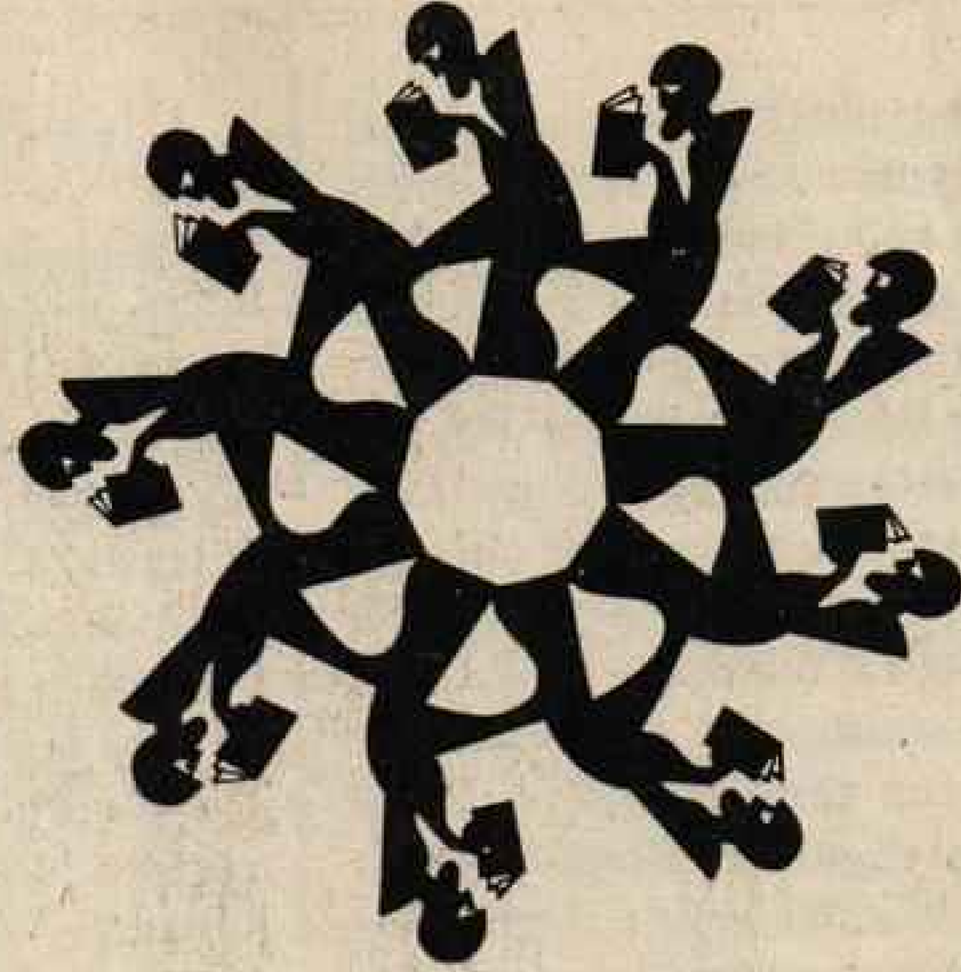
Peki, umut?
Umut, Ali Ustalar.

Paranın ve içkinin su gibi aktığı, ama özünde çamur yatan bu düğüne gelmeyip, gelin adına küçücük bir çiçek gönderen, öğrenmek ve bilinçlenmek için didinen, olanca doğallığı ve yalınlığı ile insanlığını ortaya koyan Ali Usta, üretici güçlerin, işçi sınıfının simgesi olarak, geleceğe olan umudumuzu ayakta tutuyor.

Ve Aysel, belleğimizin bir köşesinde hep yineliyor: "Kitaplar, çok şaşırtmacalı bilmeceler için yeterli formül vermiyorlar. Onun için yaşamın ta kendisine sığınmak gerekiyor" ●

okul defteri okur defteri

1

Nezih DANYAL–DEVİR - 1979 Albümünden

ÖĞRETİM YILINA GİRERKEN

Tatil günlerimiz geride kaldı. Yeni bir öğretim yılının eşiğine geldik. Tabi çoğumuz öyle sanıldığı gibi dinlenerek falan değil, zorunlu zaman öldürerek nihayet okullarımıza kavuştuk. Bilindiği gibi okulun açıldığı ilk hafta ilköğretim haftasıdır. Okulların açıldığı ilk haftanın önemi büyüktür. Okulların açılması ve ilköğretim haftasının kutlanması ne yazık ki sadece bu alanda bile olsa sorunlarımızı çözmüyor. Aksine bir yığın sorunu üst üste yığıyor. Yüz yıldan fazla bir dönemden beri sadece ilköğretim sorunumuzu çözemediğimiz gibi asgariye bile indiremedik. Sanılmasın ki demokratik anlamda çözülmediğini iddia ediyoruz. Tam tersine, sayısal ve okumak-yazmak anlamında bile bu sorun, halen dimdik, karşımızda, çözüm bekliyor. Bu yıl bile geçen yıllarda olduğu gibi bir yığın okulsuz köy,öğretmensiz okul, sınıfsız öğretmen ve öğretmensiz sınıfla karşılaşmak olası. Okula kavuşamayan öğrencilerin sayısı yine yüzbinlerle ifade edilecek. Yine veliler çocuklarını türlü nedenlerden okula göndermiyecekler. Yine öğrenciler çeşitli sebeplerden devamsızlık edecek. Kısacası yüzbinlerce çocuk bu yıl da okula kavuşamayacak. Alanlarda demokrasi erleri nutuk atacak, köye, köylüye, emekçiye çok şeyler vaadedecek; yirminci yüzyılın, son çeyreğinin, dört yılını doldurduğumuz günlerinde. Sonuçta şimdiye kadar olduğu gibi daha bir hayli zaman çocuklar yine kederleriyle baş başa kalacaktır. Sorunlar çözülmeyecektir.

Okul Defteri bu konuya daha birinci sayısında değinmişti. 1867'den beri getirilen her anayasada ilköğretimin zorunlu olduğunu belirtmişti. 61 Anayasası'nın 50 maddesinin, ilköğretimi zorunlu ve parasız kıldığını yazmıştı. Türkiye'de bunlara rağmen ilköğretim sorununun ivedilikle çözüm beklediğine dikkati çekmişti. Evet anayasanın 50. maddesine, 222 sayılı yasaya, yüz yıllık uygulamalara rağmen, bir türlü aşılmayan hedef; ilköğretim çağına gelmiş çocukların kız,erkek ayırımı yapmaksızın, devletin parasız okullarında, beş yıllık beş seviye sınıflı okulu bitirmesidir. Türkiye'de okumak-yazmak seferberliğidir. Yasayla sınırlandırılmış özel durumların dışında herkesin okur-yazar edilmesidir.

Devletin senelerdir sürdürdüğü yasal durum bu. Gelelim mevcut duruma. Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin sayısal oranı resmi istatistiklere göre ülke nüfusunun yarısına yakın. Kadınların okur yazarlık oranları, kadın nüfusun yarısından fazla. Bölgeler arasında büyük oranda dengesizlik var. İlkokulu bitirdiği halde okuryazar olamayanlar ile hariçten ilkokul diploması alanlar veya belge olanlardan okuryazar olmayanları da oranlamaya katarsak konunun çarpıklığını ve okur-yazar oranının yüzde ellinin altında seyrettiğini biraz daha açık görebiliriz.

Sorunu eğitim öğretim olarak ele alacak olsak zaten işin içinden çıkılmaz. Özel okulların olduğu bir ülkede, parayla tek bir çocuğun kişisel eğitildiği, öğrenim gördüğü bir düzende, terörün, yokluğun, yoksulluğun, sömürünün acımasızca geliştiği bir ortamda bir de demokratik açıdan konuyu incelersek eğitimimizin çağın ne kadar gersinde kaldığını görürüz. Öğretmenin sorunları ve eğitime olumlu-olumsuz etkilerinin koşullarıyla, ailenin, çevrenin, dilin, bölgenin v.s. eğitim üzerindeki fonksiyonlarını araştırırsak ilköğretim çıkmazımızı kavrayabiliriz. Belki de dünyanın pek az ülkesinde Türkiye'deki duruma rastlanıldığını görebiliriz.

Dünyada burjuva demokrasisiyle yönetilen bir çok ülkede ilköğretim sorumu çözülmüş. Bazı ülkelerde zorunlu eğitim süresi on yıla kadar çıkarılmıştır. Sosyalist ülkelerde sadece sayısal ve okumak-yazmak anlamında değil; öğretmen öğrenci, aile, dil bölge kısacası demokratik yanlarıyla ve bizdeki sürenin çok üstünde bir süre rede çocuğu geleceğe, hayata hazırlayacak şekilde gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'nde ülke nüfusunun tümü denebilecek şekilde herkes okur yazardır. İlköğretimden geçmiştir Beceri ve kabiliyetleri ölçülmüş geliştirilmiş ülkesine ve kendine en fazla yararlı olacağı kesime hazırlanmış bir vatandaş statüsüne getirilmiştir. Bağımsızlığına yeni kavuşan ülkelerin dışında bizim gibi ilköğrenim sorununu çözmeyen veya bizim kadar çözen ülkeye pekte rastlanmaz. Yunanistan ve Bulgaristan bu konuda bizden fersah fersah ilerdeler.

Türkiye'deki somut durumu dünyadaki diğer ülkeler ve sistemler ile karşılaştırdıktan sonra, şimdide somut önerilerimizi söyleyebiliriz. Anayasa'da belirtilen, anayasal hakkın eksiksiz uygulanmasını istemeliyiz. Gerek vatandaş gerek aydın olarak anayasanın uygulanmasında uyanık bekçiler olmalıyız. Bu aynı zamanda

gerçek demokratlığında görevidir. Yalnız biliyoruz ki burjuva kanunları bir yanıyla kağıt üstünde kalan savlardır. Hele günümüzde dışa bağımlı ülkelerde bu uygulama daha da yozlaştırılmış bir şekilde sürdürülür. Mevcut yasalarına sahip çıkmayan burjuva iktidarları yanında, mevcut yasaları tamamen rafa kaldırmak isteyen dışa bağımlı tekelci kesimlerde vardır. Ancak işçi ve emekçierin, demokrasiden yana olanların geniş muhalefeti mevcut yasaları uygulatır. Mevcut yasalara ilerici yorumlar getirir. İşçi ve emekçilerden yana uygulanmasını sağlar. Demokratik hedefler kateder.

Bunları demokratikleşme ile bütünleştirir. Toplumun kurtuluşuna giden yolunu (Sosyalizme giden yolu) açar. Konuya bu açıdan bakarak, okulsuz köylerimize okul istemeliyiz. Okula gidemeyen, gözardı edilen veya ailesi tarafından çeşitli nedenlerden ötürü gönderilemeyen çocuklara eğitim hakkı istemeliyiz. Öğretmensiz köylere veya yeteli öğretmeni olmayan okullara öğretmen istemeliyiz. Okur-yazar olmayanlar için halk dersaneleri istemeliyiz. Halkın eğitimi için çeşitli eğitim kursları istemeliyiz. Yeterli dersane, araç gereç ve olanaklara kavuşmuş okul istemekte hakkımız.

Bunlarla beraber eğitimin ve öğretimin demokratikleşmesi açısından çocuğun en iyi ve en kolay öğrenim görmesini istemekte hem vatandaşlık hakkımız, hem görevimiz, hem de insani vazifemizdir. Okullar açılırken, ilköğretim haftasında öğrencilerimize, öğrenci velilerimize, öğretmenlerimize tüm ilköğrenim personeline selamlarımızı iletiriz. Başarılar dileriz.

Dar gelirli aile reislerine, bir çocuğun donatımının binlerce lirayı geçtiği enflasyon, hayat pahalılığı ortamında çocuklarını okula gönderdikleri için kolaylıklar diler, teşekkür ederiz.

Abbas ÜZÜLMEZ

Kendirli Ortaokulu
Türkçe Öğretmeni
RİZE

İLKOKULLARDA SPOR

Geçenlerde Isparta'da yapılan ilkokullar arası voleybol grup birinciliğinden sonra, bazı eleştiriler yaptık arkadaşlarla kendi içimizde. Dedikodu olup geçişmesin, duyan bilen daha çok olsun diye yazmak geçti içimizden.

Söylenip yazılacaklar öylesine çoktu ki; Bakanlığın, ilkokullarda Beden Eğitimi öğretmenliğini gereksiz bulduğu günlere rastlıyordu turnuva. Yurdun çeşitli yörelerinden yarışmanın kazanmanın hırsıyla gelmiş körpe çocuklarımızı kendilerinden başka izleyen olmadı turnuva boyu. Ne bir gazete, ne de bir foto muhabirini ilgilendirmedi, anlamlı, amaçlı uğraşılarımız. Turnuva sonunda tüm takımlara birer "hatıra plâketi" olsun verilmesi gerekirken "Yalnızca üç dereceye verebiliyoruz, artık eskisi gibi değil dördüncüler de ödülsüz kalacak" diyordu yetkililer.

Önemsiz gibi görünen tüm bu olumsuzlukların yanındaki gerçekler öylesine acı, düşündürücüydü oysa.

Her iyi şeyi, oyun, yarışma ve spor uğraşısının içinde bulan, bir hafta boyu Beden Eğitimi dersinin gelmesini iple çeken çocuğu; 1979 çocuk yılında bu özleminden yoksun bırakmak nedendir dersiniz.

Uygar uluslar, çocuğun eğitiminde, sosyal etkinlikler kazanmasında en etkin yöntemi oyun ve spor kabul ederken, bizdeki ters önlemlere şaşırmamak elde değil doğrusu.

İlkokul Beden Eğitimi öğretmenlerinin daha da iyi yetiştirilip teşvik edilerek ödüllendirilecekleri yerde, caydırıcı tavır takınılmasının acısını, yarının sporda yarışacak genç kuşakları çekmez mi dersiniz.

Üçbeş satırla sistemi değiştirecek, spor politikasına yön verecek, sorularımıza doyurucu yanıt bulacak değiliz ama; ben tebriklerimi iletmek isterim, yorgun Beden Eğitimi öğretmenlerine ve özgürce, el ele oynamak isteyen, 1979 çocuk yılında evrenin tüm çocuklarına.

Adil TUNCEL—BURDUR

OKUMA ALIŞKANLIĞI

Önümüzdeki günlerde 1979-1980 öğretim yılına girmiş olacağız. Bugüne değin üzerinde durmadığımız, gerçekleştiremediğimiz ve de gerekli önlemleri alamadığımız çok önemli bir sorun çıkıyor karşımıza; okuma alışkanlığı...

İlkokullarda öğrencilerimize ders kitapları dışında neler okutuluyor? Okutulanların çeşitleri nelerdir? Okutulan kitapların gerçeklerle ilişkisi ne denlidir? Kaç çocuk okuyabilmektedir? Kaç aile çocuğuna kitap alabimektedir? Okul yöneticilerinin kaç tanesi okumanın gerekliliğine inanmışlardır? Kaç tane çocuk okuduğunu anlayabilmekte ve anlatabilmektedir? Hatta kaç tanesi yorum yapabilmektedir? Tüm bu sorular üzerinde dikkatle durulduğunda alacağımız yanıtlar bizi doyurmayacaktır.

Sürekli değişen koşullar içinde günümüz okulları bu sorular üzerinde dikkatlice durmalı, önlemleri en kısa zamanda almalı ve yapılacak çalışmaları bir bütünlük içinde planlamalıdır.

İlkokulda beş yıl okuyan çocuk bu süre içinde, seviyesine uygun kitaplar seçmesini öğrenmeli, sözcük dağarcığını zenginleştirebilmeli, boş zamanlarında çeşitli kitaplar okuyarak değerlendirmeyi öğrenebilmeli, kitap okumanın bilgi kazanmanın yollarından biri olduğunu kavrayabilmeli, doğru ve güzel bir Türkçe ile yazılmış çağdaş yapıtları okuyarak anlatım güçlerini geliştirebilmelidir. İyi bir anlama, iyi bir anlatımla ve yorumlayabilme iyi bir okuyucu olmakla mümkündür.Çevremizdeki olayları algılayabilme, onlara doğru bir teşhis koyabilme okumakla mümkündür. İnsanların birbirlerini daha çok sevebilme koşullarından en önemlisi okumaya dayalıdır. Okuyan kişiler çevrelerine daha insancıl bir gözle bakarlar. Tüm bu alışkanlık ve becerileri kazandıracak olan yer ilkokuldur. İlkokullar bu görevi bugüne değin yerine getirememişlerdir. Okulların büyük kısmında okul kitaplıkları görülmemektedir. Sınıf kitaplıkları ise oldukça fakirdir. Yönetici odaları alabildiğince

OKUR DEFTERİ...

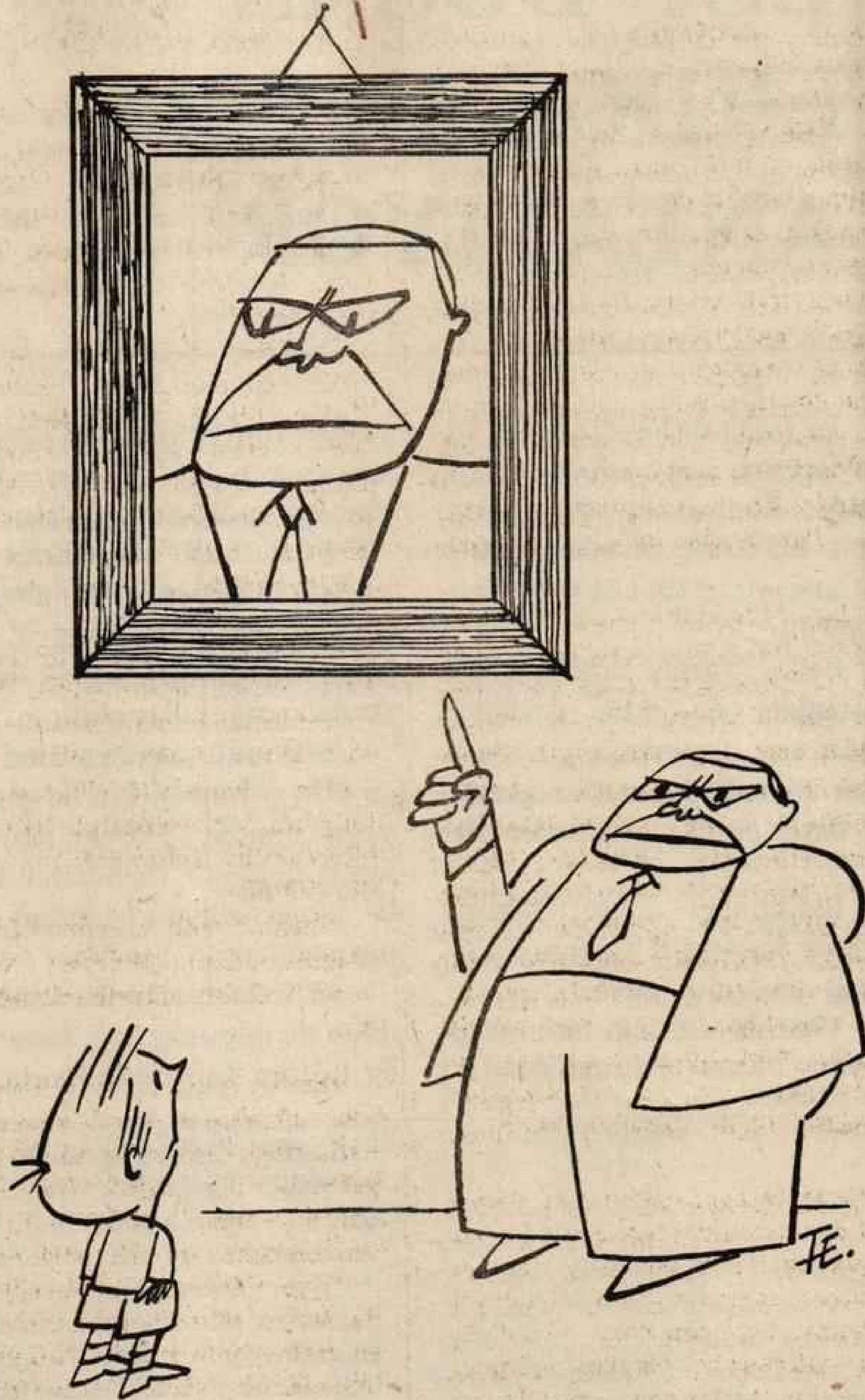
lüks koltuklarla döşenmektedir. Yöneticiler ellerine geçen paraları öğrencilerin yararına kullanmaya çalışmazlar pek. Kendi odalarını, salonları, süslemek, dışarıdan gelen kişileri ilk durumda etkilemek için çaba gösterirler.

Yöneticilerin büyük bir bölümü halen okumanın gerekliliğine inanmayan kişilerden oluşmaktadır. Öğretmenlerimizin bir bölümü de öğrencilerin birinci-ikinci sınıflarda aldıkları kitapları beş öğretim yılı boyunca kullanır dururlar. Yeni katkılarda bulunmazlar. Öğrencinin yaşını ve içinde bulunduğu durumu kavrayarak şu kitapları da okutayım diye bir şey düşünmek istemezler... Okul koruma derneklerinin gelirlerinin, okul kooperatif kârlarının bir bölümü çağdaş yapıtların alımı için harcanmaz. Bu konuda öğrenci velileri kendi kaderlerine terkedilmiştir. Zaman zaman çocuklarına kitaplar alıp okutmaktadırlar. Fakat aldıkları bu kitaplarla ilgili olarak hiç bir zaman eleştiri gör mezler. Okulun bir görevi de okuma alışkanlığının verilmesinde öğrenci velisini aydınlatmaktır. Durum köy ilkokullarında daha da kötüdür. Sınıf ve okul kitaplıklarındaki sayı hiç artmaz. Köy varsıl olsa da, yoksul olsa da bu böyledir.

Bu sorunlara önemli bir şekilde yaklaşmak gerekir. Önümüzdeki öğretim yılında öğretmen, yönetici, veli ve koruma dernekleri ile el ele vererek öğrencilerimize okuma alışkanlığı kazandırmak için gayret edelim. Daha köklü ve kalıcı önlemler alalım. Çalışalım, çaba gösterelim; düşünen, düşünceye saygı gösteren, anlayan, anlatabilen, yorumlayabilen insanlar yetiştirinceye değin...

R.Burhan ERDUR
Adana Mili Eğitim
Müdür Yardımcısı

Ferruh DOĞAN – OKUL DEFTERİ için çizdi

İLKÖĞRETİM

EŞİ DOĞAN ERDOĞAN'I ANLATIYOR

DOĞAN ERDOĞAN köyünde

Eren ERDOĞAN

16 Haziran 1944 Kars'ın Selim ilçesine bağlı küçük bir köyünde, Suphanazat da doğdu. Tipik bir Türkmen olan dedesinin kucağında ilk köklü eğitimini gördü.

Belki, Yunus Emre'lere Pir Sultanlara ve bütün ötekilere tutku taa o günlerden başladı. Aşık oynadı, harmanda geceledi, davar güttü ve turnaları izledi.

İlkokuldan sonra, Cilavuz (Kâzım Karabekir Öğretmen Okulu) dönemi başladı.

1961'de bu okulun mezunuydu. Kars Paşaçayırındaki stajyer öğretmenlikten sonra Sivas-İmranlı'da İlkokul öğretmenliği ve Müdürlüğü yaptı.

Bu dönem "diyalektiği topraktan öğrenenlerin" tümünde olduğu gibi hem doğaya, hem insana hem özüne kucak dolusu sevdalandığı yıllar oldu.

Şiir yazdı, sevda şiirleri, kavga etti, gözüne çirkin ne görünüyorsa onunla "yar elinden dolu içmiş deliyim/ Üstü kan köpüklü meşe seliyim" dediği gibi ozanın.

61 Anayasasının soluğu, doğu da duyuldğunda Erzurum'da Eğitim Enstitüsü öğrencisiydi. El yordamıyla aranmalarla ve sınırlı kaynaklarla demokrasiyi bağımsızlığı, sosyalizmi öğrenmeye çalıştı. Ardahan lisesindeki öğretmenlik yıllarıyla birlikte daha uzun yıllar Emek vereceği T.Ö.S.'ün onurlu mücadelesinde yerini aldı. Altmışsekizde İstanbul'a geldi. Alibeyköy ve Şehremini liselerinde öğretmenlik yaptı. 1969 Büyük Öğretmen boykotunda, bu eylemin öğretmen ve tüm memurların kapıkulu geleneğini alaşağı ederek tarihsel bir demokrasi savaşı olduğunun bilincinde en önlerde yerini aldı.

Çocukları ve kardeşleriyle

1971 sıkıyönetiminde Madanoğlu davası nedeniyle altı ay tutuklu kaldı, ve aynı yıl evlendi.

TÖB–DER'in kuruluş ve gelişmelerinde en cömertçe emek verenlerden oldu.

1975'de TÖB–DER İstanbul Şube Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu. Son yılların genel dağınıklığında, umudunu yitirmeden, Kuştepede okul sınırlarını aşan yerel bir mücadeleye inandı. Önce sürüldü, sonra aynı okula (Şişli Kuştepe Lisesi) Müdür olarak atandı.

1979 Mayısında faşist canilerce katledildiğinde özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin ağırbaşlı savaşçısı, Kuştepe Lisesi Müdürü, Elif ve Senem'in babası idi.

Dost okurlar...

Bu sayı ile birlikte OKUL DEFTERİ'*nin fiyatı artarak sayısı 20 TL.dan, 30 TL'sına, Abone bedeli 100 TL'dan, 150 TL'sına çıkıyor. Dizgi, kâğıt, baskı, kira gibi sürekli artan giderler dergi fiatını aşınca, bu kararı almamız zorunlu oldu.*

Bu fiyatlar eski abonelerimiz için söz konusu değildir. Onlar abone oldukları son sayıya kadar dergimiz, eski fiatlarla ellerine ulaşacaktır.

"HER ABONEDEN, BİR ABONE DAHA" *kampanyamız devam ediyor. Dergimizin dostlarının bu kampanyaya yürekten katılacağına inanıyoruz. Saygılarımızla...*

Okul Defteri

kapıları çalan benim
kapıları birer birer
gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.

benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok
şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk

çalıyorum kapınızı
teyze, amca, bir imza ver
çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

nazım hikmet